

המרכז הבינתחומי הרצליה
בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
המכון למדיניות ואסטרטגיה

סדרת כנסי הרצליה
ע"ש אדמונד בנימין דה רוטשילד
על

מאזן החוסן והביטחון הלאומי

הכנס השנתי החמישי
דצמבר 2004

מסקנות הכנס

תוכן העניינים

1	פתח דבר
2	עיקרי המסמך
8	מגמות ומפנים אסטרטגיים
8	מגמות עולמיות
9	"העידן הגרעיני השני"
10	מגמות אזוריות
11	האיום הגרעיני האיראני
13	איומי טרור
14	אסטרטגיות ישראליות בזירה הבינלאומית
14	שדרוג השותפות עם ארצות-הברית
15	העמקת הקשרים עם האיחוד האירופי
16	חבירה לנאט"ו
17	שיפור כלי המאבק בחזית המדינית-רעיונית
18	הסדרים מדיניים
18	מאפיינים עיקריים
19	מפת הדרכים וההתנתקות
22	תוכניות להסדרי קבע דו-צדדיים
23	חלופות ירדניות
24	חילופי שטחים רב-צדדיים
27	ממשל, כלכלה וחברה
27	מדדי החוסן הלאומי
28	שיפור המשילות והממשל
28	שינוי שיטת הממשל בישראל
29	שיפור עבודת המטה והמודיעין הלאומי בדרג העליון
31	מתודולוגיות חדשניות באיתור איומים והזדמנויות
31	תקשורת, ממשל וחברה
32	כלכלת ישראל לנוכח תהליכים פנימיים ותמורות גלובליות
32	המקורות לעוצמתה הכלכלית העתידית של ישראל
35	שווקים פיננסיים חוץ-בנקאיים והסרת החסמים להתפתחותם
36	עתידן של תעשיות הביטחון
37	מבנה משק הדלק והזיקוק
37	ישראל כגשר אסטרטגי דו-כיווני לשינוע נפט
38	עתידם של משאבי ההון האנושי
38	הביטחון החברתי בעידן הגלובליזציה והרפורמות הכלכליות
38	חלוקת האחריות לרווחה בין הממשל לחברה האזרחית
40	תפקיד המגזר העסקי ברווחה
40	תפיסה חדשה של ביטחון חברתי
42	ערבוי ישראל: קידום שוויון אזרחי ופיתוח כלכלי וחברתי
44	פיתוח הנגב כאתגר לאומי
46	העם היהודי, יהדות וחוסן לאומי
46	מגמות והמשכיות בעם היהודי ובזיקתו לישראל
47	עידוד תרבות יהודית חילונית והנחלתה בישראל ובתפוצות
49	סדר היום של הכנס
61	צוותי עבודה
62	המכון למדיניות ואסטרטגיה
63	המרכז הבינתחומי הרצליה
63	בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
64	תודות

פתח דבר

"כנס הרצליה" החמישי על מאזן החוסן והביטחון הלאומי נערך בחנוכה תשס"ה. דיוניו שיקפו דילמות מרכזיות בפניהן ניצבת ישראל כיום בתחומים השונים - המדיני, הביטחוני, הכלכלי, החברתי והתרבותי, והציעו אסטרטגיות וחלופות לסוגיות שעל סדר היום הלאומי.

מסמך זה, שנכתב ע"י ד"ר ישראל אלעד-אלטמן וד"ר שמואל בר, מציג את הממצאים, את המסקנות ואת ההמלצות שהועלו בכנס, אף כי איננו מתיימר לשקף את כולן, ולפיכך איננו מחייב את משתתפיו. גם כך דומה שבעצם כתיבתו טמונה תועלת רבה, ולכן הוא מובא בזאת לעיוןך.

ד"ר עוזי ארד

יו"ר הכנס

הרצליה, פברואר 2005

עיקרי המסמך

סביבתה האסטרטגית של ישראל השתפרה בשנה האחרונה. שיפור זה חל, בין היתר, בעקבות צמצום ממדיו של הטרור הפלסטיני, הסתלקותו של ערפאת, בחירתו מחדש של הנשיא בוש, גיבושה של תוכנית ההתנתקות, השיפור ביחסים עם מצרים ונחישותה החדשה של הקהילה הבינלאומית בניסיונה לבלום את תוכנית הגרעין הצבאית של איראן. אך איראן מצדה נחושה לקדם את התוכנית, והיא ושלוחיה ממשיכים לעודד טרור פלסטיני ולחתור תחת מאמצי ההסדר.

מבית בולטת התפנית החיובית בכלכלה, אך נמשך הגידול בעוני ובאי-השוויון, וכן גובר הניכור בין הציבור למוסדות הפוליטיים, ניכור שמשמעותו רבה מאוד ככל שתוכנית ההתנתקות מתקדמת.

בזירה הבינלאומית גוברת חשיבותה של **אסיה** ובמיוחד גוברת חשיבותן של **סין** ו**הודו**. הדרך שבה יטפל המערב באתגר הסיני, במישור המדיני, במישור הכלכלי ובמישור הביטחוני, תשפיע על היציבות במזרח אסיה. ההתפתחויות שעשויות להתחולל שם ולהשפיע על ישראל הן עימות בין סין לטייוואן, עימות בין הודו לפקיסטן, או עימות בחצי האי הקוריאני, ושני אלה האחרונים טומנים בחובם סכנה של הסלמה גרעינית. יש הרואים בכלכלה הסינית "בועה", ומודאגים מהאפשרות שזו תתפוצץ ותדרדר את הכלכלה העולמית, ובתוכה גם את כלכלת ישראל.

המשטר העולמי בתחום הגרעין העניק לעולם יציבות ממושכת, אך הוא עומד על סף משבר בשל התרחבותו של מעגל הספקים, בשל שיפורה של הטכנולוגיה וזמינותה, בשל ריבוי כישלונות כגון אלה שהיו בעירק, באיראן, בלוב ובצפון קוריאנה, ובשל הקושי לטפל בממוקד בבעיית התפוצה, במנותק משיקולים אחרים של ביטחון לאומי, טרור, יציבות, ואנרגיה. זאת משום שהמציאות החדשה – **העידן הגרעיני השני** – מתאפיינת בין היתר בריבוי שחקנים, בזמינותו ובמחירו הזול של נשק להשמדה המונית, בתרבות אסטרטגית שונה של המדינות הגרעיניות ובסכנת הטרור הגרעיני.

איראן פועלת ותמשיך לפעול כדי לסכל את חידוש התהליך המדיני בין ישראל לפלסטינים וכדי למנוע את ייצובה של עירק ושיקומה. בה בעת מסתבר כי **האיום הגרעיני** האיראני הוא האתגר האסטרטגי הראשון במעלה העומד כיום לפני ישראל. הדעות נחלקות בשאלה אם איראן עשויה להיענות לשילוב תמריצים וסנקציות ולוותר על מימוש האופציה הגרעינית. אם לאו, הרי הדרך היחידה לבלום את מאמציה היא באמצעות סנקציות, חתירה להפלת המשטר ואולי אף מהלומה צבאית. אם איראן תממש את כוונותיה, הדבר יאיים על ישראל ויערער את האיזון הקיים כיום באזור, משום שידרבן מדינות נוספות לרכוש אופציה גרעינית.

**חשיבותה של
אסיה גוברת,
ובמיוחד גוברת
חשיבותן של סין
ושל הודו.**

**העידן הגרעיני
השני טומן בחובו
סכנה של
אי-יציבות
אזורית ועולמית.
גרעין איראן יפר
את האיזון האזורי
במזרח-התיכון.**

**שיפור יכולת ההגנה
והסיכול של ישראל
צמצם את ממדי
הטרור.**

בשנה האחרונה הצטמצמו ממדי הטרור הפלסטיני. אין מדובר בדעיכת המוטיבציה של ארגוני הטרור לבצע פיגועים, אלא בשיפור יכולת ההגנה והסיכול של ישראל. גם הזירה הצפונית שקטה יחסית בזכות תגובותיה של ישראל על ניסיונות ההסלמה של חזבאללה. מאבקה של ישראל בטרור נתמך בהבנה בינלאומית רחבה, שעל הפלסטינים לטפל בראש ובראשונה בטרור, ורק לאחר מכן ייתכן משא-ומתן מדיני. גם המערכה הבינלאומית נגד הטרור, בהנהגתה של ארצות-הברית, תורמת למאבקה של ישראל בטרור.

ארצות-הברית היא עדיין הגורם הדומיננטי ביכולת לספק מענה לאיומים העיקריים בזירה הבינלאומית – **טרור ותפוצת נשק להשמדה המונית**. המדיניות האמריקאית **בזירה העירקית** תהיה אבן בוחן לעתידן של התוכניות האמריקאיות באזור.

לנוכח האיומים והאתגרים צריכה ישראל לפעול לשדרוג קשריה עם מוקדי העוצמה העולמיים. מבחינתה של ישראל, **היחסים המיוחדים עם ארצות-הברית** הם מרכיב קיומי בעוצמתה, המחייב טיפוח רצוף. ישראל יכולה לפעול לשדרוג רשמי של יחסים אלה לרמה של ברית הגנה, או לחלופין לפתח מערכות יחסים רחבות יותר של משולשים אסטרטגיים, שבמסגרתם ישראל, ארצות-הברית ומדינה נוספת יעלו תרומה לאיזון האסטרטגי האזורי.

אירופה המורחבת נהפכה לשחקן אסטרטגי, וכיום ישנה אפשרות שישאל תחזק את קשריה עמה. מנקודת המבט האירופית, ישראל זקוקה לקשר אסטרטגי איתן עם המערב, שיעניק לה את הכוח ליטול סיכונים למען השלום.

גובר הצורך בשדרוג הקשר בין ישראל לבין **הברית הצפון אטלנטית (NATO)**, משום שהאתגרים הביטחוניים המורכבים מצריכים מאמצים משולבים; נאט"ו מתקרבת למזרח התיכון, ולישראל יש עניין ב"מטרייה" שלה לשם הידברותה הרב-צדדית עם מדינות ערב, וכן יש לה עניין בעורף ביטחוני ופסיכולוגי שיתרום ליכולתה לקבל החלטות אסטרטגיות. ישנם דגמי זיקה שונים שישראל תוכל לאמץ ביחסיה עם נאט"ו: היא יכולה לבחור בין הכנה להצטרפות לנאט"ו (הדגם השוודי) לבין חברות מלאה (הדגם הבריטי). כמו כן היא יכולה לבחור בתהליך המוביל מהדגם הראשון לדגם השני.

לנוכח מגמת הירידה ב"**עוצמה הרכה**" של ישראל בזירה הבינלאומית, עליה להירתם למאבק מדיני ורעיוני נגד הדה-לגיטימציה והאיבה כלפיה, לנהל מערכה "התקפית" שתחשוף את היריב, להבליט את צדדיה החיוביים ולטפח את בעלי בריתה הטבעיים.

יש המעריכים כי דווקא עתה, כאשר האמון בין ישראלים **לפלסטינים** הגיע לשפל לאחר ארבע שנות אינתיפאדה, קטנו הפערים המדיניים לגבי ההסדר וקיים מפגש אינטרסים בין ישראל, הרשות הפלסטינית, מצרים וירדן בכל הקשור לקידום **תהליך השלום**. רוב מעצבי המדיניות בישראל סבורים כי שנת 2005 טומנת בחובה הזדמנות לפריצת דרך היסטורית ביחסים עם הפלסטינים. בקרב הפלסטינים ניכר רצון לנצל את המומנטום שנוצר עם מותו של ערפאת, ולהפריך את הטענה הישראלית ש"אין שותף פלסטיני".

**היחסים
המיוחדים עם
ארצות-הברית הם
מרכיב קיומי לגבי
ישראל ואפשר
לשדרג אותם.
בו-בזמן יש
אפשרות לחזק את
הקשר עם אירופה
ולבחון אפשרויות
זיקה לנאט"ו.**

**שוררת תחושה
שנפתחה
הזדמנות
לפריצת דרך
היסטורית
ביחסים עם
הפלסטינים.**

תוכנית ההתנתקות
שנויה במחלוקת
עמוקה בציבור, אך
מותו של ערפאת
פתח את הדרך
לביצועה בשיתוף
הפלסטינים ולא
כצעד חד-צדדי.

תוכנית ההתנתקות, לטענת תומכיה, היא צעד מדוד ובר-שליטה, התואם את רצונו של רוב הציבור: היא תאפשר היפרדות מהפלסטינים, תשפר את המציאות הביטחונית ותיצור הבנה בין ישראל לבין הממשל האמריקאי. מתנגדי התוכנית גורסים שהיא תמנע מישראל את היכולת להילחם בטרור, תבזבז את הקלף החשוב של היציאה מעזה ותיצור לחצים מדיניים.

יציאתה של ישראל תשאיר חלל ריק בשטח, וישראל סבורה כי הפלסטינים או הקהילה הבינלאומית הם שישאו באחריות למצב בשטחים שיפנו. מנגד נשמעת טענה שלפיה ישראל בכל זאת תישא באחריות במקרה של אסון הומניטרי בעזה.

מותו של ערפאת ובחירתו של אבו מאזן פתחו את הדרך לביצוע תוכנית ההתנתקות בשיתוף פעולה עם הפלסטינים ולא כצעד חד-צדדי. גם אם ההתנתקות תתבצע בלי הסכם עם הפלסטינים, ישראל תהיה מעוניינת לקיים את מרב התיאום האפשרי בשטח, כדי למנוע נזקים הומניטריים.

ומה מעבר להתנתקות? תוכניות ורעיונות רבים מונחים על השולחן. יש מי שקורא לעצב כבר עתה את **מפת הקבע** שבין ישראל לפלסטינים, בשיתוף עם הפלסטינים ("המפקד הלאומי" ו"יוזמת ז'נבה") או במהלך חד-צדדי של ישראל (תוכנית ליברמן לחילופי אוכלוסייה ושטחים). כל התוכניות כוללות הפרדה בין ישראלים לפלסטינים, השלמה עם חלוקת ירושלים במידה זו או אחרת, וכן רעיונות שונים לחילופי שטחים ואוכלוסייה.

מבחינתה של ישראל ישנם יתרונות **במעורבות ירדנית** מוגברת בתהליך ובתוצריו של המשא-ומתן, ולכן עולים שוב רעיונות לשלב את ירדן בהסדר. גם לירדן יש אינטרסים רבים בפתרון שיימצא לבעיה הפלסטינית ובאופייה של הישות הפלסטינית שתקום בגדה המערבית, שכן היא חוששת שבעיותיה של הגדה המערבית יגלשו לתחומה ויערערו את יציבותה.

רוב תוכניות ההסדר כוללות **חילופי שטחים**. רעיון חילופי השטחים מושתת על ההכרה שגבולות קיימים אינם שיקול מכריע, וכן על העיקרון שיש להתחשב בריכוזי אוכלוסייה קיימים. תוכניות אלה מבוססות על כך שכל צד שומר על **זכאות** לשטח, אך שטח זה מחולק בצורה שונה, על-פי שיקולים דמוגרפיים, ביטחוניים וכלכליים. האפשרויות הטריטוריאליות לחילופי שטחים **דו-צדדיים** ישירים בין ישראל לפלסטינים ובין ישראל לסוריה הן מוגבלות, אך חילופי שטחים תלת-צדדיים מרחיבים את טווח האפשרויות להסדר. שתי תוכניות כאלה התגבשו לאחרונה:

- **תוכנית לחילופי שטחים תלת-צדדיים בין ישראל, מצרים ופלסטין**, שלפיה רצועת עזה תורחב על-ידי שטח בסיני, שכפיצוי עליו תמסור ישראל למצרים שטח בנגב, ואילו ישראל תקבל שטח בגדה המערבית;
- **תוכנית לחילופי שטחים בין ישראל, ירדן וסוריה**, שלפיה ישראל תשמור לעצמה שטח במערב רמת הגולן, עד הקו שייקרא "גבול הרמה", וירדן תעביר לסוריה שטח בסדר

תוכניות לחילופי
שטחים רב-
צדדיים בין
ישראל,
הפלסטינים, ירדן,
מצרים וסוריה
עשויות להרחיב
את מגוון
האפשרויות
להסדר.

גודל זהה לאורך הגבול המשותף ותקבל **מישראל** שטח זהה בערבה ו/או נמל בים התיכון.

מדדי החוסן הלאומי מצביעים על מגמות מעורבות :

- בולטת התפנית החיובית בכלכלה, בעיקר הודות לירידת האינפלציה בהשוואה לשנת 2003 ולעליית התוצר הגולמי והתוצר לנפש. בה בעת נמשכות מגמות הגידול בממדי העוני, באי-השוויון ובאבטלה הכרונית, ונמשכת הירידה ברמת החיים ובשיעור ההשתתפות בכוח העבודה.
- סקרי עמדות הציבור מראים כי רמת הפטריוטיות ואמונו של הציבור במוסדות הביטחוניים שומרים על רמתם הגבוהה. מכאן שהציבור "למד" לחיות עם הטרור, ומפעילי הטרור כשלו במאמצייהם לפגוע במורל ובחוסן הלאומי של החברה בישראל. אך נמשכת מגמת הנסיגה בממד הממשלי של החוסן הלאומי, הכולל בין היתר את היציבות הפוליטית, היעילות השלטונית ושמירת החוק. מגמה זו משתקפת בבירור גם בירידה הנמשכת באמונו של הציבור במוסדות הפוליטיים.

החולשה בתחום הממשלי פוגעת ביכולתה של המדינה להתמודד בהצלחה עם ההכרעות ההיסטוריות שעל סדר יומה, ולכן נדרשים **שינויים בשיטת הממשל**, שיחזקו את הלגיטימיות שלו ואת כושר תפקודו, וכן נדרשים שיפורים במנגנוניו :

ברמת שיטת הממשל מוצע לעבור **לשיטה נשיאותית**, להנהיג בחירות אזוריות חלקיות, ולהגיע לשיטה שקיימות בה שתיים עד שלוש מפלגות בלבד.

ברמת המנגנונים נדרש להקים ליד ראש-הממשלה והממשלה **מטה מתאם**, מתכלל ומייצע **לענייני ביטחון וחוץ**, וכן **מנגנון לאינטגרציה ותיאום של המודיעין ברמה הלאומית**.

לנוכח השפעתה הרבה של **התקשורת** על החוסן הלאומי, נשאלת השאלה אם צריך ואם אפשר להגן עליה מהתערבות של גורמי שלטון והון. יש הטוענים שהתערבותם של אינטרסים עסקיים בתקשורת היא מובנית בעצם מהותה, וכי באותה מידה אי אפשר למנוע מעורבות פוליטית בתקשורת. אחרים מצביעים על דוגמאות לאי-התערבותם של גורמים שלטוניים במערכות של תקשורת ההמונים הכפופות להם.

אומנם מדדי החוסן הלאומי מצביעים על תפנית חיובית בכלכלה, אך לנוכח האבטלה והתחזיות, הצופות גידול בכוח העבודה, **מתחייב מעבר מיידי לתוואי צמיחה מואץ ובר-קיימא**, שיתבסס על פיתוחם של מגוון ענפי הטכנולוגיה. לשם כך נדרשת הגדלה משמעותית של ההשקעות הממשלתיות בתשתיות, במחקר ובפיתוח וכן בחינוך, וכן נדרשת מערכת תמריצים שיגדילו את האטרקטיביות של ישראל לתעשייה הטכנולוגית העולמית, כגון תעשיות השירותים הגלובליים.

**לצד התפנית
החיובית בכלכלה
נמשך הגידול
בממדי העוני
ונמשכת מגמת
הנסיגה בממד
הממשלי של
החוסן הלאומי.**

**יש לעבור לתוואי
צמיחה מואץ,
שיתבסס על ענפי
הטכנולוגיה.**

בה בעת יש להמשיך בניסיון להפחית את תלותם של אנשים במערכות הביטחון הסוציאלי ולהעביר אותם לעבודה, לפתוח את המונופולים ולעודד מגזרים שמייצרים תעסוקה רחבה, מגזרים שבהם יש לישראל יתרון יחסי, כמו תיירות ופנאי.

כדי לעודד את הצמיחה יש לפעול להסרת החסמים בפני התפתחותו של **השוק הפיננסי החוץ-בנקאי**, שקיומו הכרחי ליצירת שוק פיננסי משוכלל ותחרותי. יש להגביר את התחרותיות של **תעשיות הביטחון** בשוק העולמי באמצעות צמצום הבעלות הממשלתית בהן, ובאמצעות מיזוגן לשתיים-שלוש חברות. יש לפעול לחיזוק ההשכלה הגבוהה בתחומי המדעים, כדי להבטיח ולטייב את משאבי ההון האנושי המדעי והטכנולוגי בישראל.

התמורות הכלכליות הגלובליות, הרפורמות בכלכלת ישראל וצמצום תפקידה של המדינה ברווחה, כל אלה משפיעים בכמה מישורים:

- הם מביאים להמשך ההתרחבות בחלקם של **ארגוני החברה האזרחית** במתן שירותי רווחה ובמימנם. יש להסדיר, לתאם וליעל את פעילותם של הארגונים השונים בתחום זה.
- הם מחייבים להגדיל את **אחריותו החברתית של המגזר העסקי** ואת מעורבותו ביצירת סביבה שתדאג למעוטי ההכנסה.
- הם מצריכים היערכות חדשה של מנגנוני הביטוח הסוציאלי. מהלך בכיוון זה הוא תוכנית **הרפורמה בביטוח הלאומי**, שבלבה ההפרדה בין האשכול הביטוחי לאשכול הסוציאלי.

מערכת מורכבת של חסמים מעכבת את יישומן של החלטות ממשלה שנועדו לקדם פתרונות לבעיות יסוד של **המגזר הערבי**. עתה מתבקשת המדינה לפעול בכמה כיוונים:

- לכוון את הרשות לטיפול בבעיותיו של הציבור הערבי, שעליה המליצה "ועדת לפיד".
- ליישם את החלטות הממשלה, וכן את החוקים והתקנות הנוגעים לשוויון האזרחי של ערביי ישראל.
- לפעול להגדלת השתתפותם של האזרחים הערבים בכוח העבודה ולהקטנת תלותם הכלכלית במגזר הציבורי. כדי לעשות זאת יש לנקוט שני צעדים עיקריים:
 - ✓ לעודד יוזמות עסקיות ערביות ושיתוף פעולה עסקי יהודי-ערבי.
 - ✓ לעודד העסקת נשים ערביות על-ידי הכשרה מקצועית, על-ידי יצירת תנאים מעודדים כמו מעונות יום, ועל-ידי העסקתן במוסדות המדינה ובחברות ממשלתיות.

מנהיגות והובלה מצד המדינה נדרשות גם בכל הקשור למימוש החזון של **פיתוח הנגב**. היעדר כתובת מרכזית ויד ממשלתית מכוונת מסכל כוונות ומאמצים לקידום פרויקטים בנגב מצד גורמים בקהילות היהודיות בתפוצה ובמגזר הפרטי בישראל. נדרשות עתה:

- תוכנית לאומית כוללת רב-ממדית, בין-משרדית וארוכת טווח, שתגייס את כל הגורמים הקשורים לתהליך הפיתוח, ותיצור תנאי משיכה תחרותיים בתעסוקה, בחינוך, בדאגה ובתחבורה.

**נדרשת רפורמה
בפעילות הרווחה
הממשלתית
והאזרחית
ובמנגנוני הביטוח
הסוציאלי.**

**מימוש החזון של
פיתוח הנגב מחייב
מנהיגות מצד
הממשל ותכנון
ומחויבות ארוכי
טווח.**

- חקיקה שתיצור תמריצים להשקעות של המגזר הפרטי.
- השקעה במגזר הברז.
- השקעה בפיתוח תשתית התחבורה, אגב שימת דגש על רשת הרכבות.

התרחקותם של צעירים יהודים בתפוצות מההווה היהודית ומהזיקה לישראל, והתגברות העוינות כלפי ישראל וכלפי יהודים בחברות המערביות, הן שתי תופעות המחייבות פעולה, כדי לחזק את קשרי הנוער היהודי עם ישראל והעם היהודי, וכדי להעמיק את החינוך הציוני בקרבם ולסייע לו להתמודד עם המתקפה הרעיונית האנטי-ישראלית והאנטי-יהודית. יש לבנות כלים חדשים **למיסוד הקשרים בין היהודים בישראל ליהודים בתפוצות**. ההצעות להקים את "הבית השני" או את "מועצת העם" הן מהלכים בכיוון זה.

קיימת תחושה שאין עושים די לעידוד תרבות יהודית חילונית. יש גם מי שטוען כי "ועדת דברת" לא דנה די הצורך בהנחלת הצירוף יהדות, ישראליות ודמוקרטיה. המדינה, בשיתוף עם הגורמים ההתנדבותיים העוסקים בכך, צריכה לעודד ולטפח את **התרבות היהודית החילונית** ולהנחיל אותה לנוער בישראל ובתפוצות כמרכיב מרכזי בזהותו ובעולמו הרוחני.

מגמות ומפנים אסטרטגיים

מגמות עולמיות

הסביבה האסטרטגית של ישראל רצופת אתגרים, חלקם מרוחקים וחלקם קרובים ומוכרים היטב. אתגרים אלה טומנים בחובם סיכונים והזדמנויות. המגמות העולמיות המשפיעות כרגע על אתגרים אלה הן:

- **בזירה הבינלאומית:** העלייה בחשיבותן של סין ושל אסיה כולה, וכן העלייה במעמדה העולמי של אירופה המורחבת; נוכחותו הנמשכת של הטרור כאיום גלובלי.
- **בזירת המזרח התיכון:** המערכה האמריקאית לקידום מודרניזציה ורפורמה באזור; המערכה בעירק; איום הגרעין האיראני; העימות הפלסטיני-ישראלי.

חשיבותה של אסיה בזירה הבינלאומית נובעת מן העובדות הבאות:

- שליש מאוכלוסיית העולם חי באסיה, וזוהי האוכלוסייה הצעירה ביותר בעולם;
- קצב הצמיחה בה הוא הגבוה בעולם, והמשקים של סין והודו עתידים להגיע בקרוב למקום השני והשלישי בגודלם בעולם, בהתאמה;
- מנגד, גם חלק מן האיומים על הביטחון העולמי נובעים מאסיה: מצרי טיוואן, חצי האי הקוריאני ותת-היבשת ההודית הם מוקדי סכסוך העלולים להוביל לעימות בינלאומי ואף לעימות גרעיני.

במסגרת עליית חשיבותה של **אסיה** בכלל, דורך בפרט כוכבה של **סין**. הדרך שבה יטפל המערב באתגר הסיני במישורים המדיני, הכלכלי והביטחוני תשפיע על היציבות במזרח אסיה, תקבע אם העולם מתקדם לעבר "**מלחמה קרה**" **חדשה**, ותשפיע על דרך הטיפול בבעיית תפוצת הנשק להשמדה המונית. עליית קרנה של סין באסיה באה במידה מסוימת על חשבון ארצות-הברית. חשיבותה של ארצות-הברית כגורם מרכזי וככוח מייצב בין סין ליפן נותרה בעינה, אך היא נתפסת באזור כשקועה בענייני המזרח התיכון ובמלחמה בטרור. מנגד, סין מגבירה את נוכחותה ופעילותה באסיה עצמה.

גם הודו בולטת בצמיחתה הכלכלית, וצפוי שתיהפך למוקד משיכה כלכלי לפחות עד אמצע המאה. במישור המדיני היא נפרדה מהקו של "הבלתי מזוהות" והיא נוהגת באחריות רבה גם בהקשר הפקיסטני. לכן הודו מצטיירת באסיה כמשקל נגד רצוי מול סין. השאלה מה תהיה דמותה של סין בעוד חמש-עשרה שנה מטרידה כיום את המשפיעים על גיבוש האסטרטגיה של הודו.

ארבעה תרחישים באסיה עלולים להטיל את צלם על העולם כולו ולהקרין גם על המזרח התיכון ועל ישראל:

- **עימות סיני-טייוואני,** שיגרור בעקבותיו מעורבות של ארצות-הברית. קיימת סברה שסין, המבקשת להתמקד בענייניה הפנימיים, לא תיזום עימות כזה אם טיוואן לא תבצע מהלך פרובוקטיבי, כגון הכרזת עצמאות.

**הדרך שבה יטפל
המערב באתגר
הסיני תקבע אם
העולם הולך
לקראת מלחמה
קרה חדשה.**

- **עימות בחצי האי הקוריאני** (שגם הוא כרוך במעורבות של ארצות-הברית).
- עימות בתת-היבשת ההודית בין **הודו לפקיסטן** על רקע הסכסוך בקשמיר, שטמונה בו סכנה של הסלמה גרעינית.
- **התפוצצות "הבועה" הכלכלית הסינית**. יש הסבורים כי במקרה כזה יתחולל משבר נרחב לא רק באסיה, אלא בכלכלה העולמית כולה, וגם ישראל תיפגע.

עם כל זאת, לא צפוי פחות בחשיבותו של המזרח התיכון בעיני ארצות-הברית. החלופות לנפט המזרח תיכוני – אלסקה, ניגריה, רוסיה או ונצואלה – כרוכות כולן בבעיות פוליטיות או בבעיות פנימיות אחרות בארצות-הברית. במקביל צפוי שתגבר הזדקקותה של אסיה (ובמיוחד של סין והודו) לנפט מזרח תיכוני, וכתוצאה מכך יגבר גם העניין של מדינות אסיה במתרחש במזרח התיכון.

"העידן הגרעיני השני"

במבט לאחור על כארבעה עשורים של משטר עולמי בתחום הגרעין, אפשר לומר שהעולם זכה ביציבות ממושכת, ובכללו גם מדינת ישראל, אף שהיא לא הצטרפה מעולם לאמנה למניעת תפוצת הנשק הגרעיני (NPT) ולא השליכה את יהבה על הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (IAEA). משטר זה סייע לבלום את הגעתן של כמה מדינות ליכולת גרעינית צבאית, ורשם לזכותו אף התפרקות מנשק גרעיני במדינות "חבר המדינות", לאחר קריסת ברית-המועצות, ובדרום אפריקה, לאחר קריסת משטר האפרטהייד.

בראשית שנות התשעים, ולאחר התפרקות ברית-המועצות, החל **"העידן הגרעיני השני"**. כמה מאפיינים מרכזיים מבדילים בינו לבין "העידן הגרעיני הראשון":

- **ריבוי שחקנים**: בתקופת המלחמה הקרה לא אירעו משברים שהיו מעורבות בהם יותר משתי מעצמות גרעיניות (אף שלבריתניה ולצרפת יש נשק גרעיני). בעידן השני יש פוטנציאל למשברים מרובי שחקנים, המורכבות גדלה בטור גיאומטרי ככל שהשחקנים מתרבים, התקשורת נעשית בעייתית יותר וגוברת הסכנה שיפלו טעויות בהבנת המסרים. ביטוי נוסף לריבוי השחקנים הוא מעגל ספקי הטכנולוגיה, שהתרחב למדינות באסיה ובאמריקה הלטינית ומקיף רשתות רב-לאומיות שקשה לבלום אותן.
- **זמינותו ומחירו הזול של נשק להשמדה המונית**, גרעיני וביולוגי: נוצרה יכולת לפגוע בארצות-הברית, יכולת שלא הייתה קיימת על בסיס כוחות קונבנציונליים בלבד. גם הטכנולוגיה התפתחה כך שקשה יותר לגלות פעילות גרעינית.
- **התרבות האסטרטגית** של המדינות הגרעיניות החדשות שונה מזו של המעצמות הוותיקות. בתקופת המלחמה הקרה לא היו במעצמות הגדולות לחצים פנימיים של "ההמונים" בזכות הסלמה גרעינית. לעומת זאת אפשר להעלות על הדעת שמנהיגיהן של איראן, פקיסטן או צפון קוריאה יידחפו להסלמה גרעינית משיקולים פנימיים.
- הסדרי הפיקוח נוצלו לרעה על-ידי מדינות כמו עירק, איראן, לוב וצפון קוריאה.
- **איום השימוש בנשק גרעיני על-ידי ארגוני טרור**, שלא היה קיים בעידן הגרעיני הראשון, נעשה מוחשי.
- אי אפשר להתמקד בבעיית הפרולiferציה במנותק משיקולים אחרים של ביטחון לאומי, טרור, יציבות, אנרגיה ונפט.

המשטר העולמי בתחום הגרעין העניק לעולם יציבות ממושכת, אך הוא עומד על סף משבר.

העידן הגרעיני השני מתאפיין בריבוי שחקנים, בזמינות נשק להשמדה המונית, בתרבות אסטרטגית שונה של המדינות הגרעיניות החדשות ובסכנת הטרור הגרעיני.

על רקע זה, המערב (וישראל בתוכו) נדרש לעשות מאמץ מודיעיני ודיפלומטי כדי למנוע אנרכיה גרעינית. דרך הטיפול באתגר התפוצה הגרעינית תכריע אם תהיה תוספת מוגבלת למספר המדינות הגרעיניות (נוסף על חמש המעצמות – הודו, פקיסטן, צפון קוריאה, ישראל ואולי איראן), או שהעולם יידרדר וייהפך ל"ג'ונגל" גרעיני, כפי שהזהיר הנשיא קנדי בראשית שנות השישים, ויהיו בו עשרות מדינות גרעיניות. התחמשותה הגרעינית של איראן (ראו להלן) עלולה להיות קו פרשת המים בין המצב היציב יחסית, ששורר זה שנים, לבין חלום הבלהות של הנשיא קנדי.

העידן הגרעיני השני מחייב בחינה מעמיקה של מצבים חדשים ותופעות חדשות, וכן **גיבוש תפיסות אסטרטגיות חדשות**:

- **הרתעה**: בזמן המלחמה הקרה הניחו שדי בהרתעה הדדית למניעת מלחמה גרעינית. אך הרתעה צריכה להצליח כל הזמן, ויכולה להצליח רק אם המדינות הגרעיניות יודעות להשתמש בנשק גרעיני בלי להפעילו, על-ידי העלאת המחיר של מלחמה קונבנציונלית, איום בהפצת טכנולוגיה למדינות אחרות או איום בביטול הסכמים קיימים (כגון הצהרה על אי-שימוש ראשון).
- **הסלמה**: בעידן הגרעיני הראשון הדגישו את המאמץ למנוע פריצת מלחמה, ולא את ניהול ההסלמה כאשר ההרתעה נכשלת. צריך להיערך גם לאפשרויות של הסלמה, למקרה שאחת המדינות תאיים להשתמש בנשק גרעיני כדי למנוע הפסד במלחמה קונבנציונלית.
- **בקרת נשק**: זו תשוב ותשתלב כחלק מתפיסת הביטחון הלאומי של ארצות-הברית. לדוגמה, עולה השאלה אם רצוי שארצות-הברית תודיע על "אי-שימוש ראשון" בנשק גרעיני, עם התחייבות לשימוש בנשק זה נגד כל מדינה שתעשה שימוש ראשון בנשק גרעיני.

מגמות אזוריות

- בשנה האחרונה חלו תמורות בסביבתה האסטרטגית של ישראל, תמורות שטמון בהן פוטנציאל להזדמנויות היסטוריות אך גם להיווצרות איומים:
- תוכנית ההתנתקות עשויה להיות פתח לחידוש תהליך השלום; לחילופין, היא עלולה להגביל את יכולתה של ישראל לקדם מהלכי הסדר אחרים.
 - מותו של ערפאת עשוי לאפשר התגבשות הנהגה מתונה, שיהיה אפשר לנהל משא ומתן עמה; לחילופין, הוא עלול להאיץ את הידרדרותה של החברה הפלסטינית, כך שישראל תיוותר בלי כתובת למשא ומתן.
 - בחירתו מחדש של הנשיא בוש עשויה לקדם יעדים חשובים של ישראל בתחום המלחמה בטרור ובנשק להשמדה המונית וכן לקדם את הדמוקרטיזציה במזרח התיכון. אך אסור לישראל להתייחס אל התמיכה האמריקאית כאילו היא מובנת מאליה. אם ישראל לא תשכיל לשמור על רמת תיאום גבוהה עם הממשל האמריקאי, הממשל עלול לשלם במטבע ישראלי תמורת תמיכה אירופית וערבית במדיניותו בעירק.

- הקהילה הבינלאומית מגלה נחישות בניסיונה לבלום את חתירתה של איראן להשגת נשק גרעיני, אך נחישות זו עלולה להתפוגג.
- השיפור ביחסים עם מצרים והקולות החדשים הנשמעים מדמשק פותחים פתח לשיפור כללי במעמדה של ישראל באזור.

הצלחת המערכה האמריקאית לייצוב עירק נתפסת במזרח התיכון כאבן בוחן לעתידן של התוכניות האמריקאיות לגבי האזור, ובראשן הדרישה לרפורמה ולדמוקרטיזציה. בשלב זה, בחירתו מחדש של בוש הכריעה את הכף לטובת המשך מדיניותו בעירק. מסר זה נקלט היטב במזרח התיכון. מול גישה המתארת את המעורבות האמריקאית כשקיעה בבזבז הטורר ובבוץ התמודדות עם אוכלוסייה מקומית עוינת, קיימת גישה אחרת, הטוענת כי יש לבחון את ההצלחה האמריקאית בעירק על-פי התבחינים הבאים:

- היקף השטח של עירק הנמצא כבר תחת שליטת הממשל המרכזי. לפי תבחין זה, היקף השטח שבשליטת הממשל הולך וגדל ומגיע כיום לכ-80% (15 מתוך 18 מחוזות).
- היקפו הקטן יחסית של הציבור הסוני, המוכן לזרוע תוהו ובוהו כדי לסכל כינונו של משטר דמוקרטי פלורליסטי שיעניק לשיעים ולכורדים את חלקם היחסי בשלטון. לפי גישה זו, מאחר שהבעיה העיקרית היא חלק מהאוכלוסייה הסונית, ההתנגדות קיימת בקרב חמישית מהאוכלוסייה לכל היותר.
- התנגדותם הנחרצת של השיעים והכורדים להשלטה מחודשת של משטר הבעת'.
- סימנים מעודדים, הניכרים בנחישותו של ראש-הממשלה עלאווי, בתפקיד שממלא האייתוללה סיסטאני ובהתגבשות הצבא העירקי החדש.

לפיכך, התופעות שייחשבו כהצלחה אמריקאית עתידית הן המשך התפשטות שליטתו של השלטון המרכזי בעירק; קיום בחירות שיביאו להקמת ממשלה ופרלמנט מתונים; הסכמה על חוקה וקיום בחירות בשנה שלאחר מכן.

האיום הגרעיני האיראני

איראן עושה ככל יכולתה (באמצעות תמיכתה בטרור) כדי לבלום את חידוש התהליך המדיני בין ישראל לפלסטינים ואת תהליך שיקומה של עירק והעלאתה על פסי הדמוקרטיה. נוסף על כך מתברר כי **האיום הגרעיני האיראני** הוא האתגר האסטרטגי הראשון במעלה העומד כיום לפני ישראל. אין מחלוקת על כך שאיראן שואפת להשיג לפחות אופציה גרעינית צבאית, אך עד כה נחלקו הדעות בשאלה אם איראן עשויה להיענות לתמריצים ולסנקציות ולוותר על מימוש אופציה זו. התפתחות האיום ודרך הטיפול בו קשורים קשר הדוק במניעה של איראן. ואלה הם מניעיה האפשריים של איראן:

- שאיפה להעניק כיסוי גרעיני למדיניותה המהפכנית ולשאיפות ההגמוניה שלה במפרץ.
- מניעים "מגנניים", הנובעים מתחושת נחיתות אסטרטגית, מצלקות המלחמה עם עירק ומהטראומה שהותירו בה כיבושיה המהירים של ארצות-הברית את עירק ואפגניסטן, כיבושים המאפשרים לה לסגור את תנועת המלקחיים סביב איראן.
- מכלול של שיקולי יוקרה לאומית מחוץ ומבית, עם קלף מיקוח למשא ומתן (בדומה לצפון קוריה).

**האיום הגרעיני
האיראני הוא
האתגר האסטרטגי
הראשון במעלה
העומד כיום לפני
ישראל.**

יש הטוענים שגם אם מניעה של איראן נובעים מתגובתה לאיומים האסטרטגיים סביבה, אופיו של המשטר האיראני והעוצמה שתיפול לידיו עם השגת נשק גרעיני עשויים להניע אותה לפעול מתוך **אסטרטגיה לא הגנתית**. דווקא בשל חולשתה הקונבנציונלית של איראן ובשל חרדתה האסטרטגית היא עלולה לראות בנשק הגרעיני כלי המשמש למאבק שוטף ולא דווקא נשק מיוחד.

אם איראן תצליח לרכוש אופציה גרעינית, יהיו לכך השלכות מרחיקות לכת הן במזרח התיכון והן מחוצה לו. ואלה הן ההשלכות העיקריות:

אם איראן תממש את יעדה, יאיים הדבר על ישראל ויניע גם את שכנותיה של איראן לאמץ אופציה גרעינית.

- הצבת איום על ישראל וערעור האיזון הקיים כיום באזור, כך שמעבר להישענות על ארצות-הברית תיאלץ ישראל לבחון מחדש את מדיניותה.
- **התמוטטות משטר התפוצה במזרח התיכון**: חלק מן המדינות במזרח התיכון, ובראשן מדינות המפרץ הערביות, יפעלו ככל הנראה להידוק שיתוף הפעולה עם ארצות-הברית, אך אחרות – מצרים, ערב הסעודית, אלג'יריה, סוריה ועירק (במיוחד אם ייכון בה משטר לא דמוקרטי) – עלולות להחליט גם הן לרכוש נשק גרעיני.
- אפשרות קריסה של משטר הביטחון הקיים במזרח אסיה, המתבסס על ויתור על האופציה הגרעינית בתמורה למטרייה ביטחונית אמריקאית. קריסה כזאת עלולה ליצור צירופים של אינטרסים ועימותים בין "משולשים" ו"מחומשים" של מדינות **גרעיניות** (סין-יפן-ארצות-הברית; או דרום-קוריאה-צפון-קוריאה-סין-רוסיה-ארצות-הברית). סימנים לסדקים במשטר הביטחון כבר נראים **בדרום קוריאה ובטייוואן**.

אפשר לשרטט שלוש אסטרטגיות בסיסיות להתמודדות עם האתגר האיראני:

כל האסטרטגיות הזמינות להתמודדות עם אתגר הגרעין האיראני אינן מבטיחות הצלחה.

- **אסטרטגיית המשא ומתן** – דרכה של אירופה, המתבססת על החזקת ה"מקל" (יהיה גודלו אשר יהיה) ברקע, לצד הצגת "גזר". הגזר המפתה ביותר, כך נטען, הוא הכרתה של ארצות-הברית בלגיטימיות של המשטר האיראני והסרת הגבלות הסחר.
- **המתנה**: הסתייגות מהמאמצים האירופיים ועידוד אופוזיציה למשטר האיראני. זוהי האסטרטגיה הנוכחית של ארצות-הברית.
- **אסטרטגיית העימות הצבאי**, המתבססת על הערכה שלא יהיה אפשר להניא את איראן מתוכניתה וכי להצלחת תוכניתה יהיו השלכות הרוות אסון. אסטרטגיה זו הייתה ריאלית יותר לפני שנה, לפני הידרדרות המצב בעירק. אז יכלה הנוכחות האמריקאית שם להיות "מקל" ולתת גיבוי הרתעתי ל"גזר". כיום, הנוכחות בעירק נהפכה מנכס לנטל. גם אופציית המהלומה הצבאית הכירורגית ("אופציית אוזיראק") אינה ישימה לגבי איראן, שכן אין ודאות שכל המתקנים הרלוונטיים ייפגעו.

אם מניעה של איראן הם השגת הגמוניה אזורית או צורך להציג מענה מרתיע לאיום האמריקאי, סביר שתשאף להשלמת התחמשותה הגרעינית. אסטרטגיה כזו תחייב פרישה מה-NPT והוכחת יכולת בפועל. במקרה כזה, האפשרות היחידה לבלום את איראן תהיה באמצעות סנקציות, חתירה להפלת המשטר ואולי מכה צבאית. יש המעריכים שגם איראן

**ארצות-הברית היא
עדיין הגורם
הדומיננטי המסוגל
לתת מענה
לאיומים
העיקריים בזירה
הבינלאומית –
טרור ותפוצת נשק
להשמדה המונית.**

ליברלית ודמוקרטית תהיה מעוניינת בנשק גרעיני, אך סביר שהיא תהיה רגישה יותר למעמדה הבינלאומי ו"שקופה" יותר, והדבר יקשה על קיום תוכנית גרעינית מחתרנית.

אך אם מניעה המרכזיים של איראן הם פוליטיים, היא עשויה להסתפק בערפול גרעיני, בנשק לא מורכב וביכולת לא מוצהרת. במקרה כזה ייתכן שתהיה מוכנה לעריכת "עסקה גדולה", שתכלול תמריצים שיניעו אותה לוותר על מימוש אופציית הנשק הגרעיני. גם אם כן, הדרך לעסקה מחייבת שיפור בעמדת המיקוח של ארצות-הברית. לפי אחת הדעות, ארצות-הברית צריכה לשתף פעולה עם המאמץ האירופי מול איראן באמצעות הצגת ה"מקל" והיערכות לאפשרות שתצטרך לממש גם "גזר" תמורת ויתורים איראניים.

מכל מקום, ארצות-הברית נותרה הגורם הדומיננטי, והיא רואה את עצמה מחויבת לתת מענה לאיומים העיקריים בזירה הבינלאומית – טרור ותפוצת נשק להשמדה המונית. נשאלת השאלה באיזו מידה אפשר לצפות שתנקוט פעולות מנע מקדימות (pre-emptive action). יש לציין שגם בתקופת המלחמה הקרה לא נשלל שימוש ראשון בנשק גרעיני, ושני המועמדים לנשיאות ארה"ב לא שללו פעולת מנע קונבנציונלית, שכן שום נשיא אינו יכול להצדיק הימנעות מפעולה כאשר נשקף לארצות-הברית איום מיידי וממשי. לכן סביר להניח שפעולות מנע המתבצעות מרחוק (כגון הפצצת מתקן לייצור נשק גרעיני או פגיעה באנשי אל-קאעידה) יזכו בתמיכה פוליטית גורפת בארצות-הברית. לעומת זאת, יהיה קשה לגייס תמיכה רחבה בפעולה שתהיה כרוכה במבצע צבאי רחב היקף ו/או כיבוש, כמו בעירק.

איומי טרור

ממדי הטרור הפלסטיני הצטמצמו במשך השנה האחרונה. אין מדובר בדעיכת המוטיבציה של ארגוני הטרור לבצע פיגועים, אלא בשיפור יכולת ההגנה של ישראל על-ידי המשך בניית גדר ההפרדה ופיתוח עליונות מודיעינית. עליונות מודיעינית זו מושתתת על שיתוף פעולה בין זרועות המודיעין ועל מיצוי אמצעים טכנולוגיים מתקדמים, ומעניקה (יחד עם החימוש המדויק) יכולת פגיעה מדויקת ביוזמי הטרור. יכולות אלה מתורגמות להיקף גדול של פעולות סיכול מדי יום.

בזירה הצפונית, תגובותיה של ישראל על ניסיונות ההסלמה של חזבאללה ריסנו במידת-מה את הארגון, את סוריה ואת איראן. אך הטרור – הן הטרור של חזבאללה והן הטרור הפלסטיני – עדיין נתפס בעיני סוריה ואיראן כתחליף לעימות ישיר עם ישראל. אין ספק ששתי המדינות הללו אחראיות לפיגועים בתוך ישראל, ותגובותיה של ישראל הבהירו לסוריה כי לא תינקח במקרה של פיגוע טרור שיכוון על-ידיה.

מלבד יכולותיה העצמיות של ישראל, קיימת סביבה תומכת של המערכה הבינלאומית נגד הטרור, בהנהגתה של ארצות-הברית, מערכה המקלה על ישראל את מאבקה בטרור. יש הסבורים כי מאזנה של מערכה זו נוטה לצד החיובי. עצם קיומה של מערכה עולמית נגד טרור הוא הישג שיש לבצרו. העובדה שאל-קאעידה לא הצליח לבצע פיגוע נוסף בארצות-

**הצמצום בממדי
הטרור הפלסטיני
אינו נובע מדעיכה
במוטיבציה אלא
משיפור יכולת
ההגנה והסיכול
של ישראל.**

הברית מאז 11 בספטמבר מעידה על הצלחתה של ארצות-הברית בבניית אמצעי הגנה ובפעולות סיכול. תופעת הלוחמים הזרים בעירק ובדרום מזרח אסיה נובעת מהצלחתה של ארצות-הברית בביעור קני אל-קאעידה באפגניסטן. אם המאמצים לקידום הדמוקרטיה בעירק ובמזרח התיכון ישאו פרי, הדבר יתרום למאבק בטרור, שכן יוכח שיש חלופה אידיאולוגית לרדיקליזם.

אולם אין די בהצלחות הללו. עדיין צריך להעניק תוקף ושיניים להחלטות בינלאומיות נגד הטרור. תוקף כזה יכול להתבטא באמנות בינלאומיות המטילות סנקציות על מדינות המסייעות לגורמי טרור או המסרבות לשתף פעולה בענישתם.

אסטרטגיות ישראליות בזירה הבינלאומית

הסביבה האסטרטגית המשתנה מעניקה לישראל הזדמנויות לקדם יעדים מרכזיים במדיניות החוץ שלה. בראשם של יעדים אלה בזירה העולמית ניצבים:

- שימור ושדרוג השותפות עם ארצות-הברית.
- העמקת הקשרים עם האיחוד האירופי.
- חבירה לנאט"ו.

בניגוד לתגובתה המושרשת של ישראל, הדוחה כל מעורבות בינלאומית בסכסוך עם הערבים, ולמרות הניסיון המר בנושא, יש הקוראים לשוב ולעניין בהנחות יסוד מסורתיות ובתפיסת "עם לבדד ישכון". היכולת לפעול בלי לגיטימציה בינלאומית נתונה רק למעצמת-העל היחידה. לכן ישראל נדרשת להרחיב את מעגל השותפים במהלכה המדיניים מול הפלסטינים. הרחבה כזאת מחייבת שיתוף גורמים בינלאומיים במהלכים בפועל. נכונות של ישראל לשתף את אירופה ואת הקהילה הבינלאומית במהלכים המדיניים עשויה להניב גם יתרונות בתחום המאבק בגרעין האיראני.

שדרוג השותפות עם ארצות-הברית

היחסים המיוחדים עם ארצות-הברית הם מרכיב קיומי מכונן במצבה האסטרטגי של ישראל. עם זאת, מאז אמצע שנות השמונים לא חל שינוי מהותי במציאות הקשרים האלה מבחינת מרכיביהם המעשיים: לא ברמת הסיוע (שאפילו נשחקה מבחינה ריאלית, כאשר לצד הסיוע צבאי הגדול יותר קטן הסיוע הכולל) וגם לא מבחינת הפרמטרים של הדו-שיח השוטף, במסגרות השונות שלו. יחסים מיוחדים אלה הם בעלי יסודות איתנים מאוד, ומעטים הם הנושאים בחוויה האמריקאית בת-זמננו שיש לגביהם אחדות גדולה כמו לגבי עומק הגיבוי לישראל. אך המציאות המשתנה במזרח התיכון והשסע העמוק שנחשף בבחירות האחרונות בארצות-הברית מחייבים לפחות תחזוקה שוטפת וטיפול מתמיד בשורשים ובענפים של היחסים המיוחדים.

ברמת העיקרון עומדות לפנינו שלוש אפשרויות:

- **המשך ההישענות על הקופה הציבורית האמריקאית.** הישענות זו עלולה לגרום נזקים הן ביחסים ארוכי הטווח עם ארצות-הברית והן בכל הנוגע למשק הביטחון הישראלי ולאיזונו הפנימיים.

- **שדרוג פורמלי של היחסים לרמה של ברית הגנה.** יצירת מחויבות פורמלית של מערכת הביטחון האמריקאית ושל הצבא האמריקאי למדינת ישראל תחייב אותם לספק את המשאבים הדרושים שיענו על צרכיה של ישראל. ייתכן שיהיה קושי לשכנע את מערכת הביטחון האמריקאית להתחייב לכך.
- **פיתוח מערכות יחסים רחבות יותר,** שבהן הציר הישראלי-אמריקאי הוא חלק ממהלכים הבונים את הלגיטימיות של מדינת ישראל בזירה הבינלאומית, מבססים את קשריה האסטרטגיים וממקמים אותה מבחינה אסטרטגית במחנה של הדמוקרטיות הליברליות המערביות והמדינות שרואות את עצמן קשורות אליהן. גישה זו עשויה להשתלב במשולשים אסטרטגיים, שבהם ישראל, ארצות-הברית ומדינה נוספת מעלות תרומה לאיזון האסטרטגי האזורי. המדינה הנוספת עשויה להיות ירדן, טורקיה או הודו, לדוגמה. ישראל תוכל להשתלב במסגרות רב-צדדיות, כגון הדו-שיח שנפתח עם נאט"ו על בסיס יוזמת איסטנבול, הדו-שיח בין ה-G8 לבין "המזרח התיכון המורחב", או ה"פורום למען העתיד" שהוקם בהחלטות ה-G8 ביוני 2004.

העמקת הקשרים עם האיחוד האירופי

- בראיה אירופית, לישראל ולאירופה יש אתגרים אסטרטגיים משותפים במלוא מובן המילה. אלה כוללים:
- התמודדות עם האיומים – תפוצת נשק להשמדה המונית וטרור בינלאומי.
 - התמודדות עם אתגרים ארוכי טווח המשותפים לחברות מתקדמות – תלות בתקשורת, בתחבורה ובמידע; ניהול משאבי טבע וסביבה; בעיות זהות, עוני, ניכור חברתי ושנאה גזעית.

אירופה המורחבת נהפכה לשחקן אסטרטגי, והיא אינה יכולה להתעלם מהמציאות באזורים אחרים בעולם. המשבר באוקראינה המחיש את הצורך בתפקיד אירופי, והדבר מתברר גם באזורים אחרים. אולם לשם כך יש ליצור תפיסות וכלים מתאימים. אבן דרך בפיתוח כלים אלה היה אימוץ האסטרטגיה הביטחונית האירופית המשותפת להתמודדות עם נשק להשמדה המונית ועם טרור, בדצמבר 2004.

מנקודת המבט האירופית, ישראל קיבלה החלטה אסטרטגית להיפרד משכנתה הקרובה ביותר – האוכלוסייה הפלסטינית. לכן היא זקוקה לקשר עם חברות דומות לה ולקשר אסטרטגי עם המערב, שיעניק לה את הכוח ליטול סיכונים למען השלום. אירופה היא בעלת ברית טבעית לישראל מבחינה זו: ישראל משולבת כבר בתוכניות טכנולוגיות עתירות ידע באירופה, וחברות ההיי-טק שלה משחקות במגרש האירופי. גם במישור הבין-ממשלתי חתמה ישראל בסוף 2004 על הסכם "מדיניות השכנות" עם האיחוד האירופי במגוון רחב של נושאים: לחימה בפשע מאורגן ובהגירה בלתי חוקית, ושיתוף פעולה בתחומי התקשורת, התחבורה, האנרגיה ושמירת איכות הסביבה.

ואלה הם הצעדים שיש לעשות **כדי לקדם את היחסים עם אירופה:**

**אירופה המורחבת
נהפכה לשחקן
אסטרטגי, היא
אינה יכולה
להתעלם מאזורים
אחרים של העולם,
וכיום יש פתח
לחיזוק קשריה של
ישראל עמה.**

- לשווק את חשיבותו של הקשר לציבור הרחב ולא להצטמצם להסכמות בין נציגי הפקידות והפוליטיקאים.

- לפתח דו-שיח אסטרטגי אגב הימנעות מלוחות זמנים מלאכותיים.

- להניע את אירופה לפעול בזירה הבינלאומית כדי להוציא את ישראל מבידודה הבינלאומי ולהפוך אותה לשותפה מלאה בזירת המוסדות הבינלאומיים באמצעות שילובה במוסדות בינלאומיים, באו"ם ובארגונים אזוריים.

בטווח הארוך יש המציעים חזון של "שוק משותף" של מזרח הים התיכון, בשיתוף ישראל, ירדן והמדינה הפלסטינית, עם קשר הדוק לאיחוד האירופי. כמו-כן קיימת "תוכנית מרשל" לשיקום האזור וישנן תוכניות כמו "טרה סנקטה" לקשר רב-צדדי של ישראל ושכנותיה (פלסטין, ירדן ולבנון) עם האיחוד האירופי – תחילה כמדינות בודדות, שיזכו ביחס מועדף, ולבסוף אולי כמדינות שיצטרפו לאיחוד כחברות מלאות. ישראל מצדה מצפה שמנהיגי אירופה ינצלו את כוחם הפוליטי ואת הסיוע הכלכלי שאירופה מושיטה לפלסטינים כדי להציב להם אולטימטום להפסקת הטרור, אשר ילווה באיום בהפסקת הסיוע והקשר הפוליטי אם הרשות הפלסטינית לא תעשה את הנדרש ממנה.

חבירה לנאט"ו

שאלת הקשר בין ישראל לברית הצפון אטלנטית (NATO) מרחפת באוויר עוד מימי ראשית המדינה: כבר ב-1953 ביקש ראש-הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, להביא לחיבורה של ישראל לנאט"ו. נאט"ו עודנו ארגון מרכזי, ולא נראה שיאבד את כוחו בתקופה הנראית לעין. מספרן הרב של המדינות המבקשות להצטרף אליו מעיד על הסתגלותו למציאות הבינלאומית החדשה. הארגון התאים את עצמו לזירות חדשות ולמשימות חדשות, ממעורבות באפגניסטן ועד ראשיתה של מעורבות בעירק.

מבחינתה של ישראל, מורכבותם של האתגרים הביטחוניים (שבראשם הטרור הבינלאומי ואיום התפוצה הגרעינית) מעוררת צורך במאמצים משולבים, שכן לנוכח האיומים הללו קשה להעלות על הדעת התמודדות מוצלחת באמצעות מהלכים נפרדים של מדינות שונות. ישראל אינה יכולה עוד לדבוק בסיסמת "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב", והגיעה העת להשתלבותה במסגרת הרחבה יותר של מדינות החולקות עמה קשת רחבה של ערכים ואתגרים. על ישראל לחבור לנאט"ו מן הסיבות הבאות:

- התקרבותו של הארגון למזרח התיכון ולבעיותיו מחייבת את ישראל ליצור עמו זיקה הדוקה יותר.
- לישראל יש עניין במטרייה של נאט"ו להידברות הרב-צדדית שלה עם מדינות ערב.
- כאשר ישראל ניצבת לפני הכרעות מדיניות-ביטחוניות קשות והיסטוריות, ההתחברות לנאט"ו כעורך ביטחוני ופסיכולוגי עשויה לתרום תרומה של ממש ליכולתה לקבל החלטות.

כדי לקדם את היחסים עם אירופה יש לפתח דו-שיח אסטרטגי עמה.

בטווח הארוך יש המציעים חזון של "שוק משותף" של מזרח הים התיכון, בשיתוף ישראל, ירדן ומדינה פלסטינית, עם קשר הדוק לאיחוד האירופי.

ההתחברות לנאט"ו עשויה לחזק את יכולתה של ישראל לקבל הכרעות קשות והיסטוריות.

נאט"ו עצמו מגלה עניין רב יותר ויותר במזרח התיכון, וזאת במנותק מהסכסוך הישראלי-ערבי ומעבר לו. שיקולים התומכים בשדרוג קשרים אלה עם ישראל אפשר למצוא משני צידי האוקיינוס האטלנטי:

- **מצד ארצות-הברית:** ה"עוגן" הביטחוני של נאט"ו לערבות הביטחונית האמריקאית לישראל יחזק ערבות זו ועשוי לפתור חילוקי דעות בין ארצות-הברית לאירופה בכל הנוגע לישראל. סגירת הפער האמריקאי-אירופי בעניין ישראל תסייע ביצירת חזית מערבית מאוחדת מול מדינות ערב, המנסות כיום לתמך ביניהן. ברמה העקרונית יש מקום לטענה שכאשר נאט"ו מתרחב לקווקז ומצרף מדינות כמו גרוזיה, ארמניה ואזרבייג'אן, אין בסיס לרתיעה מצירוף מדינה שמידת שותפותה בערכים וביעדים ברורה הרבה יותר.
- **מצד אירופה:** יש הכרה גוברת באירופה שישראל היא חלק מה"מערב" ושותפה לערכים המערביים הנתונים למתקפה, כגון דמוקרטיה וליברליזם. במישור ה"ריאליסטי" צריך להיות לאיחוד האירופי עניין בחיזוק תחושת הביטחון של ישראל, כדי שתוכל ליטול את הסיכונים הדרושים לשלום. מעורבותה של ישראל בנאט"ו תעניק לגיטימציה לדרישה האירופית למעורבות רבה יותר במזרח התיכון ותשפר ישירות את יחסי אירופה-ישראל. הטענה הנשמעת תדיר באירופה – שהתקרבות לישראל תפגע ביחסי אירופה עם העולם הערבי – עשויה להתברר כמופרכת, ויש סברה שחיזוק כזה של ישראל יניע את מדינות ערב לשקול מחדש את יחסיהם-שלהם עם הארגון.

חברותה של ישראל בנאט"ו אינה צריכה להמתין לפתרון סכסוכיה עם שכנותיה, שכן אין התניה בנאט"ו שמדינה החברה בארגון צריכה להיות חסרת סכסוכי גבול. כל שנדרש הוא שותפות ערכים עם המערב ונכונות להילחם על ערכים אלה.

**התחברותה של
ישראל לנאט"ו
אינה צריכה
להמתין לפתרון
סכסוכיה עם
שכנותיה.**

החברות בנאט"ו עלולה להיות רחוקה עדיין, שכן היא דורשת שינוי מהותי ברמה האסטרטגית, אך יש מקום לבחון את המרחב שבין אי-חברות לחברות. אין דגם אחד של קשר לנאט"ו: שוודיה ופינלנד משולבות בנאט"ו, למעט מן ההיבט הפוליטי, ועומדת לרשותן האפשרות להצטרף כשיחליטו לעשות זאת. גם ישראל יכולה לפתח את הקשר הדו-צדדי שלה עם נאט"ו בהסתמך על "יוזמת שיתוף הפעולה" שהתקבלה בפסגת נאט"ו באיסטנבול. אפשר לבנות דגם ישראלי על סמך הדגם השוודי, הדגם הבריטי או ליצור תהליך המוביל מהדגם הראשון לשני.

שיפור כלי המאבק בחזית המדינית-רעיונית

ההתנגדות לישראל נהפכה למבחן הלקמוס לגבי כל ציבור מערבי הרואה את עצמו "מתקדם" מבחינה פוליטית, כפי שהיו וייטנאם בשנות השישים והאפרטהייד בדרום אפריקה בשנות השבעים והשמונים. זו אינה תופעת שוליים בלבד: ההקבלה בין ישראל לדרום אפריקה ולגרמניה הנאצית נפוצה לא רק בדעת הקהל באירופה אלא גם בקמפוסים בארצות-הברית. האיבה לישראל היא גם המכנה המשותף לקהילה המוסלמית ולשמאל בארצות-הברית ובאירופה.

הקבלה זו יוצרת דרישה להטיל חרם כלכלי ואקדמי על ישראל, שכן חרם מעין זה האיץ את הפלת משטר האפרטהייד בדרום אפריקה. המגמה להימנע מהכרה בזכותה הלאומית של ישראל משתקפת גם במקובלותו ההולכת וגוברת של רעיון ה"פדרציה" הישראלית – פלסטינית על בסיס one man one vote, גישה המבטלת מאליה את ישראל כמדינה יהודית.

על ישראל לפעול כדי לעצור את היחלשות "העוצמה הרכה" שלה, כלומר, ליצור יכולת להשיג את המבוקש באמצעות כוח משיכה ולא באמצעות כפייה או תשלום, על בסיס המשולש של מדיניות, ערכים ותרבות. אין מדובר ב"הסברה" או ב"תעמולה", אלא במאמץ מתמשך לטפח את שותפות הערכים והאינטרסים.

דרכי פעולה אפשרויות במגמה זו הן:

- הגברת שיתוף הפעולה עם ארגונים בינלאומיים, אגב נתינת דעת למשקלם העולה של מוסדות בינלאומיים.
- טיפוח ערכים משותפים עם תרבויות אחרות – הנצרות, האיסלם והדתות האסיאתיות.
- הבלטת צדדיה החיוביים של ישראל, הנרטיב והרקע לקיומה (שכמעט נשכח) והישגיה בתחומי המדע, הדמוקרטיה ועוד.

הסדרים מדיניים

מאפיינים עיקריים

יש הסבורים כי דווקא עתה, בשעה של שפל באמון בין הישראלים לפלסטינים לאחר ארבע שנות אינתיפאדה, הפערים המדיניים לגבי ההסדר הם קטנים משהיו מאז 1967, וכי קיים מפגש אינטרסים בין ישראל, הרשות הפלסטינית, מצרים וירדן לקידום תהליך השלום. כיום, הצעד הבא במשא-ומתן המדיני ממתין להחלטה פלסטינית. בתוך החברה הפלסטינית קיים מאבק בין כוחות קיצוניים, שאינם רואים מקום לשלום עם ישראל, לבין כוחות רציונליים, המוכנים לצעוד קדימה לשלום עמה, ומאבק זה טרם הוכרע.

העולם הערבי טרם הפנים את רעיון השלום האסטרטגי, הכרוך בהשלמה עם קיומה של ישראל ובהכרה בזכותה להתקיים כמדינת לאום יהודית. אפילו במצרים, שמקיימת הסכם שלום עם ישראל זה יותר משני עשורים, עדיין לא התרחשה הפנמה כזאת, וקל וחומר בקרב הפלסטינים, השרויים עדיין בעימות עם ישראל.

מפנה היסטורי הנוגע לתהליך השלום הישראלי-פלסטיני הסתמן בנאומו של הנשיא בוש ביוני 2002, שבו קבע כי על הפלסטינים לבצע טיפול שורש בטרור, ורק לאחריו יתנהל משא-ומתן מדיני. זאת בניגוד לגישה האירופית, שלפיה הטרור ייפסק מאליו כאשר הפלסטינים יבואו על סיפוקם מבחינה מדינית.

קיימת הסכמה רחבה בקרב מעצבי המדיניות במדינת ישראל:

**קיים מפגש
אינטרסים בין
ישראל, הרשות
הפלסטינית,
מצרים וירדן לקדם
את תהליך השלום.**

- הם רואים את שנת 2005 כשנה של הזדמנות לפריצת דרך היסטורית ביחסים עם הפלסטינים. זאת בשל מותו של ערפאת והסיכוי לעליית הנהגה מתונה יותר, בחירתו מחדש של הנשיא בוש, הצלחת ישראל בצמצום ממדי הטרור והסימנים לשיפור היחסים עם מצרים.
- היעד המקובל על רוב הציבור הוא קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ציונית דמוקרטית בגבולות ברורים, והיפרדות מלאה מהפלסטינים, שתבטיח רוב יהודי מוצק לדורות הבאים בתוך הגבולות של המדינה.
- אין לישראל עניין לשלוט בפלסטינים. זהו העיקרון העומד ביסוד החלטתה האסטרטגית של ממשלת ישראל על תוכנית ההתנתקות.

בעמדות הפלסטיניות מסתמנות התופעות הבאות:

- הודאה בחצי פה ב"טעויות" שנעשו על-ידי "ההנהגה הפלסטינית" (כלומר, ערפאת) ורצון לנצל את התהליך שנוצר עם מותו של ערפאת.
- התנגדות נחרצת למדיניות חד-צדדית, קריאה לתיאום מהלכים וניסיון להפריך את תחושת הציבור הישראלי כי "אין שותף פלסטיני".
- דרישה להתקדם לקראת הסדר קבע, המבוסס על כינונה של מדינה פלסטינית עצמאית.
- גוונים של שוני בתפיסות לגבי "זכות השיבה", בין דבקות במימוש "זכות השיבה" בגרסה מרוככת ("תוך מתן כל הערבויות המשפטיות והמעשיות לישראל") לבין תפיסה הקוראת לפלסטינים להשלים עם אי-מתן "זכות שיבה" לתוך שטחה של מדינת ישראל.

מפת הדרכים וההתנתקות

"מפת הדרכים" היא המשך לתפיסתו של הנשיא בוש, והיא מעין "תוכנית ניהול", המגדירה את הדרך לניהול המשא-ומתן ולא את תוצאותיו, וקובעת מעבר משלב לא על-פי לוח זמנים אלא על-פי תוצאות. מרכיב מרכזי נוסף במפה הוא יישום רפורמה בסיסית בממשל הפלסטיני, כדי להבטיח שהמדינה הפלסטינית שתקום תהיה מדינת חוק, הפועלת על פי אמות המידה המקובלות בעולם המערבי. בגישה זו מגולם לקח שהסיק הממשל האמריקאי מאוסלו: אי אפשר לכוון שלום באמצעות רודן (ערפאת) ואין להחליף רודן ברודן. אין זה פלא שהציבור הפלסטיני, שלא זכה לטעום מפירות השלום ורק ראה את מנהיגיו מתעשרים, מאבד את האמון במושג השלום ומפנה את זעמו החוצה – לעבר ישראל.

תוכנית ההתנתקות היא אמצעי לחזור וליישם את התפיסה הזאת, והיא הועלתה רק לאחר שנכשלו מאמציו של אבו מאזן כראש-ממשלה בתקופת כהונתו הראשונה. התוכנית אפשרה להגיע להבנה עם ארצות-הברית על עיקרון היסוד שאין משא-ומתן מדיני עם הפלסטינים אלא לאחר חיסול הטרור ובניית ממשל פלסטיני תקין.

תוכנית ההתנתקות שנויה במחלוקת קשה: תומכיה רואים בה צעד מדוד ובר-שליטה, התואם את רצונו של רוב הציבור ומבטיח הישגים מדיניים חשובים; מתנגדיה, לעומת זאת, מתריעים מפני פילוג בעם, מפני הידרדרות ביטחונית ומפני לחצים מדיניים שיבואו בעקבות ההתנתקות.

ב"נאום הרצליה" הדגיש ראש-הממשלה, אריאל שרון, כי אם ממשלת ישראל רוצה לנצל את ההזדמנויות הנקרות בדרכה, עליה ליטול יוזמה, וכי היוזמה החשובה ביותר של ישראל היא תוכנית ההתנתקות. זו תבוצע במהלך שנת 2005, בנחישות ובלי היסוס. ממשלת ישראל מכירה במציאות הדמוגרפית שנוצרה בשטח, ומאחדת את העם בהבחנה בין המטרות שראוי להילחם עליהן, כגון ירושלים, גושי ההתיישבות הגדולים ושמירת אופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, לבין מטרות שרוב הציבור אינו מוכן להקריב בעבורן.

ממשלת ישראל רואה בתוכנית ההתנתקות מהלך במסגרת "מפת הדרכים", אך הפרשנות הישראלית ל"מפת הדרכים" שונה מהפרשנות האירופית:

- ישראל רואה את חיסול הטרור כתנאי מוקדם ליישום "מפת הדרכים", בעוד הגישה האירופית גורסת הפסקת הטרור (לא בהכרח חיסולה של תשתית הטרור) כתהליך מקביל לקידום מרכיבים של התוכנית המוטלים על ישראל.
- ישראל רואה בהתנתקות מעזה מהלך בפני עצמו, שאם יוכתר בהצלחה והפלסטינים ישתלטו על עזה וימנעו טרור, יהיה בו כדי לבנות אמון בין הצדדים, אמון שיביא למהלכים נוספים. אירופה מצדה רואה בהתנתקות מהלך ראשון, שבעקבותיו יבואו נסיגות נוספות.

למרות חילוקי הדעות עם הגישה האירופית, ישראל זוכה בהתחייבות אמריקאית איתנה שלא לאפשר לגישה האירופית להיחפז לתוכנית מדינית חלופית. **בעיניהם של תומכי ההתנתקות**, התחייבויותיו של נשיא ארצות-הברית בעניין הפליטים ובזכות המשך החזקת גושי ההתנחלות הן הישגים חשובים של התוכנית. הם רואים בה השפעות חיוביות נוספות, הן בטווח המיידי והן בטווח הארוך:

- הניתוק הפיזי ממיליוני פלסטינים **ישפר את המציאות הביטחונית** (אם כי ייתכן שיביא לגידול מסוים באיום בנשק תלול מסלול) ויאפשר לחסוך חלק ניכר מהפעילות בתוך השטח.
- המהלך כבר זיכה את ישראל בהישג ההבנות עם נשיא ארצות-הברית, המקשה את הביקורת הבינלאומית על מהלכיה במלחמתה בטרור הפלסטיני, ומקטין (אם כי אינו מבטל) את האחריות המשפטית וההומניטרית שלה למתרחש בשטח.
- בצד עלות ביצועה של התוכנית, יש סיכוי לשיפור באווירה העסקית ובתחומי ההשקעות והסחר.
- בטווח הארוך ישפיע המהלך, בין היתר, על שימור הסביבה, על פיתוח הנגב ועל פיתוח מערכות תשתית, כגון ביוב ומים, וכן על ערביי ישראל, שיתנתקו גם הם מהפלסטינים.

ואלה הן **טענותיהם העיקריות של המסתייגים** מתוכנית ההתנתקות:

- עצם היציאה מעזה בצל הטרור תצדיק בעיני העולם המוסלמי והערבי את הטרור כאמצעי להבסת ישראל ובכך תזין את הטרור. אובדן השליטה בים עלול לפתוח פתח לחדירה של אל-קאעידה ולהפוך את עזה למקלט גם לארגון זה.
- התוכנית מבזבזת את הקלף החשוב של יציאה מעזה בלי לקבל עליו תמורה מדינית.

תומכי תוכנית ההתנתקות רואים בה צעד מדוד ובר-שליטה, התואם את רצונו של רוב הציבור; מתנגדיה מתריעים מפני פילוג בעם, הידרדרות ביטחונית ולחצים מדיניים.

- ההתנתקות נוטלת מידי ישראל את השליטה בביטחונה, מוסרת אותה לידי הפלסטינים ושוללת מישראל את היכולת להילחם בטרור בשל אובדן השליטה בשטח. התוכנית אינה כוללת התייחסות לאיום אפשרי על תחנות הכוח באשקלון, באשדוד ובחדרה, שייכנסו לטווח של טילים פלסטיניים.
- לא נמצא פתרון לבעיית המים ומאגר מי התהום בצפון השומרון, שגורלו עלול להיות כגורלו של מאגר מי התהום באזור עזה.

תוכנית ההתנתקות מורכבת עקרונית משני חלקים עיקריים:

- חלק חד-צדדי במהותו, שישראל היא השחקן המרכזי בו. חלק זה כולל שלושה מרכיבים עיקריים: ההחלטה עצמה, הגדרת השטחים המדויקים שישראל תצא מהם, וכן הגדרת לוח הזמנים הכולל, האמור להסתיים לפני סוף שנת 2005.
- חלק המבוסס על שיתוף פעולה רב-צדדי, העוסק באפשרות לנצל את מימושו של החלק הראשון לשיפור מצבו של הציבור הפלסטיני בשטחים שיפנו, ומכאן גם לשיפור מצבה של ישראל. השחקנים העיקריים בחלק זה הם הפלסטינים, המצרים, התורמות והקהילה הבינלאומית.

**מותו של ערפאת
ובחירתו של אבו
מאזן פתחו את
הדרך לביצוע
תוכנית ההתנתקות
בשיתוף פעולה עם
הפלסטינים ולא
כצעד חד-צדדי.**

מותו של ערפאת ובחירתו של אבו מאזן אפשרו את ביצועה של תוכנית ההתנתקות "בחליפה חדשה" – בשיתוף פעולה עם הפלסטינים ולא כצעד חד-צדדי. ישראל מוכנה (עוד לפני ביצוע ההתנתקות) לאפשר לפלסטינים לממש את אחריותם בחלקים נוספים בעזה ואף בערים בגדה המערבית, אם יוכיחו שהם מסוגלים ומוכנים למנוע טרור. ביצוע התוכנית בהסכמה עדיף על יישום חד-צדדי שלה, וזאת מן הסיבות הבאות:

- הוא מצמצם את אי-הוודאות לגבי התנהגות הצד הפלסטיני.
- הוא מגדיל את הסיכוי לתמיכה בינלאומית ואזורית במהלך.
- הוא מקטין את הסיכון הטמון במהלכים מדיניים חלופיים שאינם עולים בקנה אחד עם האינטרס הישראלי.

גם בלי הסכמה עם הפלסטינים, לישראל יש אינטרס להיטיב ככל האפשר את חייה של האוכלוסייה הפלסטינית שאינה מעורבת בטרור. ההפסקה ביציאת פועלים לישראל וסגירת אזור התעשייה בארז פגעו קשות במשק הפלסטיני, שאינו יכול להציע תעסוקה חלופית.

שאלת האחריות לשטח עולה על סדר היום עם נסיגת ישראל. עם ביצועה של תוכנית ההתנתקות יקבלו הפלסטינים לשליטתם המלאה שטח אדמה רציף, מאוכלס ובר-קיימא, שאין בו הפרעות תנועה מצד ישראל, ולראשונה יוכלו לעצב את גורלם במו ידיהם, בלי נוכחות ישראלית. לכן ישראל מעוניינת לראות את מצבם של הפלסטינים בעזה אחרי הנסיגה כאחריות שלהם או של הקהילה הבינלאומית. מנגד נשמעת גישה אירופית, שלפיה ישראל עדיין תישא באחריות במקרה של אסון הומניטרי בעזה, שכן התעקשה לא לתאם את המהלך.

בעיה זו מעלה גם את האפשרות **למעורבות בינלאומית**. כבר בשלב הראשון, יציאתה של ישראל משאירה חלל ריק בתחומים ביטחוניים חשובים, כגון הפיקוח על נמל-התעופה

דהנייה, ציר פילדלפי ונמל עזה. הועלה רעיון להקים צוותי משימה משולבים של ישראל, של הפלסטינים ושל גורמים בינלאומיים שישראל תוכל לסמוך עליהם.

תוכניות להסדרי קבע דו-צדדיים

לצד הוויכוח על ההתנתקות ולנוכח תחושת ההזדמנות שתוארה לעיל, נשמעים שוב קולות הקוראים להתחיל לעצב את המפה של גבולות הקבע. ההצעות הבולטות הן "המפקד הלאומי" ו"יוזמת ז'נבה" (שתיהן הצעות ישראליות-פלסטיניות משותפות), ותוכנית אביגדור ליברמן לחילופי אוכלוסייה ושטחים בין ישראל לפלסטין.

ואלה הם העקרונות העומדים בבסיסן של ההצעות הללו:

- **קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית** מחייב הפרדה בין ישראלים לפלסטינים על-ידי נסיגה ישראלית מרצועת עזה ומחלקים של הגדה המערבית או מכולה, וחלוקה של ארץ ישראל המנדטורית שממערב לנהר הירדן בין ישראל לפלסטינים.
- **השלמה עם קיומה של ישות פלסטינית** ("רשות פלסטינית" בתוכנית ליברמן, "מדינה" בשתי התוכניות האחרות) בגדה המערבית ובעזה וצמצום או ביטול אחריותה של ישראל למתרחש בשטח הפלסטיני.
- **השטרות העיקרון של חילופי שטחים** והשאת ריכוזי אוכלוסייה ישראלית ("גושי ההתנחלות") בידי ישראל.
- **השלמה עם חלוקת ירושלים.**

השוני בין שלוש התוכניות נובע, בין השאר, מגישה שונה לקווים האדומים של ישראל בכל הנוגע לאיזון בין היעד הדמוגרפי של מדינה יהודית לבין יעד השלום. ההבדלים בין התוכניות נוגעים לשלוש סוגיות הקשורות הדדית:

- **המחלוקת הטריטוריאלית:** המפקד הלאומי ויוזמת ז'נבה מציעים חילופי שטחים מוגבלים ביחס של 1:1, ואילו תוכנית ליברמן קוראת לחילופי שטחים נרחבים, לרבות החלפת שטחים המאוכלסים על-ידי ישראלים בגדה המערבית ביישובים ערביים-ישראלים (המשולש, ואדי ערה והשכונות הערביות של מזרח ירושלים).
- **אופייה של ההכרה ההדדית בין הצדדים:** המפקד הלאומי קובע כי "פלסטין היא מדינתו היחידה של העם הפלסטיני וישראל היא מדינתו היחידה של העם היהודי". יוזמת ז'נבה, לעומת זאת, אינה קובעת את הזיקה הבלעדית של מדינת ישראל לעם היהודי וקובעת כי "לעם היהודי זכות למדינה ולעם הפלסטיני זכות למדינה כאשר ישראל היא מדינתו היחידה של עמה ופלסטין היא מדינתו היחידה של עמה". לעומת זאת קובעת תוכנית ליברמן ששני הצדדים יכריזו כי ישראל היא מדינה יהודית ציונית והרשות הפלסטינית היא ביתם של הפלסטינים.
- **"זכות השיבה" של הפלסטינים:** "המפקד הלאומי" שולל קליטת פלסטינים בתוך מדינת ישראל, אך "יוזמת ז'נבה" הולכת כברת דרך לקראת הפלסטינים וקובעת מנגנון לקביעת מספרי הפלסטינים ש"ישובו". לעומת זאת, תוכנית ליברמן שוללת לא רק את

זכות השיבה לתוך מדינת ישראל, אלא אף את אזרחותם של ערביי ישראל החיים בשטחים שיועברו לרשות הפלסטינית ושל אלה שלא יישבעו אמונים למדינת ישראל.

חלופות ירדניות

ישראל וכמה גורמים מחוץ לאזור ראו מדי פעם יתרונות במעורבות ירדנית מוגברת בתהליך ובתוצר של המשא-ומתן. גם **לירדן** יש אינטרסים רבים בצורת הפתרון של הבעיה הפלסטינית ובאופייה של הישות הפלסטינית שתקום בגדה המערבית:

- רצון לבלום כל אפשרות של "פלסטיניזציה" של הממלכה ההאשמית.
- חשש מפני גלישת "תסמונת האינתיפאדה" (קריסה של סמכות פוליטית וחברתית) מזרחה, לירדן, חשש שהביא להודעה הירדנית על התנתקות מהגדה המערבית ב-1988, וגבר בעקבות "אינתיפאדת אל-אקצא", ההתפוררות המואצת של הרשות הפלסטינית ושל החברה הפלסטינית, ותוכניותיה של ישראל להתנתקות חד-צדדית.
- התנתקותה של ישראל מהפלסטינים. זו מעוררת בירדן חשש מפני התדפקותם על שעריה ומפני איום של אוכלוסיית פלסטינים מתוסכלים ומשוללי זכויות על יציבותה של הממלכה. דווקא חשש זה עשוי להניע את ירדן לעיין מחדש בעתיד יחסיה עם הפלסטינים.

במסגרת זו עולים שוב רעיונות לשילובה של ירדן בהסדר. ביניהם:

- מעורבות ירדנית במשטר חסות בתקופת ביניים.
- זיקה ירדנית לישות פלסטינית בגדה המערבית ובעזה במסגרת פדרציה ירדנית-פלסטינית.
- פדרציה משולשת (בנוסח בנלוקס) ישראלית-ירדנית-פלסטינית.
- קשר בין ירדן לקנטונים פלסטיניים.

גישה אחרת, המוצעת על-ידי מפלגת "האיחוד הלאומי", מבוססת על ביטול אופייה המזרח-ירדני וההאשמי של הממלכה הירדנית והגדרת ירדן בגבולותיה הנוכחיים כ"מדינה פלסטינית". על-פי תפיסה זו תוחל הריבונות הישראלית על כל שטחי הגדה המערבית ועזה; הפלסטינים תושבי הגדה המערבית ועזה יהיו אזרחי המדינה הפלסטינית-ירדנית, שבה יממשו את זכויותיהם הדמוקרטיות; מחנות הפליטים יפורקו, והפליטים ייושבו מחוץ לתחומי מדינת ישראל.

חילופי שטחים רב-צדדיים

חילופי שטחים באים לידי ביטוי ברוב תוכניות ההסדר. ביסודם הקביעה שגבולות "מנדטוריים", קווי שביתת נשק (1949) וקווי הפסקת אש (1967) אינם אמת מידה קובעת ומכרעת. בין מדינות ערב (ירדן ושכנותיה) בוצעו חילופי שטחים ושינויי גבולות בהסכמה. בהקשר הישראלי-ערבי יש התייחסויות שונות לעניין הגבול: ההסכם עם מצרים התבסס

על הגבול הבינלאומי; ההסכם עם ירדן – על גבול מנדטורי מתוקן; סוריה דורשת את קווי 1967. העיקרון של התחשבות בשינויים שהתחוללו ובקיום ריכוזי אוכלוסייה עוגן בכל שלבי המשא-ומתן עד כה, וכן במכתבו של הנשיא בוש מאפריל 2004. זאת נוסף על שיקולים דמוגרפיים רחבים וכן שיקולי ביטחון, כלכלה, משאבי טבע ועוד.

לכן יש היגיון בהחלת עיקרון שלפיו כל צד שומר על **זכאות** לשטח, אך התייחסו המדויק של השטח נתון לעיצוב על-פי שיקולים דמוגרפיים וביטחוניים, כך שבסופו של דבר כל צד מקבל שטח זהה בגודלו אך בחלוקה אחרת. חלוקה זו יכולה להתחשב בחשיבותו השונה של שטח נתון לגבי כל מדינה, בזכויות מיוחדות, בזכויות כלכליים, בחכירה ובהסדרים ביטחוניים כחלק מהתמורה עבור שטח, כך ששטח נתון עשוי להיות מוחלף בשטח קטן יותר אך בעל ערך רב יותר לצד המקבל.

עם זאת, האפשרויות הטריטוראליות לחילופי שטחים דו-צדדיים ישירים בין ישראל לפלסטינים ובין ישראל לסוריה מוגבלות ואינן מספקות מענה לכל הצרכים, שהרי חילופים דו-צדדיים עם הפלסטינים אינם יכולים לפתור את מצוקת השטח של הפלסטינים בחבל עזה, ואין לישראל שטח הגובל בסוריה שאפשר להחליפו בשטח ברמת הגולן. לכן **חילופי שטחים רב- צדדיים מרחיבים את טווח האפשרויות להסדר**.

תוכנית לחילופי שטחים תלת-צדדיים בין **ישראל, מצרים ופלסטין** עשויה להציע פתרון הן לצורך הישראלי לשמור בתחום ישראל חלקים מהגדה המערבית והן למצוקת השטח של הפלסטינים בעזה. ואלה הם עיקריה של תוכנית זו:

- **מצרים** תעניק לפלסטינים שטח בסיני, לאורך החוף ומדרום לו, שיצורף לרצועת עזה ויאפשר בניית נמל ימי ואווירי, פיתוח כלכלה תעשייתית וכלכלת נופש ואכלוס מאות אלפי אנשים במערכת עירונית.
- **ישראל** תעניק לפלסטינים ואלה יעניקו למצרים שטח גדול במדבר פארן ומסדרון משטח זה מזרחה – לירדן, שיאפשר סלילת כביש, העברת קווי תקשורת וצינורות נפט ועוד, שיחברו את מצרים אל ירדן ודרכה אל שאר העולם הערבי.
- **פלסטין** תוותר לישראל על שטחים המאוכלסים ביהודים מעבר לקו הירוק (גושי ההתנחלויות) ושטחים נוספים בבקעת הירדן. מדבר יהודה יהיה שמורה אקולוגית משותפת.

לאחרונה הסתמנו לכאורה גמישויות חדשות בעמדה **הסורית** כלפי חידוש תהליך המשא-ומתן עם ישראל. אין ספק שמקורם של איתותים אלה הוא במצוקות סוריות, הן בעקבות הלחצים מבחוץ בנושא עירק, בנושא הדמוקרטיזציה והטרור ובנושא נוכחותה בלבנון, והן בשל חולשה כלכלית מבית. ישראל מעוניינת בשלום עם סוריה, אך בשלב זה נראה כי טרם הבשילו התנאים לכך: מעשיה של סוריה אינם תואמים את דבריה, והיא ממשיכה לתת חסות לארגוני טרור ולהתחמשות חזבאללה.

אם יבשילו התנאים, יהיה אפשר לחשוב על הסדר במונחים של הסדר רב-צדדי עם סוריה. הקו השנוי במחלוקת בין ישראל לסוריה הוא גבול בינלאומי שנקבע בין שטחי מנדט של

בריטניה וצרפת, הוחלף ב-1949 בקו שביתת נשק ובשטחים מפורזים ולאחר מכן ב-1967 בקו הפסקת אש. נסיגה ישראלית לקווי 1967 כרוכה בויתור על נכסים אסטרטגיים: ההימצאות בגובה הרכסים ומעל המצוקים, והחזקת שטח מזרחית לקו מקורות המים העיקריים של ישראל – הירדן והכינרת. נסיגה כזו גם תחייב פינוי אוכלוסייה שהתבססה ברמת הגולן. גבול אפשרי לגבי ישראל, שישמר את עיקר נכסים אלה, הוא "גבול הרמה", היכול להשתרע בצפון הרמה, במרחק 2 קילומטרים מהקו הבינלאומי, להתרחב במרכז ולכלול שטח הצמוד למרחב קצרין, ולעבור ממזרח לקו המצוקים בדרום הרמה. "גבול הרמה" ישאיר בידי ישראל כחמישית מרמת הגולן וכשני שליש מהאוכלוסייה היהודית בה, בלי אוכלוסייה לא-יהודית; הוא ישמר את גישתה של ישראל לחרמון ויפתור את בעיות שבעא ועיג'ר.

תוכנית אפשרית לחילופי שטחים רב-צדדיים בין ישראל, סוריה וירדן יכולה להתבסס אפוא על הצעדים הבאים:

- **סוריה** תוותר לישראל על כחמישית מרמת הגולן (כ-250 קמ"ר) בשטח שממערב ל"גבול הרמה".
 - **ירדן** תעביר לסוריה שטח בסדר גודל זהה, אולי באזורים לאורך הגבול המשותף, שסוריה כבשה ב-1970, יישובה באזרחיה והסכימה עתה לפנותם.
 - **ישראל** תעביר לירדן שטח בהיקף זהה בערבה, מדרום לים המלח ו/או תפצה אותה בזכויות מעבר בלעדיות או זכויות נמל, שערכן הכלכלי גדול מערך השטח שירדן תוותר עליו.
 - **אזור החרמון** ייהפך לאתר פיתוח ונופש משותף לישראל, סוריה ולבנון.
 - משני עברי "גבול הרמה" יוחלו **הסדרי דילול כוחות ופירוז הדדיים**. ישראל תכיר במיוחדות של צורכי ההגנה של הבירה הסורית, וסוריה תכיר במיוחדות של צורכי ישראל בהגנה על מקורות המים מן הבחינה הביטחונית ומן הבחינה האקולוגית.
- תוכניות החילופים יכולות להתממש בנפרד או בצירופים שונים. יישום כל שלוש התוכניות ייצור מפה חדשה, שבה כל הצדדים מרוויחים:
- **ישראל** – שיפור מצבה הדמוגרפי, צמצום הצורך בפינוי יישובים, שמירת נכסים אסטרטגיים ברמת-הגולן.
 - **הפלסטינים** – מדינה בת-קיימא, הכוללת מרחב מחייה לקליטת פליטים ברצועת עזה וחיבור בין שני חלקי המדינה.
 - **ירדן** – שטח ערכי בערבה ו/או נמל בים התיכון.
 - **סוריה** – שטח לאורך הגבול עם ירדן, יתרונות כלכליים של שלום ומיזמים משותפים בחרמון.
 - **מצרים** – שטח לאורך הגבול עם ישראל ומעבר לירדן.

שינויים מהותיים אלה בגבולות המדיניים במזרח התיכון עשויים לעורר חשיבה יצירתית דומה במקומות אחרים.

ממשל, כלכלה וחברה

מדדי החוסן הלאומי

החוסן הלאומי נמדד באמצעות המדדים הבאים:

- מדד אובייקטיבי בתחום הכלכלי, בתחום החברתי ובתחום הממשלי, המשווה מדי שנה באופן כמותי בין ישראל לבין 26 מדינות ה-OECD ובינה לבין ארבע מדינות במזרח התיכון, וכן בין מצביה השונים של ישראל בתחומים הללו לאורך ציר הזמן ("מדדי הרצליה").
- מדד חברתי סובייקטיבי, המודד תחושות ועמדות של הציבור הישראלי כלפי המצב הכלכלי וכלפי המדינה ומוסדותיה ("מחקר רב-שנתי בתחום החוסן הלאומי", אוניברסיטת חיפה).

המדד האובייקטיבי מראה כי בשנים 2003 ו-2004 חל שיפור בממד הכלכלי של החוסן הלאומי, אך ב-2003 נמשכה הירידה בחוסן החברתי, בעוד בתחום הממשלי ניכרה יציבות אם כי ברמה נמוכה.

בין שנת 2000 לשנת 2002 חלה בכלכלת ישראל תפנית חדה כלפי מטה, בעיקר בשל ירידת התוצר והתוצר לנפש ועליית החוב הציבורי והאבטלה. לעומת זאת, הנתונים הכלכליים לשנת 2003 מצביעים על תפנית חיובית בממד הכלכלי, בעיקר בגלל ירידת האינפלציה לאחר עליית מחירים חריגה בשנת 2002. מגמת השיפור נמשכת גם באומדנים המוקדמים לשנת 2004, בעקבות עליית התוצר והתוצר לנפש. בשנתיים האחרונות עלה הממד הכלכלי של החוסן בשיעור מצטבר של 0.8%. השיפור בממד זה היה גדול יותר מהממוצע במדינות ה-OECD.

בממד החברתי, לעומת זאת, מצביעים נתוני 2003 על המשך ההרעה, במיוחד בגידול ממדי העוני ובשיעור האבטלה הכרונית. בכך נמשכת המגמה שהחלה בשנת 1996 ומתבטאת בגידול שחל בעוני, באי-השוויון ובאבטלה הכרונית, ובירידה שחלה ברמת החיים ובשיעור השתתפותם של גברים בשוק העבודה. בממד החברתי גדל הפער בין ישראל לבין המדינות המתפתחות, וקטן הפער בינה לבין מדינות האזור. עדיין אי אפשר לקבוע כיצד השיפור בממד הכלכלי משפיע על הממד החברתי בשנת 2004.

בממד הממשלי לא נרשם שינוי משמעותי בשנת 2003, אך נמשכת מגמת הנסיגה, שהחריפה מאז שנת 2000 ומושפעת בעיקר מהרעה בתחומי היציבות הפוליטית, הפיקוח על השחיתות, שמירת החוק, היעילות השלטונית וטיב הרגולציה, הייצוגיות והאחריות.

המדד הסובייקטיבי מצא שלמרות הפחד הגדול שחש הציבור בישראל בתקופות מסוימות מאז תחילתה של "אינתיפאדת אל-אקצא", נשמרת הרמה הגבוהה של הפטריוטיות, של העמדות המיליטנטיות ושל האמון במוסדות הביטחוניים, ומכאן שהציבור "למד" לחיות עם הטרור, ומכאן שלא צלחה מטרתם של מפעיליו לפגוע במורל ובחוסן הלאומי של החברה בישראל. כך:

הכלכלה משתפרת,
אך נמשכת הירידה
במדדים החברתי
והממשלי של
החוסן הלאומי.

**הטרור לא מוטט
את המורל הלאומי.**

**נמשכת מגמת
הירידה באמון
שהציבור רוחש
למערכת הפוליטית
ולמוסדותיה.**

- במדד הפחד מהטרור ישנה ירידה מתונה וקבועה מאז אוקטובר 2003.
- במדד המיליטנטיות (כלומר, לאיזו קיצוניות מוכן הציבור להגיע כדי להשיב כראוי לטרור) נמצאה עלייה מתונה בכלל האוכלוסייה היהודית, הנובעת מעלייה משמעותית ברמת המיליטנטיות של תושבי ישי"ע.
- רמת הפטריוטיות, כלומר הגאווה בשייכות לישראל והכוונה להמשיך ולחיות בה, בקרב האוכלוסייה היהודית נשארה יציבה, ונעצרה מגמת הירידה בפטריוטיות של תושבי ישי"ע. אותר שיעור הזדהות גובר עם מדינת ישראל בקרב הציבור החרדי.
- קיימת ירידה מתונה ועקבית באמון שרוחשת האוכלוסייה למוסדות הציבור. האוכלוסייה היהודית רוחשת אמון רב למוסדות הביטחוניים – לצה"ל, לשב"כ, למוסד, ובמידה פחותה גם למשטרה, אך היא רוחשת אמון מועט, שאף הולך ופוחת, למוסדות האזרחיים הפוליטיים – הכנסת, המפלגות והתקשורת. גם האמון שלה בבית-המשפט העליון נמצא במגמת ירידה, אך עודנו גבוה מן האמון שלה במוסדות הפוליטיים.
- במדד האופטימיות הלאומית, כלומר, ראיית הציבור את עתיד המדינה ואת סיכוייה להתמודד עם האתגרים שלפניה, ניכרה מגמת עלייה, שהחלה בשנת 2004 לאחר ירידה בין אפריל 2002 לאוקטובר 2003. עלייה זו חלה גם בקרב הציבור החרדי, אך בקרב תושבי ישי"ע חלה ירידה במדד זה.

שיפור הממשל והמשילות

שינוי שיטת הממשל בישראל

מדדי החוסן הלאומי מצביעים, כאמור, על פער גדל בין הפטריוטיזם של הישראלים ואמונם בעתיד לבין אמונם במערכות הפוליטיות. היחלשות אמונו של הציבור במוסדות הפוליטיים באה לידי ביטוי גם בירידה הנמשכת בשיעור ההצבעה בבחירות. ראש ממשלת ישראל מתקשה לבצע את תוכנית ההתנתקות, שזוכה בתמיכתם של שלושה רבעים מן הציבור ושני שלישים מחברי הכנסת.

השיטה הפוליטית בישראל נכשלה, אם כך, והסיבה לכך היא אי-התאמת התרבות הפוליטית בישראל לשיטה הקואליציונית רבת המפלגות. הגורם הקובע כיום הוא מרכזי המפלגות. מאחר שרוב חברי הכנסת והשרים הם פוליטיקאים מקצועיים, קיומם הפוליטי והישגיהם תלויים בתמיכת החברים במרכז המפלגה, ומציאות זו משחיתה את הממשל.

השיטה הקיימת יוצרת אי-יציבות פוליטית, בשל תוחלת החיים הקצרה של הממשלות, השורדות במוצע 22 חודשים. התוצאה היא העדפת השיקול הפוליטי-מפלגתי-הישרדותי על פני השיקול המדיני-ממשלי, התמקדות בעשייה לטווח קצר, בלי חזון ובלי חשיבה ארוכת טווח, והירתעות ממהלכי רפורמה ותוכניות רב-שנתיות. 70% מהחלטות הממשלה אינן מבוצעות.

במצב שבו קיימות לא רק 12 מפלגות אלא גם מפלגות-משנה בתוך המפלגות, השיטה הקואליציונית פוגעת קשות ביכולת למשול, שכן ראש-הממשלה חייב למעשה לנהל את

**יש לשנות את
שיטת הממשל
בישראל.**

המשא-ומתן הקואליציוני במשך כל תקופת כהונתה של ממשלתו, ולהקדיש חלק ניכר מזמנו להישרדות פוליטית במקום לעתיד המדינה.

לפיכך, יש לשנות את השיטה. דרך אפשרית אחת לכך כוללת את הצעדים הבאים:

- מעבר לשיטה נשיאותית, שבה לא יהיה אפשר להדיח את הנשיא אלא ברוב של 80 חברי כנסת, והנשיא יהיה מוסמך למנות את השרים והפקידות הבכירה ביותר.
- יונהגו בחירות אזוריות אישיות לרבע מחברי הכנסת.
- אחוז החסימה יועלה ל-5%, במגמה להגיע לשיטה שקיימות בה שתיים עד שלוש מפלגות.

שיפור עבודת המטה והמודיעין הלאומי בדרג העליון

פעולת הממשל בישראל לקויה גם בגלל בעיות מבניות בטיפול בתחומי הביטחון הלאומי בדרג העליון: לראש-הממשלה אין מטה מקצועי הכפוף לו, מטה שיבצע את האינטגרציה של נושאי הביטחון הלאומי, שיעץ לראש-הממשלה בכל הנוגע להם, שיכין את הדיונים של הקבינט המדיני-ביטחוני ושל הממשלה בנושאים אלה, ושיתאם ויוודא את ביצוע החלטותיהם:

- המזכיר הצבאי והיועץ המדיני של ראש-הממשלה אינם מהווים מטה כזה.
- הניסיון להקים מטה מדיני-ביטחוני נכשל, בין היתר משום שלא נוצר מבנה מדרגי מעוגן בחוק.
- "המועצה לביטחון לאומי" (המל"ל) הוקמה בזמנה כדי לפעול כקבוצת מטה בלשכת ראש-הממשלה, קבוצת מטה שתמלא את שלל התפקידים הללו, אך היא לא עשתה זאת.

מאז הקמתה של המל"ל, ראשיה ובכיריה נחלקו בדעותיהם באשר לייעודה (אם עליה להיות קבוצת מטה מקצועית, העוסקת בעבודות עומק, בתכנון אסטרטגי ארוך טווח ובגיבוש הערכת המצב הלאומית, או מטה המתמקד בתיאום ובאינטגרציה בין-משרדית), באשר לשטחי העיסוק שלה (אם עליה לעסוק רק בנושאי חוץ וביטחון מובהקים, או גם בנושאים שמעבר להם), ובאשר לכפיפותה (אם לראש-הממשלה או למזכירות הממשלה).

יתר על כן, מיקומה הפיזי של המל"ל, הרחק מלשכת ראש-הממשלה, והעובדה שחלק מתפקידי התיאום עדיין נתונים בידי נושאי תפקידים שמילאו משימות אלה לפני הקמת המל"ל, פגעו ביכולתה למלא את תפקידה כמטה האמון על האינטגרציה והתיאום של נושאי הביטחון הלאומי.

דגם מוצלח של מטה כזה הוא המטה של "המועצה לביטחון לאומי" בארצות-הברית. דגם נוסף הוא "המזכירות לענייני חוץ וביטחון" במשרד הקבינט הבריטי. נראה כי מבין שניהם המעניין יותר לצורכי ישראל הוא הדגם הבריטי, משום ששיטת המשרד הקבינטי הבריטית קרובה יותר לשיטה הישראלית. אך משני הדגמים עולים הלקחים הבאים:

- על המל"ל להיות מטה מתאם לכל דבר ועניין.

ממשל נשיאותי
ומיעוט מפלגות
ייערו ממשל יציב
ויעיל יותר מן
הממשל הקיים.

המל"ל מושפעת
לרעה מאי-
הבהירות הקיימת
באשר לייעודה,
לשטחי עיסוקה
ולכפיפותה.

- עליה לעסוק בנושאי החוץ והביטחון המובהקים.
- פעילותה צריכה להתרכז בסיוע לדרגים המדיניים ולמקבלי ההחלטות בכל הנוגע לתיאום ולעבודת המטה, וכן בייעוץ, בהכנה ובתחזוק בכל הקשור לתפקודם של ראש-הממשלה, ועדת השרים לענייני ביטחון והממשלה בנושאי החוץ והביטחון.
- המל"ל צריכה להיות ממוקמת פיזית בצמוד ללשכת ראש-הממשלה.
- סגל עובדיה צריך להיבחר מתוך המצטיינים שבעובדי המערכות.

לפיכך מוצעות החלופות הבאות:

- יש להטמיע את פונקציות התיאום הקיימות כיום בלשכת ראש-הממשלה בתוך המל"ל, כפי שנעשה בארצות-הברית.
- אם המצב המבני הקיים נותר בעינו, יש להסדיר זיקת עבודה שילובית בין המזכירות המתאמת לבין המל"ל.
- יש לכוון מטה מדיני-ביטחוני שממזג בתוכו את המזכירים המתאמים הנוכחיים ולהכפיף את המל"ל כמטה מקצועי לעומד בראשו.

הנקודה המרכזית היא שכדי להקים מטה כזה וכדי שגוף זה יתפקד בהצלחה, ראשי-הממשלה בישראל צריכים להבין את הסכנה הטמונה באי-קיומו, להחליט על הקמתו ולגבות אותו.

תחום בעייתי נוסף בטיפול בביטחון הלאומי הוא המודיעין הלאומי. גם כאן הבעיה המרכזית היא היעדר מנגנון שיבצע אינטגרציה ותיאום של מבצעי המודיעין והערכות המודיעין, המתבצעים בזרועות השונות של קהילת המודיעין.

קיימים חילוקי דעות בשאלה מהי מידת האינטגרציה הרצויה בקהילת המודיעין בישראל. בעקבות חקירת תפקודו של המודיעין האמריקאי בכל הקשור לאירועי 11 בספטמבר 2001, הנטייה בארצות-הברית היא להגביר את הריכוז בקהילת המודיעין ולכוון מערכת שתהיה ממונה על אינטגרציה מכמה סוגים:

- בין מבצעי המודיעין השונים.
- בין הדיסציפלינות האיסופיות.
- בין האיסוף להערכת המודיעין.
- בין מי שקובע את יעדי הצי"ח והאיסוף לבין גורמי המנהל, כדי לוודא מהירות וגמישות בהקצאת משאבים.
- בין המודיעין לבין קובעי המדיניות.

כל זאת תוך כדי קיום ארגון "רזה" ו"שטוח", כדי להקטין את כוח האדם הנדרש לתיאום ולאינטגרציה.

בהמשך לכך, ישנה גישה הקוראת להקים בישראל מנגנון כלל-קהילתי לאינטגרציה, תיאום והאחדה, שיהיה בעל ראייה כוללת וישען על תשומות מכלל זרועות הקהילה, כדי להגיע

יש לכוון מטה מתאם לנושאי הביטחון הלאומי, שיהיה כפוף לראש-הממשלה.

יש להגביר את הריכוז בקהילת המודיעין ולכוון מנגנון כלל-קהילתי לאינטגרציה.

להערכת מודיעין לאומית. דגם אפשרי לגוף כזה בישראל הוא "ועדת המודיעין המשותפת" (Joint Intelligence Committee) הפועלת במשרד הקבינט הבריטי.

על-פי גישה אחרת, מגמת הריכוז והאינטגרציה של קהילת המודיעין אינה צריכה להגיע לכך שזרועות המודיעין השונות ייהפכו בפועל לגוף אחד, אלא להביא לאינטגרציה והכוונה כללית של החומר המודיעיני שמגיע מהן. ברוח זו המליצה "ועדת שטייניץ", שחקרה את תפקוד המודיעין בכל הקשור לאירועים בעירק, על הקמת פונקציה של מזכיר או יועץ לענייני מודיעין ליד הממשלה וראש-הממשלה, וכן ועדת שרים לענייני מודיעין. הצעת חוק היועץ המודיעיני לראש-הממשלה הונחה כבר על שולחן הכנסת, והצעת החוק לוועדת השרים למודיעין נמצאת בשלבי עיבוד סופיים.

מתודולוגיות חדשניות באיתור איומים והזדמנויות

מתודולוגיות המשמשות את עולם העסקים עומדות לרשות העוסקים באיתור איומים והזדמנויות בתחומי הביטחון הלאומי. אחת מהן היא זו המתמקדת בדגמים מנטליים, בחשיבותם ובצורך לשנותם. להלן כמה מאפיינים של הדגמים המנטליים:

- הם בעלי תפקיד קריטי: "מה שאנו רואים הוא מה שאנו חושבים."
- הם עלולים להגביל את יכולתנו לקרוא נכון את התמונה.
- שינוי הדגמים המנטליים שלנו או יצירת תיק דגמים חדש הם המפתח להימנעות מביצוע חסר, לשיפור הזיהוי ולניצול ההזדמנויות ולשינוי העולם שסביבנו.

לפיכך, התהליך המוצע כולל את הצעדים הבאים:

- זיהוי כוחם של דגמים מנטליים ומגבלותיהם וזיהוי הדגמים של המערך.
- בחינת הרלוונטיות של הדגמים של המערך לנוכח סביבה משתנה, ייצור דגמים חדשים ופתיחת תיק דגמים אינטראקטיבי.
- התגברות על חסמים לשינוי ועיצוב מחדש של התשתית ושל החשיבה.
- "שינוי העולם" על-ידי פעולה מהירה על בסיס הדגמים החדשים, אגב ניסוי מתמשך ותהליך הערכה וחיזוק של הדגמים.

תקשורת, ממשל וחברה

לנוכח מרכזיותה של התקשורת כגורם משפיע על החוסן הלאומי, נשאלת השאלה אם קיימת בישראל הגנה על התקשורת מפני ניסיונות של אינטרסים שלטוניים-פוליטיים מזה וכלכליים-פיננסיים מזה להגיע למוקדי ההכרעה בתקשורת. כמו-כן נשאלת השאלה כיצד אפשר להגן על התקשורת מפני התערבות שלטונית, כאשר הממשלה שולטת בפועל בתקשורת האלקטרונית בכך שהיא הממנה את בעלי המשרות הבכירות בה.

יש הטוענים שאי אפשר למנוע את הקשר בין השלטון לתקשורת ובין ההון לתקשורת. גם במדינות דמוקרטיות אחרות יש לגורמי השלטון סמכות מווסתת כלפי התקשורת. יתר על כן, אין הכרח שכלי תקשורת הכפוף לגוף שלטוני יהיה נתון להשפעתו הפוליטית, ודוגמה לכך היא תחנת הרדיו גלי צה"ל. מעורבות של הון, של שיקולים כלכליים או של אינטרסים עסקיים בתוך השידורים היא נתון מובנה בעצם מהותם של שידורים מסחריים.

**אין הכרח שכלי
תקשורת הכפוף
לגוף שלטוני יהיה
נתון להשפעתו
הפוליטית.**

תופעת "התוכן השיווקי" היא דוגמה מן התקופה האחרונה לניסיונות חדירה של אינטרסים עסקיים אל תוך שיקולי העריכה. יש סברה שהתרופה לתופעה זו וכן לבעיית מעורבותם של פוליטיקאים בתקשורת האלקטרונית היא יצירת תחרות, שאינה קיימת כיום, בין ערוצי הטלוויזיה המסחריים. לעומתה ישנה טענה שהתחרות כבר קיימת, וכי השוק קטן מכדי להכיל אותה, ויש אף הסבורים שהתחרות בטלוויזיה היא הרסנית ומשחיתה את השיח הציבורי. מכל מקום, "הרשות השנייה" רואה את עצמה כמי שאמורה למנוע את "התוכן השיווקי" וכמי שפועלת בהתאם לכך.

דרך נוספת להתמודד עם תופעת מעורבותם של אינטרסים פוליטיים ועסקיים בתקשורת היא לקיים, לצד הטלוויזיה המסחרית, גם שידור ציבורי חזק, הן בטלוויזיה והן ברדיו.

"ועדת דינור" עתידה להגיש לממשלה שורת המלצות שאמורות להקטין את מידת מעורבותה של הממשלה ברשות השידור ובפעילותה.

כלכלת ישראל לנוכח תהליכים פנימיים ותמורות גלובליות

המקורות לעוצמתה הכלכלית העתידית של ישראל

מדידי החוסן הלאומי מצביעים, כזכור, על שיפור בממד הכלכלי, שיפור שהחל בשנת 2003. אך מהן מגמותיה של כלכלת ישראל בטווח הארוך? התחזיות הדמוגרפיות-כלכליות שהוצגו ב"כנס הרצליה" הקודם (2003) הצביעו על נסיגה של 0.4% בשנה בצמיחה אם יימשכו המגמות הנוכחיות של ריבוי טבעי והשתתפות בכוח העבודה. מה יהיו המקורות לצמיחה בעתיד? הנתונים והמשמעויות שלהלן הם פרי הדמיה של התפתחות המשק הישראלי עד שנת 2025, שנעשתה כדי לבחון את אפשרויות הצמיחה ואת "מחוללי הצמיחה" המרכזיים, לצורכי תכנון מדיניות כלכלית לטווח ארוך.

ואלה הם ממצאי ההדמיה:

- כוח העבודה, המגיע כיום לכ-2.7 מיליון איש, צפוי להיות 4.2 מיליון בשנת 2025, גידול נטו של כ-60%, שאין שני לו בעולם המערבי.
- כלכלת ישראל תצטרך למצוא תעסוקה לכל 1.5 מיליון המצטרפים החדשים, להוריד את האבטלה בכ-100,000 איש ולאפשר עלייה ברמת החיים.
- בממוצע רב-שנתי, ב-25 השנים האחרונות גדל התוצר לנפש בישראל בשיעור שנתי של 1.5% בלבד. אם תימשך הצמיחה בקצב זה, תידרדר ישראל ב-2025 למקום ה-26 בעולם (מהמקום ה-22 כיום), יגדל נטל המס על "קבוצת הרוב", שמשקלה ירד מ-75% אך בפועל,
- כיום ל-69% מהאוכלוסייה (כיום 19% מאוכלוסיית ישראל הם ערבים ו-6% חרדים), וצפוי משבר חברתי קשה.

**כדי שישאל תוכל
להעסיק ב-2025
כוח עבודה שימנה
4.3 מיליון, עליה
לעבור לתוואי
צמיחה מואץ,
שיישען על ענפי
הטכנולוגיה.**

- הגידול המהיר בכוח העבודה מחייב מעבר מיידי לתוואי צמיחה מואץ ובר-קיימא. שינויי המבנה המוצעים להלן יאפשרו לפתח כלכלה שתעסיק 4.3 מיליון איש ב-2025, ולהאיץ את קצב הצמיחה ל-6%, שיביאו את ישראל בתוך 20 שנה למקום ה-16 בעולם.
- "מחוללי הצמיחה" יצטרכו להיות מגוון ענפי הטכנולוגיה, שהייצוא שלהם (בין 55% ל-70% מכלל היצוא) יהיה המקור לייבוא מוצרי צריכה, להשקעה ולחומרי גלם. ישראל תצטרך לייצא ב-2025 מוצרים של ענפי הטכנולוגיה ב-133 מיליארד דולר.

**לתוכנית הכלכלית
הנוכחית יש
להוסיף גידול של
50 מיליארד ש"ח
בהשקעות
בתשתית.**

התוכנית הכלכלית הנוכחית פועלת בכיוון הנכון – התייעלות המגזר הציבורי, הקטנת תמריצים לאי-עבודה והורדת מספר העובדים הזרים ונטל המס. אך התוכנית אינה מבצעת את בניית התשתית הכוללת הנדרשת לתוואי הצמיחה המואץ. תשתית מפותחת היא תנאי הכרחי לפיתוח המגזר הטכנולוגי, והתשתיות במשק כיום (תשתית פיזית, השכלה, תנאי מיסוי, ביורוקרטיה, תמריצים לעידוד השקעות) אינן מסוגלות לתמוך בפיתוחו. לכן יש להוסיף לתוכנית הכלכלית הנוכחית גידול של כ-50 מיליארד ש"ח בהשקעות בתשתית, שיעשו באמצעים חוץ-תקציביים. השקעות אלה יביאו לגידול משמעותי מיידי בתעסוקה ויהיו המאיץ הראשוני לצמיחה.

בה בעת נדרשים האמצעים הבאים:

- מהפכה בחינוך, כדי להגיע בכל שנה ליותר מ-18 אלף בוגרים במדעים מדויקים ובהנדסה, הנדרשים לענפי הטכנולוגיה (כיום מסיימים 9,000 בשנה).
- מערכת תמריצים לעידוד המגזר הטכנולוגי האזרחי, כדי שיראה את ישראל כבסיס פעילותו המרכזי.
- תוואי השקעה בחינוך, שיכלול מעבר ליום לימודים ארוך והעברת תקציב קצבות הילדים לצורך זה, הקמת מעונות יום לילדים עד גיל 5, והתאמת רמת ההשכלה של אוכלוסיית קבוצות המיעוט לדרישות השוק המודרני. תוואי כזה יוריד את שיעורי הילודה הגבוהים בקבוצות שמסתמכות על קצבות הילדים, יגדיל את שיתופן בשוק העבודה, יגביר את הצמיחה ויחסל את הנטל שלהן על אוכלוסיית הרוב.

**יש להכפיל את
מספר הבוגרים
במדעים, שכן הם
דרושים לענפי
הטכנולוגיה.**

אחד מענפי ההיי-טק העשויים להיות מקור עוצמה כלכלי מרכזי הוא **ענף השירותים הגלובליים** – תעשייה שנוצרה כתוצאה מהגלובליזציה ומהתפתחות טכנולוגיית המידע והתקשוב. המדובר, לדוגמה, בשירותי back office ואפילו head office לחברות רב-לאומיות, או שירותי שיווק, הפצה, אחסון ומכירה של מדיה דיגיטלית (כלומר, תעשיית הסרטים, הטלוויזיה והמוסיקה, הוצאות ספרים דיגיטליות ותעשיית משחקי וידאו), וכן שירותי תמיכה לטכנולוגיה מתקדמת.

לישראל יש יתרונות יחסיים טובים למשיכת תעשיות שירותים גלובליים: הון אנושי, טכנולוגיה, שליטה רחבה בשפות, חשיבה יצירתית, יזמות, חשיפה בינלאומית, מוניטין בינלאומי במדע ובטכנולוגיה וקשרים בעולם המתפתח.

ישראל אינה מושכת תעשיות שירותים גלובליים בגלל המיסוי הגבוה. החברות הרב-לאומיות בארצות-הברית ובאירופה מעבירות את פעילותן הבינלאומית לארצות שהמיסוי

**ענף השירותים
הגלובליים יכול
להיות מקור עוצמה
עתידי מרכזי. יש
להנהיג מיסוי עדיף
ולהגדיל ההשקעה
במחקר ובפיתוח.**

בהן נמוך. בשנת 2002 חברות אמריקאיות הרוויחו מחוץ לארצות-הברית 255 מיליארד דולר; 160 מיליארד דולר מתוכם נוצרו במדינות בעלות מיסוי נמוך, ושלוש ארצות – אירלנד, ברמודה והולנד – יצרו 30% מההכנסות של החברות האמריקאיות מחוץ לארצות-הברית, משום ששיעור המס האפקטיבי בהן היה בין 2%-ל-9%. לפיכך, כדי להביא תעשייה זו לישראל, יש להוריד את מס החברות בתעשייה הזאת לשיעורים המתחרים במדינות שבהן מיסוי החברות הוא נמוך.

הנהגת מיסוי עדיף לתעשיות השירותים הגלובליים בישראל תביא בפועל להגדלת ההכנסות ממסים, תקטין את האבטלה, תגדיל את הייצוא, תכניס מטבע זר ותאפשר להעסיק מגזרים שחשוב להכניסם למעגל העבודה, כגון חרדים בכלל ונשים חרדיות בפרט.

מעבר לחקיקה להפחתת המס, הממשלה תוכל לסייע באמצעות הקמת תשתיות של אינטרנט רחב פס, באמצעות הקמת חינוך שיתמוך בתעשייה זו, וכן באמצעות השתתפות עם היזמים בשיווקה של התעשייה בקרב יהודי העולם.

כדי לקדם את פיתוח המגזר הטכנולוגי, צריך גם להפוך את מגמת הקיצוץ בתקציב המדען הראשי, שהיה 1.8 מיליארד ש"ח בשנת 2002, והשנה הוא עומד על 0.9 מיליארד ש"ח בלבד.

בתכנון המקורות לעוצמה הכלכלית העתידית מוצע לאמץ את **אסטרטגיית האשכולות התעשייתיים**. האשכול הוא ריכוז גיאוגרפי של חברות בתחום מסוים, ועמן סוגים שונים של ארגונים הקשורים בהן ובתחום עיסוקן, כגון ספקים, ספקי שירותים, תעשיות תומכות ומוסדות מדע ומחקר. בארצות-הברית, לדוגמה, החברות המייצרות ציוד רפואי מתרכזות במדינת מסצ'וסטס, תעשיית התרופות מתרכזת בניו-ג'רזי ובפנסילוניה, הביוטכנולוגיה והתוכנה – בבוסטון ובעמק הסיליקון, הציוד הסלולרי במיניאפוליס וכך הלאה. כוחו של האשכול הוא בכך שערך השלם גדול יותר מסך ערכם של מרכיביו, ולכן האשכול הוא המבנה המותאם לחברות גלובליות.

בישראל בולטים שלושה אשכולות:

- אשכול הביטחון: כתוצאה מההשקעה במחקר ובפיתוח בענפיו השונים של אשכול זה התפתח ממנו אשכול משנה, שנהפך לאשכול עצמאי, והוא האלקטרוניקה, הקשר והתקשורת.
- אשכול הבריאות: כתוצאה מהתפתחות ענפי הרפואה והתרופות התפתח אשכול משנה של ייצור חומרי גלם כימיים, וצפוי שיתפתח ענף הביוטכנולוגיה.
- אשכול השירות: ממנו אפשר לפתח ענפים רבים – שירותים פיננסיים, שירותים רפואיים ועוד.

מנקודת מבטה של הממשלה על המקורות לעוצמתה הכלכלית העתידית של ישראל, יש להדגיש את הנקודות הבאות:

- יש ליצור אקלים אטרקטיבי למשקיעים ולעובדים, ולשם כך מכינים בין היתר הצעת חוק ל-participation exemption, שיניע חברות שעיסוקן בחו"ל להקים את המטות שלהן בישראל ולפתח בה את פעילותן, כמעט באפס מס.
- כדי להוריד את המסים יש להוריד את ההוצאות הממשלתיות על-ידי הנעת אנשים לעבוד ועל-ידי קיצוץ קצבות. קיצוץ זה מייצר צמיחה, כי הוא מנייד אנשים מן התלות אל העבודה, וכן מוציא אנשים מן העוני, כי העובדים משדרגים את עצמם בשכר.
- הגדלת האטרקטיביות של ישראל מחייבת פתיחת המונופולים של הבנקים ושל הנמלים. פתיחת המונופולים יכולה להיעשות בהסכמה, על-פי "הדגם האירי": האיגודים המקצועיים באירלנד נענו לתהליך הרפורמות בלית ברירה, בעקבות קריאה נכונה של מאזן הכוחות, אך גם תרמו לו חיובית בכך שנמנעו מהעלאת דרישות להגדלת שכר המינימום, ובכך נתנו קדימות לשילוב מובטלים במעגל העבודה על פני מחויבותם לחברהם שכבר היו בו.
- תעשיות היי-טק מעסיקות מטבען כמויות מצומצמות של עובדים. לכן, לצד הניסיון למשוך את תעשיות ההיי-טק לבוא לישראל, יש לעודד מגזרים שמייצרים תעסוקה רבה, במיוחד בתחומים שבהם יש לישראל יתרון יחסי, כמו תיירות ופנאי.
- יש לבצע רפורמת קרקעות, שתשחרר את מגזר הבנייה, הכבול כיום על-ידי המונופול של מנהל מקרקעי ישראל.

שווקים פיננסיים חוץ-בנקאיים והסרת החסמים להתפתחותם

- שוק פיננסי משובלל ותחרותי חיוני לצמיחה, הדורשת יכולת לגייס הון לצורכי השקעה. הוא מתקיים רק כאשר לצד שוק המימון הבנקאי פועל שוק מימון חוץ-בנקאי. הבנקים בישראל מספקים שלושה רבעים מנפח האשראי, לעומת הבנקים בארצות-הברית המספקים רק רבע ממנו. גם במדינות מפותחות אחרות שוק האשראי החוץ-בנקאי גדול הרבה יותר מהשוק בישראל. המשמעויות של היעדר שוקי הון חוץ-בנקאיים הן:
- מחיר הון גבוה, ולכן פגיעה בצמיחה.
 - הגדלת חשיפתם של הבנקים והגדלת הסיכון למשבר פיננסי.
 - העדר איתות נכון משוק ההון למשקיעים ולפירמות.
 - אטרקטיביות נמוכה יותר לכניסת משקיעי חוץ.

ואלה הן הסיבות לכך ששוקי הון חוץ-בנקאיים לא התפתחו בישראל:

- על-פי דעה אחת – שוקי ההון החוץ-בנקאיים לא עמדו בתחרות מול הבנקים, כלומר, אין בהם צורך כלכלי.
- על-פי דעה אחרת – הם לא יכלו להתמודד עם הריכוזיות הרבה של המערכת הבנקאית ועם מדיניות התמחור האגרסיבית של הבנקים, נוסף על הקשיים והחסמים הקיימים בתהליך גיוס ההון בשוק החוץ-בנקאי. כלומר, השווקים החוץ-בנקאיים לא נבחנו בתנאי תחרות שווה.

היעדר שוק מימון חוץ-בנקאי לצד השוק הבנקאי פוגע בצמיחה ומגדיל את הסיכון למשבר פיננסי.

באביב 2004 הפעילה הבורסה לניירות ערך מסגרת למסחר באגרות חוב שיונפקו למשקיעים מוסדיים בלי תשקיף ("רצף מוסדיים"), אך מסגרת זו לא הצליחה. הסיבות האפשריות לכך הן:

- קוטנו של המשק הישראלי.
- היעדר עזרה מצד המערכת הממשלתית ותיאום לקוי בין גורמים המעורבים בשוק ההון.
- מגבלות שונות, כמו אי-היכולת לקזז הפסדי הון ממניות מול הכנסות מריבית ודיווידנדים, בניגוד לשוקי ההון המשוכללים בעולם.

הרשות לניירות ערך פועלת להרחבת הפעילות בשוק ההון בדרכים הבאות:

- הרחבת היצע המוצרים הפיננסיים בשוק.
- הרחבת מעגל השחקנים בו (בעיקר קרנות פנסיה ומשקיעים זרים גדולים).
- שכלול תשתיותיו בתחומי המסחר והחשבונאות והסרת חסמים המכבידים על גיוס הון בו.
- חיזוק אמונו של הציבור בשוק ההון ככלל ובדיווח החברות ובניהולן בפרט.

חסם נוסף להתפתחות שוק ההון החוץ-בנקאי בישראל הוא מערכת הרגולטורים והכללים המופעלים על השחקנים בו, כגון חברות הביטוח, בהנחה שאלה עדיין אינם בשלים לנהל "כסף ארוך טווח". יש לשנות גישה זו ולהחיל על השחקנים הללו כללים זהים לאלה שחלים על המערכת הבנקאית.

עתידין של תעשיות הביטחון

התעשיות הביטחוניות והמחקר-והפיתוח הביטחוני הם נדבך מרכזי בעוצמתה של ישראל, עם יצוא בהיקף של 3 מיליארד דולר לשנה ותרומה מהותית של המחקר-והפיתוח הביטחוני לתעשיות האזרחיות.

אך יצוא זה הוא 75% מתוצר התעשיות הביטחוניות, והדבר מחייב אותן לשמר ולשפר את התחרותיות שלהן בשוק העולמי. בפועל הן יעילות פחות מהחברות המתחרות בעולם: בשיעור סך המכירות יחסית למספר העובדים הן נמצאות הרבה מתחת לממוצע העולמי. המשמעות בעתיד תהיה יכולת פחותה להשקיע במחקר-ובפיתוח ובשיווק, כלומר, ירידה נוספת בתחרותיות.

גורם מרכזי לירידה בתחרותיות הוא היקף הבעלות הממשלתית בתעשיות הביטחוניות – 67%, בהשוואה לאפס בעלות ממשלתית בהן בארצות-הברית ו-6% בעלות ממשלתית באירופה. החברות הביטחוניות הפרטיות בישראל, כבעולם כולו, הן יעילות יותר, צומחות יותר ורווחיות יותר מהתעשיות הנמצאות בבעלות ממשלתית.

גורם נוסף לירידה בתחרותיות הוא כפילות ובזבוז משאבים בין התעשיות השונות. כפי שהוצג ב"כנס הרצליה" הקודם (2003), במיזוג תיאורטי של כל התעשיות הביטחוניות

**יש להסיר את
החסמים
הרגולטוריים
והביורוקרטיים
להתפתחות שוק
הון חוץ-בנקאי.**

**כדי לשפר את
התחרותיות של
תעשיות הביטחון
בשוק העולמי
נדרשים הפרטה
ומיזוג.**

לתעשייה אחת ייחסכו כ-10% מעלות הקיום שלהן. נראה שלנוכח חסרונות המיזוג של כל התעשיות לחברה אחת גדולה, חלופה עדיפה היא מיזוגן לשתיים-שלוש חברות.

כדי למנוע הידרדרות של התעשיות הביטחוניות בישראל יש לנקוט את הצעדים הבאים :

- בשלב ראשון – הורדת המעורבות הממשלתית מ-67% ל-40% (אגב הגדרה של נכסי מדינה שיישארו בבעלותה ולא יימכרו, ושאינן להפעיל לגביהם אמות מידה כלכליות).
- בשלב שני – תהליך מיזוגים ליצירת מבנה תחרותי.

משרד הביטחון מתכוון לבצע את הפעולות הבאות :

- להפריט במהלך 2005 כמעט את כל חברת תע"ש.
- להוציא להנפקה חלקים משמעותיים מהתעשייה האווירית.
- להגיע בתוך כחמש שנים למצב שבו 35% עד 40% מתעשיות הביטחון יהיו בידי הממשלה והשאר בידיים פרטיות.

מבנה משק הדלק והזיקוק

חברת בז"ן היא המזקק היחיד בישראל, אך קיים פיקוח על מחירי תזקייה, והיא פועלת ברמת יעילות דומה לממוצע החברות האירופיות. כיום היא חשופה לתחרות בייבוא ברוב המוצרים, בעקבות הקמתם של נמל הפריקה באשקלון ובית הזיקוק באלכסנדריה, ובעקבות כניסת הגז הטבעי, המתחרה בייצור המזוט והסולר לתעשייה. כך איבדה בז"ן את הכוח המונופוליסטי שהיה לה בעבר, ולכן אין הצדקה לפיצולה.

אין גם מניעה להפרטת החברה, ולכן יש הסכמה בין הממשלה לבינה, אך עדיין לא נקבעו התקנות והצווים למבנה הענף, ולכן עדיין אי אפשר להתחיל ביישום ההפרטה.

ישראל כגשר אסטרטגי דו-כיווני לשינוע נפט

מיקומה של ישראל בין המפרץ הפרסי לים התיכון מקנה לה יתרונות כגשר אסטרטגי בין יבשות וימים. צינור הנפט שהוקם בסוף שנות השישים בין אילת לאשקלון (קצא"א) שימש עד 1979 להעברת נפט שהגיע למפרץ אילת לצרכניות בים התיכון. מיולי 2003 הוא פועל על-פי תפיסה חדשה: ביצוע הזרמה "הפוכה", כלומר, מאשקלון לאילת, לצורך הולכת נפט מרוסיה וארצות הים הכספי, הנטען בים השחור, ליעדים באסיה – בעיקר לסין ולהודו.

הפרויקט מבוסס על הנתונים הבאים :

- הגידול העצום בצריכת הנפט במדינות מזרח אסיה.
- השינוי ביחסים המדיניים בין ישראל לרוסיה ולמדינות ברית-המועצות לשעבר.
- יתרונותיו היחסיים בהשוואה לשתי אפשרויות השינוע האחרות – במכליות גדולות סביב כף התקווה הטובה ובמכליות קטנות דרך תעלת סואץ.

הפרויקט עשוי להועיל לישראל בכמה צורות :

- כמוקד רווח כלכלי למדינה.
- כמקור לפעילות עסקית רווחית באזור הדרום.
- כמאגר נפט לשעת חירום.
- ביצירת איזון מסוים של תלותן הגוברת של מדינות מזרח אסיה בנפט הערבי.
- בתרומה ליחסים בין ישראל לרוסיה ולמדינות ברית-המועצות לשעבר.

הצינור עצמו עשוי ליצור שיתוף פעולה בין ישראל למדינות האזור (ירדן, עירק וערב הסעודית), שבמסגרתו יוזרמו דלקים ערביים דרך ירדן לאילת ומשם לאשקלון.

עתידם של משאבי ההון האנושי

כל אסטרטגיה לפיתוח כלכלי עתידי חייבת להביא בחשבון את מצבם של משאבי ההון האנושי. מבחינת רמת ההשכלה הגבוהה, ובמיוחד במדעים, ישראל עדיין נמצאת במקום טוב יחסית למדינות המתקדמות בעולם:

- היא נמצאת במקום השלישי בעולם באחוז בעלי תואר ראשון בגילאי 25–64 ובאחוז התוצר המקומי הגולמי (תמ"ג) המוקצה להשכלה הגבוהה, והיא מובילה באחוז התוצר המופנה לחינוך.
- האוכלוסייה בישראל היא 0.1% מאוכלוסיית העולם, אך היא מפיקה 1% מהתפוקה העולמית של פרסומים מדעיים.
- היא מדורגת שלישית בעולם בהיקף הפרסומים בספרות המקצועית למיליון תושבים, במקום החמישי במספר המובאות למיליון תושבים, ובמדעי המחשב – במקום הראשון במספר המובאות למיליון תושבים.

אך מסתמן שינוי לרעה במצב זה:

- גוברת בריחת מוחות במדעים.
- יורד אחוז התמ"ג המוקצה להשכלה הגבוהה (מ-2.3% ב-1995 ל-2.0% ב-2004).
- מספר הנרשמים למקצועות מדעיים באוניברסיטות פוחת והולך, וחלק גדול מן החוקרים הם מעל גיל 55.

הביטחון החברתי בעידן הגלובליזציה והרפורמות הכלכליות

חלוקת האחריות לרווחה בין הממשל לחברה האזרחית

הפעילות הקשורה למתן שירותי רווחה ומימוןם לאזרחי ישראל על-ידי ארגוני החברה האזרחית מתרחבת והולכת ככל שמצטמצם חלקה של המדינה בהם. ובכל זאת המדינה מעבירה לארגונים אלה כ-5 מיליארד ש"ח בשנה, שהם 2% מתקציב המדינה. המגזר העסקי מצדו תומך בפעילויות של אחריות חברתית בהיקף של כרבע מיליארד ש"ח בשנה.

צמצום חלקה של המדינה בטיפול ברווחת התושבים וחלוקת האחריות בינה לחברה האזרחית מעלים השגות עקרוניות-מוסריות:

**ישראל עדיין
נמצאת במקום
טוב ברמת
ההשכלה שלה, אך
מסתמן שינוי
לרעה.**

**חלקם הגדל של
ארגוני החברה
האזרחית בטיפול
ברווחת התושבים
מחייב הסדרת
פעילותם וייעולה.**

- התפרקותה-לכאורה של המדינה מאחריותה לאמצעי הרווחה היומיומיים שהיא אמורה להעניק לאזרחיה תורמת לירידה בתחושת השייכות, הפטריוטיות והלכידות החברתית ומסכנת את החוסן הלאומי.
 - המדינה היא האחראית הבלעדית למתן שירותי הרווחה, וכאשר ארגוני החברה האזרחית נכנסים לחלל שיוצרת נסיגת המדינה ממתן הרווחה, הם מסייעים לה בפועל להתחמק מאחריותה זו.
 - לפי עמדה שונה, הטלת מלוא האחריות לרווחה על המדינה גרמה לכך שהפרט איבד את תחושת האחריות שלו כלפי זולתו וכלפי החברה, שהיא, בין היתר, ערך מרכזי במסורת היהודית. פעילותם של ארגוני החברה האזרחית מבטאת במידת-מה את מימוש אחריותו של הפרט כלפי זולתו.
- במישור המעשי יותר עולות השאלות :
- מי קובע את סדר היום הלאומי לפעילותם של ארגוני החברה האזרחית?
 - מי קובע אילו פרויקטים יש לבצע, אומד את הצלחתם או את כישלונם, ואחראי להצלחה או לכישלון?
 - מי קובע את אמות המידה למימון הארגונים, ומי מפקח עליהם?
- נוסף על כך, פעילותם של ארגוני החברה האזרחית מתאפיינת בליקויים ובקשיים :
- ליקויי תיאום בין הארגונים השונים ובינם לבין הממשלה, ליקויים הגורמים בזבוז משאבים.
 - היעדר תכנון ועקביות : פעילות יתר מתחלפת בפעילות מקוטעת ובלתי רצופה.
 - היעדר פיקוח על פעילותם של חלק מהארגונים ועל תנאי ההעסקה של העובדים בהם.
 - החלשת רמת המחויבות של הרשויות המקומיות לתושביהן בעקבות ההסתמכות על גורמי סיוע חיצוניים.
- ההתמודדות עם הסוגיות שלעיל מחייבת, בין היתר, את נקיטת הצעדים הבאים :
- מיפוי החברה האזרחית על מכלול ארגוניה, טווחי פעילותם הגיאוגרפיים ותחומי עשייתם.
 - מיפוי תמיכת הממשלה מזה ותמיכתו של המגזר העסקי מזה בפעילות החברה האזרחית.
 - הענקת "תו תקן" לכל ארגון על-ידי גורם-על הפועל בחברה האזרחית.
 - הקמת ועדה ציבורית, שתכלול נציגי ארגונים, ראשי ערים, אנשי מנהל ציבורי ונציגי ממשל, ותציג מתווה רצוי ליחסים בין הגורמים השונים הפועלים בתחום הציבורי.
 - בהמשך לכך – ניסוח אמנה ברמה הארצית בין ארגוני החברה האזרחית, השלטון המקומי והממשלה.
 - ברמה היישובית – הקמת "שולחן עגול" (שיקשר בין השלטון המקומי, התושבים והארגונים החברתיים, יכוון את פעילות הארגונים בקהילה ויפקח עליה וחתימה על "אמנה מקומית").

רצוי למקד את פעילותם של ארגוני החברה האזרחית ביעדים לאומיים רב-שנתיים, כגון צמצום העוני בקרב ילדים.

מוצע גם לייעל את פעילותם המפוצלת של ארגוני החברה האזרחית על-ידי מיקודם בהגדרה ובמימוש (יחד עם הממשלה) של יעדים לאומיים מסוימים בתכנון רב-שנתי, כגון היעד של צמצום העוני בקרב הילדים ב-10% בתוך חמש שנים, וזאת על-ידי הקמת מועצה משותפת לארגונים ולממשלה.

כמו-כן מוצע לעודד את פעילות המתנדבים בישראל, פעילות שיש לה פוטנציאל רב, וכן לגייס קהילות יהודים ונוצרים בעולם, שיחששו שותפים בבניית האומה הישראלית.

תפקיד המגזר העסקי ברווחה

יזמות עסקית של המגזר הפרטי היא מנוע ראשי ליצירת תעסוקה וצמיחה כלכלית, וכדי שיזמות זו תוכל להתפתח היא זקוקה לסביבה שתאפשר לה לפעול. סביבה כזו כוללת בין השאר מיסוי נמוך וצמצום תפקידה של המדינה. אך אלה מביאים להרחבתם של פערים כלכליים-חברתיים. לכן, כשם שצריך ליצור סביבה שתעודד את היזמות העסקית, כך יש ליצור גם סביבה שתדאג למעוטי ההכנסה.

יש לנקוט שורת אמצעים שייצרו שוויון הזדמנויות, כדי שהמערכת תהיה הוגנת, וכן ייצרו תחושת מחויבות חברתית במגזר העסקי, שאחריותו החברתית צריכה לגבור ככל שיוורדת מידת המעורבות החברתית של המדינה. אמצעים אלה כוללים:

- מתן תמריצים להשקעה באזורים העניים ביותר.
 - מיקוד קרנות הון סיכון באזורים אלה.
 - פילנתרופיה: היזמים המודרניים נכונים יותר מבעבר להחזיר חלק מרווחיהם לחברה.
 - שכנוע הבנקים לממן פרויקטים באזורי עוני.
 - הקמת אגודות שיכשירו אנשים המבקשים לשרת את החברה נוסף על השגת ההצלחה הכלכלית.
- אך מחויבותו של המגזר העסקי לרווחה אינה נובעת מפילנתרופיה בלבד; מתן סיוע בחינוך, בקידום נוער במצוקה ובחיזוק הקהילה מגביר את המוניטין של הארגון העסקי, מגדיל את נאמנות הלקוחות, מושך עובדים רבים יותר ותורם לנפש הארגון, כלומר, גם התורמים יוצאים נשכרים.

במציאות הכלכלית-חברתית החדשה נוצר צורך גובר במעורבות חברתית של המגזר העסקי.

תפיסה חדשה של ביטחון חברתי

מערכת הביטחון החברתי בישראל מושפעת מתהליכים גלובליים המאפיינים את העשורים האחרונים, ובהם:

- התארכות תוחלת החיים, שפירושה הגדלת שיעור מקבלי גמלות באוכלוסייה והארכת משך תשלומן.
- מודרניזציה של שוק העבודה, היוצרת גידול באבטלה.
- הגדלת פערים חברתיים וגידול בשיעורי העוני.
- שינויים במבנה המשפחה – יותר משפחות חד-הוריות.

המערכת מושפעת גם מתהליכים ומתופעות הייחודיים לישראל:

יש להתאים את התפיסה והמבנה של מערכת הביטחון החברתי לצרכים החברתיים החדשים.

- קליטת העלייה הגדולה בעשור האחרון, שמשמעותה גידול במספרם של דורשי העבודה ומקבלי גמלות שלא בוטחו בארצות מוצאם.
- קיום מגזרים שבהם העוני גבוה במיוחד – המיעוטים והחרדים.
- המצב הביטחוני, שנגזרותיו הן גידול בשיעור הנפגעים מפעולות איבה ונזק לכלכלה.

בין שנת 1960 לשנת 2003 גדלה האוכלוסייה בישראל מ-2.2 מיליון לכ-6.7 מיליון בערך, אך התהליכים והתופעות שהוזכרו לעיל תרמו לגידול רב פי כמה בתחומים הבאים:

- מספר מקבלי קצבת זקנה עלה מ-47,000 ל-600,000 בערך.
- מספר המשפחות המקבלות קצבת ילדים עלה מ-40,000 ל-940,000 בערך.
- שיעור האבטלה עלה מ-4.6% ל-10.7%.
- קצבות הביטוח הלאומי עלו מ-1.7% מהתוצר ל-8.9% ממנו.

עלייה דרמטית זו בהוצאות הביטחון החברתי לא הייתה פרי תכנון ארוך טווח ודיון ציבורי, אלא פרי שיקולים פוליטיים ופופוליסטיים וחקיקה פרטית, והיא התאפיינה בטלטלות: לאחר הרחבת השירותים בצורה דרמטית בשנות התשעים באה הפחתה ניכרת בקצבות בעשור הנוכחי. לפיכך, הביטחון החברתי בישראל נמצא בסכנה:

- מבחינת המדינה: בגלל היעדר תכנון לטווח ארוך ובגלל שהחלטות נקבעות על-פי שיקולים פוליטיים.
- מבחינת מקבל השירות: הוא חש חוסר ביטחון בשל היעדר ודאות והיעדר יכולת לצפות את המחר, ואינו יכול לתכנן כלכלית את צורכי משפחתו.

לכן, המוסד לביטוח לאומי מציע לערוך רפורמה, שבמרכזה עיצוב אמנה חברתית חדשה, שאלה יהיו מרכיביה:

- במישור הערכי: יותר יציבות וודאות ופחות השפעה של אינטרסים פוליטיים.
- בתחום התקציבי: הנהגת עקרונות שונים לתקצוב שני אשכולות נפרדים – האשכול הביטוחי והאשכול הסוציאלי.
- במבנה המוסד לביטוח לאומי: הבחנה בין המערכת המבטחת לבין המערכת הסוציאלית.

האשכול הביטוחי יפעל מתוך הסתכלות בין-דורית ארוכת טווח, כדוגמת קרנות הפנסיה, יסתייע בדוח אקטוארי ובתחזית דמוגרפית שיפותחו לשם כך, ויתבסס בין היתר על האמצעים הבאים:

- גביית דמי הביטוח מהציבור ותמיכה ממשלתית מוגדרת.
- שריון חוקתי שיאפשר שינוי מזערי באשכול.
- התחייבות ארוכת טווח של תקציב המדינה.

האשכול הסוציאלי, לעומתו, יפעל מתוך התחשבות ביעדים החברתיים ובמצב הכלכלי השוטף, יסתייע בדגם חברתי-כלכלי שיתייחס לפערים החברתיים ולשיעורי אי-השוויון והעוני, ויתבסס בין היתר על שני עקרונות:

**במוקד הרפורמה
בביטוח הלאומי –
הפרדת ממד
הביטוח מהממד
הסוציאלי.**

- פעולה כחלק מתקציב המדינה השוטף.
- התחשבות במצב המשק ובקופת המדינה.

התכנון ארוך הטווח יאפשר להציב יעדים ברורים – יעדי צמצום העוני ואי-השוויון ויעדי תעסוקה, וכן יאפשר לקבוע מדיניות חברתית.

ההצעה להפריד בין האשכול הביטוחי לאשכול הסוציאלי מעלה התנגדות, הטוענת שאי אפשר לכבול את ידיה של הממשלה בקביעת המדיניות על-ידי יצירת גורם אוטונומי שיהיה מופקד על האשכול הביטוחי, שהרי הממשלה משלימה נתח נכבד מאוד (כ-20 מיליארד ש"ח לשנה) מהוצאות המוסד לביטוח לאומי, מעבר למרכיב הביטוחי שמשלם כל עובד או מעסיק. האם אפשר בכלל ליצור הפרדה בין אשכול ביטוחי לאשכול סוציאלי? האם אפשר, לדוגמה, להבחין בין קצבת אבטלה לבין קצבת הבטחת הכנסה? על-פי מבקרי ההצעה, אי אפשר לנתק את נושא הביטחון הסוציאלי מקביעת המדיניות החברתית-כלכלית, ולכן מערכת הביטחון הסוציאלי צריכה להיות חלק מהמדיניות הכוללת של הממשלה.

ערביי ישראל: קידום שוויון אזרחי ופיתוח כלכלי וחברתי

אי-יישומן של החלטות הממשלה אינו מאפיין רק את החלטותיה בנושא ערביי ישראל, אך בכל הקשור ליישום מדיניות ממשלתית שוויונית כלפי הערבים בישראל זוהו כמה חסמים מובהקים ובראשם:

- הגדרתה והווייתיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
- תפיסות סטריאוטיפיות בקרב הרוב היהודי כלפי הערבים.
- גישות לאומניות ודפוסים מאבק אלימים בקרב חלק מהציבור הערבי, היוצרים ניכור בציבור היהודי.
- חוסר ידע ו/או נכונות בקרב הדרג הבירוקרטי האמור ליישם את המדיניות השוויונית.
- מאפייני הפוליטיקה המוניציפלית במגזר הערבי.

"ועדת לפיד", שמונתה על-ידי הממשלה כדי להמליץ על אופן יישום המלצותיה של "ועדת אור", המליצה בין היתר לכונן רשות לטיפול בבעיותיו של הציבור הערבי. הממשלה אישרה את ההמלצה, אך הרשות עדיין לא הוקמה, ולכן אין כיום בממשל הישראלי פונקציה שייעודה הבלבדי הוא טיפול בבעיותיו של הציבור הערבי.

כדי לקדם את השוויון האזרחי של ערביי ישראל מוצע:

- לכונן שותפות לאומית של הממשלה, של ראשי הציבור הערבי, של הארגונים החברתיים ושל הקהילה העסקית למען שוויון אזרחי.
- להקים רשות ממלכתית שתפקח על אכיפת החוקים והתקנות הנוגעים לשוויון ותבטיח את השתתפותם של ערביי ישראל בתהליכים של עיצוב מדיניות.

**צריך ואפשר
להסיר חלק ניכר
מהחסמים ליישום
מדיניות ממשלתית
שוויונית כלפי
הערבים בישראל.**

- ליישם את החלטות הממשלה בדבר העלאת המודעות הציבורית והסובלנות להכרת האחר.
- להנהיג רפורמה במערכת החינוך הערבי וליצור לגיטימציה של השפה והתרבות הערבית בבתי-הספר היהודיים וברשויות הממלכתיות.

כמו-כן נדרש לסייע לציבור הערבי להתמודד עם התמורות הכלכליות בישראל. ציבור זה מתבסס כלכלית (יותר מכלל האוכלוסייה) על המגזר הציבורי – הרשויות המקומיות ומערכות החינוך, הבריאות והרווחה. לכן צמצום המגזר הציבורי משפיע לרעה על הציבור הערבי יותר מאשר על כלל האוכלוסייה.

בניגוד לציפיות, השלום עם מדינות שכנות לא קידם כלכלית את ערביי ישראל, אלא להפך – הביא לייבוא אבטלה אליהם (בגלל מעברם של מפעלים עתירי כוח אדם מהמגזר הערבי למדינות שכנות). גורמים אלה, וכן ירידת משקלה של החקלאות כמקור פרנסה וגורמים נוספים הביאו לתופעות הבאות:

- 47.6% מהמשפחות הערביות נמצאות מתחת לקו העוני.
- מבין 30 יישובים המוגדרים כמוכי אבטלה בישראל, 25 הם יישובים ערביים.
- מתוך 300,000 הערבים המועסקים בישראל, רק 200 מועסקים בתחום ההיי-טק.

לפיכך, מוצע לנקוט את הצעדים הבאים:

- לעודד יוזמות של אנשי עסקים בקרב האוכלוסייה הערבית ולעודד שיתוף פעולה כלכלי ועסקי יהודי-ערבי, שִׁקָל על העסקים הערביים לחדור לשוק היהודי.
- לסייע ליזם הערבי, שבעיותיו קשות מאלה של היזם היהודי, משום שרוב העסקים במגזר הערבי הם משפחתיים.
- לסייע בגיוס מקורות מימון, ובין היתר לחולל שינוי בהתייחסותם של הבנקים, המגלים זהירות מופלגת ביחס לאנשי עסקים במגזר הערבי.
- לעודד העסקת נשים ערביות (ששיעור השתתפותן בכוח העבודה כיום הוא 17% בלבד), וזאת בין היתר באמצעות הפעולות הבאות:

- ✓ הכשרה מקצועית.
- ✓ יצירת תנאים לעידוד עבודת נשים, כמו מעונות יום ושכר הולם.
- ✓ שילוב נשים ערביות במוסדות המדינה ובחברות הממשלתיות.
- ✓ עידוד פיתוחם של אזורי תעשייה יהודיים-ערביים משותפים.
- ✓ עידוד יזמות בענפי ההיי-טק.

פיתוח הנגב כאתגר לאומי

בישראל קיימת הסכמה רחבה באשר לצורך בפיתוח הנגב ובהפיכתו לאזור מושך אוכלוסייה, וזאת כאתגר לאומי מרכזי. פיתוח הנגב וחיזוק הפריפריה הדרומית של ישראל מוצגים זה שנים כחזון לאומי וכמשימה לאומית. חזון זה תורגם על-ידי גורמים שונים לסדרת תוכניות, אך בפועל המשימה לא מומשה. תדמיתו הירודה של הנגב וריחוקו

**יש לעודד את
המגזר היזמי בקרב
ערביי ישראל
וליצור תנאים
שיעודדו השתלבות
נשים בכוח
העבודה.**

הגיאוגרפי והתדמיתי ממרכזי העשייה הכלכלית, העסקית, החינוכית והפוליטית שבמרכז הארץ, וכן היעדר יד מכוונת, כל אלה הגבירו את תהליכי השחיקה בו ותרמו להגירה שלילית של תושביו, בעיקר החזקים ביניהם.

**החסם המרכזי
לפיתוח הנגב הוא
היעדר מנהיגות
ממשלתית.**

החסם המרכזי לפיתוח הנגב הוא העובדה שהמדינה לא השכילה להגדיר בבירור את יעדיה, לספק את המנהיגות הדרושה, ולהוביל אחריה גורמים כמו הקהילות היהודיות בעולם והמגזר הפרטי בישראל, המעוניינים ומסוגלים להשתתף במימוש החזון, אך זקוקים להכוונה ולהובלה מצד הממשלה.

ניסיונם של גורמים אלה ליזום ולקדם פרויקטים של פיתוח בנגב עולים על שרטון בגלל היעדר כתובת אחת, בגלל ריבוי גורמים ממשלתיים המטפלים בנושא, ובגלל ניגודי אינטרסים בלתי פתורים בתוך המערכת השלטונית. קיימות תוכניות רבות, אך אין תוכנית-על אחת המוסכמת על כל הגורמים המעורבים ומתואמת ביניהם.

יתר על כן, מדיניות התקצוב הממשלתית פועלת לעתים בכיוון ההפוך: סכום של 120 מיליון ש"ח, שהשלטונות היו אמורים להקצות לפיתוח הנגב בתקציב 2005, קוצץ ל-40 מיליון ש"ח, ונוסף על כך לא אושרה הקמת בית-ספר למשפטים בנגב. חסמים נוספים הם:

- קשיים בפיתוח שירותי ציבור אטרקטיביים על רקע קשיים תפקודיים וכלכליים של הרשויות.
- מדיניות קרקעית החוסמת את התהליך של הכנת תוכנית לאומית לנגב מתוך מדיניות לאומית כוללת.
- חסמים תכנוניים וסטטוטוריים, שביטוייהם הבולטים הם היעדר תפיסה תכנונית מרחבית כוללת, והיעדר טיפול בסוגיית תת-הפיתוח במגזר הבדואי, בקרקעות של הבדואים, ביישובים הבלתי מוכרים ובאכיפת החוק על הבנייה הבלתי חוקית.
- חסמים סביבתיים, המטילים מגבלות פיתוח.

**נדרשת תוכנית
לאומית בין-
משרדית וארוכת
טווח שתגייס את
כל הגורמים
הקשורים לפיתוח
ותיצור בנגב תנאי
משיכה תחרותיים.**

לפיכך, יש צורך בתוכנית לאומית, שתציב חזון ותתרגם רעיונות חדשים, או רעיונות המבוססים על תוכניות קודמות, לתוכנית אחת, שתכלול סדרת תוכניות מפורטות, שלבי ביצוע, סדרי עדיפויות וצעדים שיש לנקוט, אשר יגובו במנגנונים, במשאבים, בתיאום ובאיזון בין כל המרכיבים, וכן בהתחייבות לאורך זמן. התוכנית תתבסס על האמצעים הבאים:

- הסכמתם של הגופים השלטוניים להכיר באסטרטגיית הפיתוח כתוכנית לאומית רב-ממדית, בין-משרדית וארוכת טווח.
- גיוס כל הגורמים הקשורים לתהליך הפיתוח ויצירת קואליציות רחבות המחויבות לתוכנית.
- יצירת תנאי משיכה תחרותיים בדיור ובתעסוקה ויצירת מרחב הזדמנויות אטרקטיבי במיוחד, כדי למשוך אוכלוסייה, משקיעים, תעשייה ועסקים.
- פיתוח שירותי חינוך "מאפשרי משיכה" וחיזוק מערכת החינוך במגזר הבדואי.

■ פיתוח תשתית תחבורתית.

המגזר הפרטי יכול למלא תפקיד מכריע בהשקעות בפיתוח, אך כדי שיעשה זאת נחוצה חקיקה שבה תתחייב הממשלה להשקעות בסדר גודל ניכר, ותעניק לנגב את הטבות המס הדרושות למשיכת השקעות.

**יש להנהיג הטבות
מס למשיכת
השקעות, להשקיע
במגזר הבדווי
ולפתח את תשתית
הרכבות.**

יש להשקיע במגזר הבדווי בצורה מסיבית (כולל הון בינלאומי): בתשתית, בחינוך, בתעסוקה ובהשלטת חוק וסדר. מוצע להקים גוף שירכז את כל הטיפוליים באוכלוסייה הבדווית.

מרכיב מרכזי בפיתוח הנגב הוא שיפור התשתית התחבורתית, אגב שימת דגש ברשת הרכבות. פתיחת קווי רכבת חדשים, שדרוג הקווים הקיימים ושיפור השירות יחברו את יישובי הדרום למרכז הארץ ובינם לבין עצמם, ובכך יתנו להם דחיפה כלכלית, חברתית ותרבותית, ישפרו את הנגישות למקומות תעסוקה, ייצרו מוקדי תעסוקה חדשים בפריפריה ויעודדו מעבר של כוח אדם יצרני מהמרכז לפריפריה.

העם היהודי, יהדות וחוסן לאומי

מגמות והמשכיות בעם היהודי ובזיקתו לישראל

היהודים במערב חיים במציאות של שתי הוויות סותרות:

- מן הצד האחד – קבלתם בחברה המקומית מובילה לנישואי תערובת, להתרחקות של צעירים מאורח החיים היהודי ומהחינוך היהודי, להיטמעות בחברה האזרחית ולהעדפת משפחה קטנה. התוצאה היא ירידה במספר היהודים בתפוצות.
- מן הצד האחר – הולכת וגוברת העוינות כלפי ישראל והיהודים, במיוחד במוסדות ההשכלה הגבוהה.

לפיכך, יש לפעול לחיזוק זיקתו של הנוער היהודי בתפוצות לישראל ולעם היהודי, להעמיק את החינוך היהודי-ציוני בקרבם ולהגביר את מעורבותם של יהודי העולם בעיצוב פניה של החברה הישראלית. יש למקד מאמץ מיוחד במוסדות האקדמיים, המהווים תחנה מכרעת בעיצוב זהותם של הצעירים היהודים, ובעיצוב מנהיגות העתידית של יהדות התפוצות. יש לפעול לשילוב סטודנטים יהודים בפעילות יהודית בקמפוסים, ולחשיפתם לישראל, לחברה הישראלית ולהיסטוריה שלה.

מעבר לכך, יש לפעול למיצוי הפוטנציאל של שיתוף הפעולה והקשרים ההדדיים בתחומי הלימודים והמדע, הכלכלה והתרבות בין ישראל ליהדות התפוצות. רצוי להדגיש דווקא את הממד החיובי הזה בתור בסיס לשיתוף פעולה ולאחדות המטרה והעשייה, ולא את האנטישמיות, האיבה והניכור שבין העם היהודי לבין עמים אחרים.

קיים צורך דוחק בבניית **כלים חדשים למיסוד הקשרים** בין היהודים בישראל לבין יהודי התפוצות, ואחד הרעיונות שהועלו בהקשר זה הוא יוזמתו של נשיא המדינה להקים את **"הבית השני"** – הפרלמנט של יהודי התפוצות, שיכנה כגוף מייצג ליד הכנסת.

יש ליצור כלים חדשים למיסוד הקשר בין יהודי התפוצות לישראל.

ישנה טענה שרעיון זה הוא בעייתי, שכן לא יכלול את מי שאינם יהודים, ולכן לא יוכל להיות מוסד חוקתי בישראל, שבה חי מיעוט שאינו יהודי, ומשום שחלק מחבריו יהיו מי שאינם אזרחי ישראל. רעיון חלופי הוא **"מועצת העם"** – אסיפת העם היהודי, מוסד שיפעל ליד נשיא המדינה ויעסוק בעיצוב מדיניות משותפת של עתיד העם היהודי. תהיה המסגרת אשר תהיה, הכוונה היא לתת בה ביטוי למעורבות ולשותפות הגורל של יהודי התפוצות ותושביה היהודיים של ישראל, ולהגביר.

דרך נוספת להידוק הקשרים בין יהדות התפוצות לישראל (דרך שכבר הוכיחה את עצמה במידה רבה) היא הבאת צעירים יהודים לישראל לביקורים חינוכיים. התוכנית הבולטת ביותר בתחום זה היא פרויקט "תגלית", המבוסס על שותפות בין ממשלת ישראל, פילנתרופים יהודים, הסוכנות היהודית, קרן היסוד והקהילות היהודיות. מאז הוקם לפני שש שנים, הביא הפרויקט ארצה לביקור חינוכי 70 אלף צעירים יהודיים. קיימות תוכניות נוספות, הקשורות לצה"ל, כמו קורס מחו"ה, או "החוויה הישראלית", שהביאה ב-2004 כ-2,500 בני נוער לפעילות בצבא.

עידוד תרבות יהודית חילונית והנחלתה בישראל ובתפוצות

**התרבות היהודית
אינה מרכיב ממש
בבניית זהותו של
הצעיר היהודי
החילוני בישראל
ובתפוצות.**

כשליש מן התלמידים בכיתות א בישראל כיום הם בני המגזר הערבי, וכחמישית הם מהמגזר החרדי. לפיכך, אחד מכל שני ילדים הלומדים בכיתה א הוא לא-ציוני. התלמיד הציוני מבין השניים מתחנך בחינוך הממלכתי-הדתי או הכללי. מהי התרבות היהודית שעליה ואלה מתחנך התלמיד החילוני בישראל? ומהי התרבות היהודית שעליה גדלים הצעירים היהודים החילונים בתפוצות, אותם צעירים שאינם חווים ולומדים אפילו את הדברים שחווה ולומד הצעיר הישראלי מעצם ישיבתו בישראל?

לפני עשור שנים הוקמה בישראל "ועדת שנהר", בעקבות התחושה שמשבר הזהות במרחב החילוני מעורר בצעירים ספקות בצדקת דרכן של הציונות ומדינת ישראל, ופוגע באחידות הקולקטיב הישראלי היהודי, ולנוכח הניכור שחש חלק גדול מהציבור החילוני כלפי היהדות ובורותם של תלמידים חילוניים בנושאים יהודיים. הוועדה קראה למערכת החינוך לנקוט במדיניות פעילה, שתהפוך את תרבותו של עם ישראל ואת תולדותיו למרכיב בעל משמעות חיובית ולא-מנכרת בבניית זהותו העצמאית של הצעיר החילוני.

כיום, כחמישים ארגונים ועמותות בישראל עוסקים בהנחלת היהדות כתרבות ובעיצובה של הזהות היהודית במרחב החילוני. אך עד היום לא מימשה מערכת החינוך את המלצות הוועדה:

- לא הוקצו המשאבים הדרושים לכך.
- החוגים ליהדות מתרוקנים מסטודנטים, שכן היהדות כתחום דעת אינה מושכת עוד סטודנטים. נוצר מחסור במורים מתאימים, וחלק מבתי-הספר הכלליים מגייסים מורים דתיים.

ברוח המלצות הוועדה, נדרש עתה:

- להפוך את בית-הספר הכללי למוקד לפיתוח אפשרויות לקיום תרבותי יהודי ישראלי, המשוחרר מתלות בסמכות ההלכה ומקיים זיקה לתולדות ישראל וליצירתו במגוון היבטים ואגב ביקורת והכנסת חידושים.
- להנחיל לתלמידי החינוך הממלכתי הכללי את מגוון ההשקפות והדעות של יהודי התפוצות ואת יצירתם התרבותית הענפה.

ישנה טענה כי "ועדת דברת" לא דנה די הצורך בסוגיית הנחלתו של הצירוף יהדות, ישראליות ודמוקרטיה, וכי חלק מהמלצותיה עלול אף להוליך לכיוון ההפוך, כגון ההמלצה למנות מנהלי חינוך אזוריים (מח"א), שיזכו באוטונומיה חינוכית ויהיו אחראים גם על ההיבטים הפדגוגיים באזורם.

דווקא בתפוצות, פעילותה השיטתית של קרן המוקדשת להעמקת המחקר, הידע וההשכלה של היהדות כתרבות נושאת פרי, ובין השאר הצליחה להביא בארצות-הברית לפתיחת קורסים אוניברסיטאיים בנושא ההיסטוריה של היהדות כתרבות, שבהם היא תומכת בין היתר על-ידי הכנת תוכניות לימודים וספרות עזר נרחבת. בה בעת מנוהל

פרויקט "האנתולוגיה של היהדות כתרבות וכציוויליזציה", ומקודמות תוכניות מחקר ולימוד רבות בתחום היהדות כתרבות ומהות היהדות החילונית בחו"ל ובישראל.

**יש לטפח את
התרבות היהודית
החילונית
ולהנחילה לנוער
היהודי בישראל
ובתפוצות כמרכיב
מרכזי בזהותו
ובעולמו הרוחני.**

נקודת המוצא לפעילות זו היא שמרבית היהודים הם חילונים, ואין ביכולתם להקנות משמעות יהודית ספציפית לחייהם, משום שלא קיבלו כל הכשרה לגבי הדרכים שבהן היהדות יכולה להתחבר להשקפת עולמם ולסגנון חייהם. לפיכך, המטרה היא לסייע ליהודים החילונים, ובעיקר לנוער, להבין מי הם, מהי משמעות ההווה החילונית ומהם היסודות ההיסטוריים, הפילוסופיים והאינטלקטואליים של היהדות כתרבות חילונית. בראייה זו, היהדות כתרבות חילונית היא תגובה דינמית לאתגרי התקופה המודרנית.

דרך אפשרית נוספת להתמודדות עם האתגר היא פעולה שיטתית להפצת תוצרי התרבות, הספרות וההגות הישראלית בקרב יהדות התפוצות, הפצת יצירותיהם של יהודי התפוצות בישראל, ויצירת כלים ומסגרות לדיון בהווה התרבותי המשותף ולבירור מהותה החילונית של היהדות.

סדר היום של הכנס

יום שני, 13 בדצמבר 2004, א' בטבת תשס"ה

מאזן החוסן והביטחון הלאומי נוכח התמורות האסטרטגיות

מושבי הבקר

בפתח כנס הרצליה החמישי

"אתגרים וסדר יום לאומי",
ד"ר עוזי ארד, יו"ר הכנס וראש המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
"ממדינה לוועד קהילה",
אברהם ביגר, סגן יו"ר קרן קיסריה אדמונד בנימין דה רוטשילד
"מאזן כנסי הרצליה",
תא"ל (מיל.) עמוס גלבע

מאזן החוסן והביטחון הלאומי ומדדי הרצליה

"הערכת מצב הביטחון הלאומי",
אלוף (מיל.) גיורא איילנד, ראש המועצה לביטחון לאומי
"מדדי הרצליה" - דוח צוות עבודה,
פרופ' רפי מלניק, דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
"המרכיב החברתי של החוסן הלאומי" - דוח צוות עבודה,
פרופ' גבריאל בן-דור, ראש המרכז לחקר הביטחון הלאומי, אוניברסיטת חיפה
דיון

חברה, תקשורת וממשל

אהוד אולמרט, ממלא מקום ראש הממשלה ושר התעשייה, המסחר, התעסוקה והתקשורת

שיח אנשי תקשורת : "יחסי הגומלין בין שלטון ותקשורת והון ותקשורת"

יו"ר : דן שילון, שדר טלוויזיה ורדיו ועורך אחראי, "כותרת"

יעקב אילון, מגיש חדשות ראשי, "חדשות 10"

אל"מ אבי בניהו, מפקד גלי צה"ל

ד"ר אילנה דיין, מגישת התכנית "עובדה עם אילנה דיין", ערוץ 2

חיים יבין, הטלוויזיה הישראלית

בן כספית, "מעריב"

סבר פלוצקר, עורך כלכלי ראשי, "ידיעות אחרונות"

מרדכי שקלאר, מנכ"ל הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו

דיון

מדיניות ומודיעין בדרג העליון

יו"ר: עו"ד דליה רבין-פילוסוף, יו"ר הוועד המנהל, מרכז רבין לחקר ישראל

"National Intelligence: Lessons Learned and Future Challenges",

Prof. **Philip Zelikow**, Executive Director, 9/11 Commission; Director, Miller Center of Public Affairs, University of Virginia

"מועצות לביטחון לאומי – היבט השוואתי",

ד"ר עוזי ארד, יו"ר הכנס וראש המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

"חוק המל"ל – הצעות חקיקה",

ד"ר יהודה בן-מאיר, משרד עו"ד ליפא מאיר ושות'

ח"כ ד"ר יובל שטייניץ, יו"ר ועדת חוץ וביטחון של הכנסת

דיון

רא"ל (מיל.) שאול מופז, שר הביטחון

ארוחת צהרים

"Future Directions in American Foreign Policy",

Dr. **Richard N. Haass**, President, Council on Foreign Relations

מושב אחר הצהרים

תפוצת הגרעין באסיה ובמפרץ

יו"ר: ד"ר עוזי ארד, יו"ר הכנס וראש המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

"The Second Nuclear Age - A New Look at Arms Control and Counterproliferation",

Prof. **Paul Bracken**, School of Management, Yale University

"Iran's Nuclear Posture",

Prof. **Shahram Chubin**, Director of Research, Geneva Center for Security Policy

ד"ר אריאל לויטה, משנה למנכ"ל (מדיניות), הוועדה לאנרגיה אטומית

דיון

מגמות ומפנים בזירה העולמית

“The Rise of Asia”,

Stanley O. Roth, Vice President, Asia International Relations, Boeing Company

“Global Trends – An American Perspective”,

Ambassador Dr. **Robert D. Blackwill**, President, Barbour Griffith and Rogers International; Former Deputy National Security Advisor for Strategic Planning and Presidential Envoy to Iraq

Max Boot, Olin Senior Fellow, National Security Studies, Council on Foreign Relations

“India's Strategic Role in the Global Arena”

General (Retd.) **Ved Prakash Malik**, President, ORF Institute of Security Studies, India

“Global Trends – A European Perspective”,

Prof. **François Heisbourg**, Directeur, Fondation pour la Recherche Stratégique, France

דיון

רא"ל משה יעלון, ראש המטה הכללי

ארוחת ערב

מעמד פתיחה חגיגי

הדלקת נר שביעי של חנוכה

פרופ' **אוריאל רייכמן**, נשיא המרכז הבינתחומי הרצליה

ברכות – **יעל גרמן**, ראש עיריית הרצליה

דבר נשיא המדינה – **משה קצב**

הענקת פרסי הידידות על ידי הרב **יחיאל אקשטיין**, נשיא הקרן לידידות, ישראל,
International Fellowship of Christians and Jews, USA

ביצור נדבכי חוסן כלכלי וחברתי

מושבי הבקר

משאבי הון אנושי וחברתי - מדדים השוואתיים

יו"ר: פרופ' **רפי מלניק**, דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

"מדדית מצב החוסן המדעי והטכנולוגי בישראל",

פרופ' **ברוך רוז**, MTN Technology Ltd.

מר **דניאל דורון**, מנהל המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי

"שכלול מדדים חברתיים",

ד"ר **דניאל גוטליב**, בנק ישראל; אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

"הגדרת העוני ומדידתו",

פרופ' **ג'ק חביב**, מנהל מכון ברוקדייל

חלוקת האחריות לרווחה בין הממשל לחברה האזרחית

יו"ר: ח"כ פרופ' **יעל (יולי) תמיר**

"של מי האחריות? המדינה והחברה האזרחית" - דוח צוות עבודה

"פרויקט קופת ידידות לאומית - כדוגמא לתגבור תקציבי ממשלה ע"י המגזר השלישי",

הרב **יחיאל אקשטיין**, נשיא הקרן לידידות, ישראל

International Fellowship of Christians and Jews, USA

"פילנטרופיה אינה תחליף למדינה",

אלי אלאוף, מנכ"ל קרן סאקט"א-רש"י

"שדרות, מקרה מבחן",

אלי מויאל, ראש עיריית שדרות

"חלוקת האחריות - במבט המגזר התעשייתי",

אלישע ינאי, יו"ר מועצת המנהלים ומנכ"ל, מוטורולה ישראל

"שותפות לאומית או פטרנליזם קהילתי – קיצה של מדינת הרווחה?",

ד"ר **יגאל בן-שלום**, מנכ"ל הביטוח הלאומי

דיון

Mr. **Steve Malanga**, Senior Fellow, Manhattan Institute for Policy Research

תפיסה חדשה של ביטחון חברתי

יו"ר: ד"ר **יגאל בן-שלום**

"הביטחון החברתי בישראל – הצעה לרפורמה"

"New Deal בישראל?",

ד"ר **נרי הורוביץ**, ראש תוכניות לסגל בכיר בשירות המדינה, מכון מנדל למנהיגות; אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

"הביטחון החברתי בישראל – עבר אל מול עתיד",

יעל אנדורן, משנה לממונה על התקציבים, אגף התקציבים, משרד האוצר

דיון

מקורות עוצמה כלכלית לעתיד

יו"ר: **יוסי הולנדר**, יו"ר מועצת המנהלים, JACADA
"המודל הכלכלי",
ד"ר **יעקב שיינר**, מנכ"ל חברת מודלים כלכליים בע"מ
"תעשיות טכנולוגיות עילית",
אלישע ינאי, יו"ר מועצת המנהלים ומנכ"ל, מוטורולה ישראל
"הביוטכנולוגיה",
אלי הורוביץ, יו"ר הדירקטוריון, קבוצת טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ
"שירותים גלובאליים",
שלומי פוגל, מנכ"ל אמפא בע"מ
ד י ו ן

ארוחת צהרים

13:30 **בנימין נתניהו**, שר האוצר

מושב אחר הצהרים

תעשיות הביטחון

יו"ר: **אלוף (מיל.) עמוס ירון**, מנכ"ל משרד הביטחון
"עתיד וארגון התעשיות הביטחוניות",
אלוף (מיל.) הרצל בודינגר, נשיא ויו"ר מועצת המנהלים, ראדא תעשיות אלקטרוניות בע"מ
"התעשייה הביטחונית הישראלית אל מול הסביבה הגלובאלית",
יוסף אקרמן, נשיא ומנכ"ל, אלביט מערכות בע"מ
"The Role of the Mid-Size Defense Company",
Mark S. Newman, Chairman, President and CEO, DRS Technologies, Inc.
"מרכיב הפיתוח וההצטיידות בתקציב הביטחון השקלי",
יעקב תורן, יו"ר רפאל – רשות פיתוח אמצעי לחימה בע"מ
מגיבים: **משה קרת**, מנכ"ל התעשייה האווירית לישראל בע"מ
תא"ל (מיל.) אריה מזרחי, יו"ר התעשייה הצבאית
ד י ו ן

התפתחויות במשק האנרגיה

"משק הדלק והזיקוק",
אוהד מראני, יו"ר דירקטוריון בתי זיקוק לנפט בע"מ
"ישראל כגשר אסטרטגי דו-כיווני לשינוע נפט" – דוח צוות עבודה,
אלוף (מיל.) אורן שחור, נשיא קבוצת קו צינור הנפט אילת אשקלון
מגיב: **עמיר מקוב**, מכון הנפט

שווקים פיננסיים חוץ-בנקאיים והסרת החסמים להתפתחותם

יו"ר: פרופ' אמיר ברנע, דיקן מייסד, בית ספר אריסון למנהל עסקים, המרכז הבינתחומי הרצליה

ד"ר מאיר סוקולר, משנה לנגיד בנק ישראל

שאול ברונפלד, מנכ"ל הבורסה לניירות ערך

ניר גלעד, משנה למנכ"ל מגדל; החשב הכללי במשרד האוצר לשעבר

משה טרי, יו"ר הרשות לניירות ערך

יובל ברונשטיין, סגן בכיר לחשב הכללי

דיון

המדיניות בנושא הערבים בישראל

יו"ר: עמי נחשון, נשיא ומנכ"ל, יוזמות קרן אברהם

"חסמים במדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים בישראל",
ד"ר אלי רכס, מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, אוניברסיטת תל אביב

"תמורות במישור החברתי כלכלי בקרב ערביי ישראל",
ד"ר רמזי חלבי, מנכ"ל מועדון אנשי עסקים ערביים

ד"ר חנא סוויד, ראש המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי

ח"כ יוסף (טומי) לפיד, יו"ר סיעת שינוי

דיון

ארוחת ערב

הדלקת נר שמיני של חנוכה

Sir **Ronald Cohen**, Founding Partner and Chairman, Apax Partners Worldwide LLP

ח"כ שמעון פרס, ראש הממשלה לשעבר

שדרוג מעמדה של ישראל וחיזוק שותפויותיה האסטרטגיות

מושבי הבקר

שדרוג השותפות האסטרטגית עם ארה"ב

"רענון מארג הקשרים המיוחדים עם ארה"ב",
אלי"מ (מיל.) ד"ר **ערן לרמן**, מנכ"ל משרד ישראל והמזרח התיכון, הוועד היהודי האמריקני

"ברית הגנה ישראלית-אמריקנית?",
פרופ' **אמנון רובינשטיין**, דיקן בית ספר רדזינר למשפטים, המרכז הבינתחומי הרצליה

"American Jewry and Israeli-American Relations",
Malcolm Honlein, Executive Director, Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations

אסטרטגיות לישראל במערכה הבינלאומית

יו"ר: **שולה בהט**, מנכ"ל-עמית, הוועד היהודי האמריקני

"Reconstructing the Myth of Zionist Racism",
פרופ' **רוברט ויסטריך**, המרכז הבינלאומי לחקר האנטישמיות ע"ש וידאל ששון, האוניברסיטה העברית בירושלים

"Israel and the World: Getting the Message Right",
Dr. Frank I. Luntz, President, Luntz Research Companies

Dr. Herbert London, President, Hudson Institute

"Coping with the United Nations",
Prof. **Anne Bayefsky**, Senior Fellow, Hudson Institute

דיון

"מדיניות ביטחון לאומי מהיבט מדיניות החוץ",
רון פרושאוור, מנכ"ל משרד החוץ

העמקת קשרי האיחוד האירופי-ישראל

יו"ר: **רן קוריאל**, סמנכ"ל לענייני מערב אירופה, משרד החוץ
"האופציה האירופאית של ישראל"

Ambassador **Marc Otte**, EU Special Representative to the Middle East Peace Process, Council of the European Union

"Israel and the European Union - New Members' Perspective",
Ambassador Dr. **Janusz Reiter**, President, Center for International Relations, Warsaw, Poland

Karsten D. Voigt, Coordinator for German-American Cooperation, Federal Foreign Office, Germany

ישראל והקהילה האירו-אטלנטית – בחינה של עתיד היחסים עם נאט"ו

יו"ר: השגריר ד"ר **עוזד ערן**, שגריר ישראל ליד מוסדות האיחוד האירופי

Dr. **Ronald D. Asmus**, Senior Transatlantic Fellow, German Marshall Fund of the United States

Ambassador Sir **Peter Ricketts**, KCMG, United Kingdom Permanent Representative to NATO

Bruce P. Jackson, President, Project on Transitional Democracies

Dietmar Nietan, Member of Bundestag, Federal Republic of Germany

ח"כ אלוף (מיל.) **מתן וילנאי**

דיון

ארוחת צהרים

סילבן שלום, סגן ראש הממשלה ושר החוץ

מושב אחר הצהרים

מגמות והמשכיות בעם היהודי

יו"ר: **סלי מרידור**, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית לארץ ישראל וההסתדרות הציונית העולמית
"עתידו של העם היהודי",

מר **אבי פזנר**, נשיא עולמי, קרן היסוד

"לקרב את היהדות",
הרב **חיים דרוקמן**

"A Turning Point in the Identity of European Jewry",
Prof. **Shmuel Trigano**, Université de Paris, France

דיון

מקורות העוצמה הרכה בעם היהודי

"העוצמה הרכה של העם היהודי",
עו"ד **יצחק מולכו**

"אסטרטגיות להגברת העוצמה הרכה של העם היהודי",
פרופ' **יחזקאל דרור**, נשיא מכון, המכון לתכנון מדיניות עם יהודי

"המדע כעוצמה יהודית",
פרופ' **משה קווה**, נשיא אוניברסיטת בר אילן

"מעריך הקהילות היהודיות כרשת אסטרטגית",
תא"ל (מיל.) **נחמן שי**, מנכ"ל וסגן נשיא, איחוד הקהילות היהודיות של צפון אמריקה

"מועצה לדו-שיח – היהודים וישראל",
השגריר **גד יעקבי**

דיון

העמקת קשרי ישראל והתפוצות

יו"ר: **נתן שרנסקי**, השר לענייני תפוצות, חברה וירושלים

"ייחסי ישראל תפוצות: אפשר גם להצליח - פרויקט תגלית כמודל",
ד"ר **שמעון שושני**, מנכ"ל "תגלית" - birthright Israel

"Ten Days to Launch a Life-long Connection to Israel: The Impact of 'Taglit' birthright israel",
Prof. **Leonard Saxe**, Heller School for Social Policy & Management, Brandeis University

תא"ל **אילן הררי**, קצין חינוך ראשי

דיון

תרבות, חינוך והעם היהודי

יו"ר: **ציפי לבני**, השרה לקליטת העלייה ושרת הבינוי והשיכון
"עם ישראל או עם ישראלי"

"חינוך למורשת יהודית",
פרופ' **עליזה שנהר**, נשיאת המכללה האקדמית עמק יזרעאל

"תמורות בתודעה היהודית של הנוער החילוני בשנים האחרונות",
אהוד פראוור, סגן ראש המועצה לביטחון לאומי למדיניות, חברה ותשתיות

"Jewish Education in American Universities",
Daniel Posen, Managing Director, Posen Foundation

"דוח ועדת דברת ועתיד העם היהודי",
ד"ר **צבי צמרת**, מנכ"ל יד בן צבי

"ממד התרבות והאיכות",
יצחק לבני, יו"ר חברת החדשות, ערוץ 2

"החקיקה בעניין 'ברית הזוגיות' ולכידות חברתית בישראל",
ח"כ **רוני בר-און**, יו"ר ועדת הכנסת

דיון

ארוחת ערב

מדיניות פנים – מדיניות חוץ בעולם משתנה",
השגריר **זלמן שובל**

"A New World Order: Global Government Networks",
Prof. **Anne-Marie Slaughter**, Dean, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, Princeton University

הענקת מלגת הצטיינות ע"ש פרופ' **אהוד שפרינצק** ז"ל, על ידי ח"כ **אתי לבני**

יום חמישי, 16 בדצמבר 2004, ד' בטבת תשס"ה

אתגרים לאומיים ואסטרטגיות חלופיות בתהליך ההסדרים

מושב הבקר

פיתוח הנגב כאתגר לאומי

Chair: Ambassador **Ronald S. Lauder**

“‘Blueprint Negev’ - The Vision and the Reality”,

“הנגב – לקראת פריצת דרך”,
פרופ' **אבישי ברוורמן**, נשיא אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
“רכבת ישראל – עם הפנים דרומה”
משה ליאון, יו"ר הדירקטוריון, רכבת ישראל
“פיתוח הנגב – מדשדוש לעשייה”,
שמואל ריפמן, ראש המועצה האזורית רמת נגב
“שילוב הבדואים בעשייה וצמצום הפערים – מפתח ליישום חזון בן-גוריון”,
טלאל אלקרינאוי, ראש עיריית רהט
“קק"ל – מסד לשילוב כוחות בפיתוח הנגב”,
יחיאל לקט, יו"ר דירקטוריון, קרן קימת לישראל
“פיתוח הנגב – מדוע הפעם נצליח”,
חיים בלומנבלט, מנכ"ל דרומה - עידן הנגב

דיון

מפת הדרכים ותוכנית ההתנתקות

יו"ר: ד"ר **ישראל אלעד-אלטמן**, מנהל מחקרים, המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

“מפת הדרכים”,
עו"ד **דב וייסגלס**, יועץ מיוחד לראש הממשלה
“תוכנית ההתנתקות כמהלך מעצב ברמה הלאומית”,
אל"מ (מיל.) **איתמר יער**, משנה לראש המועצה לביטחון לאומי למדיניות ביטחון

דיון

“The Disengagement: A Road to Peace?”,

Ambassador **Terje Rød-Larsen**, United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process

חלופות ירדניות

יו"ר: ד"ר שמואל בר, עמית מחקר בכיר, המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

"ירדן כמדינת הלאום הפלסטינית – בסיס להסדר אזורי",
ח"כ בנימין אלון

"שובה של האופציה הירדנית מההיבט ההיסטורי",
ד"ר דן שיפטון, עמית מחקר בכיר, המרכז לחקר הביטחון הלאומי, אוניברסיטת חיפה

Frank J. Gaffney Jr., President & CEO, Center for Security Policy

דיון

"מעורבות בינלאומית ביטחונית – הרעיון המארגן",
פנחס מידן-שני, מומחה ויועץ אסטרטגי למשא ומתן ולפתרון סכסוכים

האני אל חסן, חבר הוועד המרכזי של פתח

ארוחת צהרים

Nicolas Sarkozy, Président, Union pour le Mouvement Populaire, France

מושב אחר הצהרים

רא"ל (מיל.) אהוד ברק, ראש הממשלה לשעבר

תוכניות להסדרי קבע דו-צדדיים

יו"ר: ד"ר ישראל אלעזר-אלטמן, מנהל מחקרים, המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

"תוכנית חילופי אוכלוסין ושטחים בין ישראל לפלסטינים",
אביגדור ליברמן, יו"ר מפלגת ישראל ביתנו

"יוזמת ז'נבה",
ד"ר יוסי ביילין, יו"ר תנועת יחד

Yasser Abed Rabbo, Head, Palestinian Peace Coalition and Member of the PLO Executive Committee

"המפקד הלאומי",
אלוף (מיל.) עמי אילון, יו"ר דירקטוריון נטפים

Dr. Sari Nusseibeh, President, Al Quds University

דיון

17:00 תוכניות להסדרי קבע ולחילופי שטחים רב-צדדיים

יו"ר: ד"ר ישראל אלעד-אלטמן, מנהל מחקרים, המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
"חילופי שטחים רב-צדדיים – היבטים גיאוגרפיים, דמוגרפיים וכלכליים",
פרופ' גדעון ביגר, החוג לגיאוגרפיה ולסביבת האדם, אוניברסיטת תל אביב

ישראל הראל, "הארץ"

דיון

Lord **George Weidenfeld** of Chelsea

סיכום הכנס

ד"ר עוזי ארד, יו"ר הכנס וראש המכון למדיניות ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

Prof. **Yoram (Jerry) Wind**, Lauder Professor and Director, SEI Center for Advanced Studies in Management,
Wharton School, University of Pennsylvania

ארוחת ערב

מעמד נעילה חגיגי

פרופ' אוריאל רייכמן, נשיא המרכז הבינתחומי הרצליה

Ambassador **Ronald S. Lauder**

"נאום הרצליה",
אריאל שרון, ראש הממשלה

"נעילה",
ד"ר עוזי ארד, ראש המכון למדיניות ואסטרטגיה ויו"ר כנס הרצליה

צוותי עבודה

מדדי הרצליה

ראש הצוות – פרופ' רפי מלניק

גב' לאה אחדות

ד"ר מישל סטרבצ'נסקי

מר טומי שטיינר

ד"ר זלמן שיפר

מדדי חיפה

ראש הצוות – פרופ' גבריאל בן-דור

ד"ר עמי פדהצור

ד"ר דפנה קנטי-נסים

ישראל כגשר אסטרטגי דו-כיווני לשינוע נפט

ראש הצוות – אלוף (מיל.) אורן שחור

מר יוסי גילבן

ד"ר שמואל אבן

תוכניות הסדר ישראלי-פלסטיני

ראש הצוות – ד"ר שמואל בר

ד"ר ישראל אלעד-אלטמן

ד"ר עוזי ארד

פרופ' גדעון ביגר

גב' אורלי לוטן

גב' רחל מכטיגר

יום עיון בנושא פיתוח הנגב

ראש הצוות –

Mr. Russell F. Robinson,
C.E.O., Jewish National Fund

פיתוח הנגב כאתגר לאומי

ד"ר נילי שחורי

מר חיים בלומנבלט

מר בארי הולצמן

מר נחמיה חסיד

השגריר דניאל מוקדי

Ensuring Jewish Continuity

ראש הצוות – תא"ל (מיל.) אפרים לפיד

גב' קרול סולומון

מר מרק גולד

מר רוברט גולדברג

ד"ר מישה גלפרין

מר אלן ד. הופמן

ד"ר יהודה ויינראוב

מר דניאל סולדוצ'ו

מר יעקב סולומון

גב' ג'וליה קושיצקי

מר מנדל קפלן

מר בריאן קרנר

של מי האחריות? המדינה והחברה האזרחית

ראש הצוות – ח"כ פרופ' יעל (יולי) תמיר

גב' ז'אנט אביעד

מר אלי אלאוף

גב' דבורה גנני-אלעד

גב' לאה בנדר

ד"ר נרי הורוביץ

גב' לילי ויינשטיין-יפה

מר דוד זילברשלג

גב' רחל ליאל

גב' מיכל מאור

מר רן מלמד

מר ניסים מתלון

חילופי שטחים ישראל-סוריה-ירדן –

חלופה להסדר ישראלי-סורי

ראש הצוות – ד"ר עוזי ארד

פרופ' גדעון ביגר

ד"ר שמואל בר

המכון למדיניות ואסטרטגיה

המכון למדיניות ואסטרטגיה הוקם בשנת 2000 ופועל מתוך בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה במרכז הבינתחומי הרצליה. המכון נועד לסייע בגיבוש מדיניות לאומית בנושאים להם חשיבות לישראל כגון: ביטחון לאומי; צבא ואסטרטגיה; מדיניות חוץ; מודיעין וממשל; העם היהודי; כלכלה, טכנולוגיה ומדע; תשתיות, משאבי טבע וסביבה; רווחה, מדיניות חברתית וחינוך.

כמכון מכון מדיניות, הוא משמש אכסניה לדעות ולרעיונות מגוונים ושיטת עבודתו היא על דרך הגישה הבינתחומית, העדפת המבט לעתיד, בחינת נושאים בהקשרים רחבים והבאתם לכלל אינטגרציה. למכון קשרי עבודה ענפים עם ממשלות, עם ציבורים פעילים ועם מוסדות מחקר בעולם. המכון מכנס מפגשי מומחים ובכירים ומזמן ימי עיון ודיונים. המרכזית באירועים אלה היא "סדרת כנסי הרצליה" השנתיים על מאזן החוסן והביטחון הלאומי.

ראש המכון ומייסדו: ד"ר עוזי ארד

יו"ר הוועד המנהל: השגריר זלמן שובל

חברי הוועד המנהל: מר **אברהם ביגר**, אלוף (מיל.) **אילן בירן**, פרופ' **משה ברניב**, פרופ' **אמיר ברנע**, פרופ' **גליה גולן**, אלוף (מיל.) **שלמה ינאי**, פרופ' **רפי מלניק**, ד"ר **מרדכי סגל**, פרופ' **אוריאל רייכמן**

צוות המכון:

סגן ראש המכון: מנהל פרויקטים מיוחדים: עוזרת ראש המכון: מזכירה ראשית:	מר מירון מנור-צוקרמן אל"מ (מיל.) מיכאל אלתר גב' סימונה קדמי גב' רחל דורון	מנהל מחקרים: עמיתי מחקר בכירים:	ד"ר ישראל אלעד-אלטמן ד"ר שמואל בר
מנהלת קשרי חוץ: פיתוח:	גב' רוני רבינוביץ' גב' ננסי פומגרין מר שמחה (סימל) אלן גב' רות טומשוב	עמיתי מחקר:	מר בני בריסקין מר יוסף גילבן מר איתן גלזר השגריר דניאל מוקדי מר פנחס מידן-שני גב' רחל מכטיגר מר אלכס קפלן מר טומי שטיינר
מנהלת פרסומים: כנסים ואירועים: מנהלה:	גב' מיכל וינר מר יואב פורת גב' אלה קנדל גב' עינת פורת גב' אילנה טל מר רונן צחור מר אמיתי בר	עוזרי מחקר:	גב' רונה גוצלב גב' אתי זיגלבאום גב' טל לבנון גב' אורלי לוטן גב' אריאל רודל גב' מאיה שיאון מר סער שפיר
ספרייה וארכיון: אתר אינטרנט:			

המרכז הבינתחומי הרצליה

על פי מודל אוניברסיטאות העילית בארה"ב, פועל המרכז הבינתחומי הרצליה כמוסד אקדמי פרטי, ראשון מסוגו בישראל. המרכז הבינתחומי, מוסד ללא מטרות רווח, נוסד ע"י פרופ' אוריאל רייכמן, נשיא המרכז, לתועלת הציבור והחברה בישראל. בשל בחירתו לא לקבל סבסוד ממערכת התקצוב הממשלתית של ההשכלה הגבוהה, נהנה המרכז הבינתחומי מחירות אקדמית ומנהלית מלאה. גישתו של הבינתחומי היא של מוסד אקדמי המקפיד על מצוינות במחקר ובהוראה, לצד דגש על אחריות חברתית ומעורבות בקהילה.

המרכז הבינתחומי שם לו למטרה להכשיר את מנהיגות העתיד של מדינת ישראל, תוך טיפוח מנהיגות עסקית, פוליטית, טכנולוגית ומשפטית ברמה הגבוהה ביותר. הדרך להשגת המטרה היא באמצעות הקניית השכלה בינתחומית יחודית, המשלבת לימוד תיאורטי מעמיק, לצד הכשרה מעשית. מאז הקמתו ב-1994 הצטרפו לסגל המרכז הבינתחומי טובי המרצים מהאוניברסיטאות המובילות בעולם ובישראל, ותרמו מניסיונם העשיר כדי ללמד, לחקור ולפתח את תכניות הלימוד.

כ-3,000 סטודנטים לומדים כיום לתואר ראשון ולתואר שני במסגרת חמשת בתי הספר בבינתחומי: ב"ס רדזינר למשפטים, בראשות פרופ' אמנון רובינשטיין, ב"ס אריסון למנהל עסקים, בראשות פרופ' עודד שריג, ב"ס אפי ארזי למדעי המחשב, בראשות פרופ' שמעון שוקן, ב"ס לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, בראשות פרופ' רפי מלניק וביה"ס הבינלאומי ע"ש רפאל רקנאטי.

לצד פעילות המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS), בראשות ד"ר עוזי ארד ויו"ר הוועד המנהל, השגריר זלמן שובל, פועלים במרכז הבינתחומי מכוני מחקר נוספים: המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור (ICT), בראשות ד"ר בועז גנור ויו"ר הוועד המנהל, שבתי שביט; מרכז קיסריה אדמונד בנימין דה רוטשילד לשוק ההון וניהול סיכונים, בראשות פרופ' עודד שריג ופרופ' יעקב בודוך; המרכז לחקר סוגיות בינלאומיות (GLORIA), בראשות פרופ' בארי רובין; המרכז ללימודים אירופיים בראשות השגריר אבי פרימור ומרכז ריץ' ללימוד וחקר השווקים הפיננסיים, בראשות ד"ר רפי אלדור. בנוסף, במסגרת ציון עשור לפעילותו, חנך הבינתחומי פרויקט מחקר בשם "ממשל חדש בישראל", במסגרתו מתפרסמים ניירות עמדה בנושא רפורמה בממשל ובמנהל הציבורי בישראל ונערכים כנסים שנתיים בנושא.

בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה

על פי המודל של בתי הספר לממשל המובילים בעולם, ובהתבסס על הכרת צרכי הממשל, המנהל והמשק הפרטי בעידן המודרני, הוקם ב-1999 בית ספר לאודר לממשל. מטרת בית הספר, שהוקם בתרומתו של השגריר רונאלד ס. לאודר, ובראשותו של הדיקן המייסד פרופ' אהוד שפרינצק ז"ל, להכשיר מנהיגות עתיד לישראל. תכנית הלימודים בב"ס לאודר, בראשות הדיקן, פרופ' רפי מלניק, מציידת את הסטודנטים בכלים הדרושים לעיצוב המערכת השלטונית בצידה הפוליטי, המנהלתי והחברתי, ולהכשירם למילוי תפקידים בכירים בממשל על כל מערכותיו. לצד הפעילות המחקרית של הסגל, פועלים במסגרת ב"ס לאודר לממשל, מכוני המחקר הבאים: המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS), המרכז לחקר סוגיות בינלאומיות (GLORIA), והמכון הבינ"ל למדיניות נגד טרור (ICT). עשרות סטודנטים מכל רחבי העולם לומדים בתכנית הבינלאומית בבית ספר לאודר לממשל, השמה דגש על לימודי בטחון ומזרח תיכון, מפי טובי המומחים בארץ, אנשי אקדמיה ומעשה.

תודות לתומכים העיקריים של "כנסי הרצליה":

קרן קיסריה אדמונד בנימין דה רוטשילד על תמיכתה בכנס הרצליה מראשית הדרך

הקרן פועלת למימוש חזונו של בית רוטשילד לפתח את קיסריה כיישוב ייחודי, כמרכז תעשייתי אזורי וכמרכז תיירות לאומי המתבסס על קיסריה העתיקה והחוף המרהיב במקום. חלק מרווחי הקרן נתרם מדי שנה למטרות קידום ההשכלה הגבוהה בישראל, תמיכה במוסדות תרבות וסיוע כללי ביישובים הסמוכים לקיסריה.

Ambassador **Ronald S. Lauder**
על תמיכתו במפעלות המכון

הקרן לידידות, ישראל International Fellowship of Christians and Jews, USA על תמיכתה בנושאים החברתיים

הקרן לידידות, מפעל חייו של הרב יחיאל אקשטיין, עוסקת זה יותר משני עשורים בגיוס תמיכה מוסרית, מדינית וחומרית מאוהבי ישראל שאינם יהודים. בשנים האחרונות העבירה הקרן לידידות למעלה מ-450 מיליוני שקלים חדשים, למימון כ-400 פרויקטים שנועדו לסייע לעליית יהודים לישראל, קליטת עולים חדשים, שיפור תנאי הרווחה, הביטחון ומיגור העוני בישראל.

המכון למדיניות ואסטרטגיה ו"כנס הרצליה" מביעים הוקרתם

לקרנות:

קרן פרידריך אברט (FES) בישראל

קרן פרידריך אברט (FES) היא מוסד ללא כוונת רווח, ששורשי נטועים בסוציאל-דמוקרטיה הגרמנית והבינלאומית. נציגות הקרן בישראל תורמת לקידום היחסים בין ישראל לבין גרמניה ואירופה. כמו כן פועלת הנציגות למען דו-קיום בשלום בין ישראל לבין שכנותיה ולמען חיזוק החברה האזרחית בישראל.

קרן קימת לישראל - Jewish National Fund

קרן קימת לישראל נוסדה על ידי בנימין זאב הרצל לפני למעלה מ-100 שנה, בקונגרס הציוני החמישי שהתקיים בבאזל. היא הוקמה כקרן לאומית שנועדה להגשים את הרעיון הציוני, באמצעות רכישת קרקעות והנפת מפעל ההתיישבות היהודית בארץ ישראל. ייעוד זה מהווה גם כיום את הבסיס האידיאולוגי למכלול פעולותיה של הקק"ל. **למעלה ממאה שנות פעילותה של קק"ל, כנאמן העם היהודי על אדמתו בארץ ישראל וכארגון הירוק הגדול במדינה**, באות לידי ביטוי ב-2.6 מיליון דונם הקרקע שרכשה, ב-1,000 היישובים שקמו בעזרתה על אדמותיה, ב-1.5 מיליון דונם אדמה שהכשירה ופיתחה, ב-220 מיליון העצים שנטעה, ב-165 מאגרי מים שהקימה, בעשרות נחלים שהשיבה להם חיים, במאות חניונים ופארקים שהקימה, בפעולותיה הנמרצות לדחיקת המדבר ובהנחלת מורשת וחינוך לאהבת הארץ. פעולותיה של קק"ל ממחישות את תרומתה האדירה לפיתוחה של מדינת ישראל. בעתיד תמשיך קק"ל במשימתה ליישב, לבנות, לפתח ולטפח את הארץ ולהדק את הקשר של העם היהודי עם אדמתו.

הקרן לחינוך של לאוניד נבזלין

הקרן לחינוך של לאוניד נבזלין נוסדה במסגרת פעילותם הפילנתרופית של מר לאוניד נבזלין, מר מיכאל ברודנו ומר ולדימיר דובוב. הקרן מעניקה סיוע בפיתוח פרויקטים אקדמיים ומחקריים במדינת ישראל ומחוצה לה. הקרן מתמחה בפיתוח חקר היהדות, בגיוס צעירים מוכשרים ללימודי מדעי הרוח וביצירת תנאים המעודדים קידום מחקר במדעי הרוח באקדמיה הישראלית. עם הפרויקטים של הקרן נמנים:

הקרן לחינוך של לאוניד נבזלין
The Leonid Nevzlin Education Fund

- תוכנית לפיתוח בית התפוצות.
- תוכנית בינלאומית לחקר תולדותיה של יהדות מזרח אירופה ותרבותה, עם מרכזים בירושלים, במוסקבה ובווילנה.
- תוכנית אקדמית לחקר הציוויליזציה היהודית המודרנית באוניברסיטת תל אביב.
- תוכנית למתן מענקים לתמיכה בחוקרים צעירים ובסגל ההוראה של אוניברסיטת תל אביב.
- תוכניות חינוכיות ב"יד ושם".
- תוכנית לסטודנטים מהתפוצות "מסע במולדת".

The Posen Foundation

The Posen Foundation serves as an advocate to promote Jewish education for secular Jews. The Foundation is committed to the development of curricula, teaching strategies and reference works to train a cadre of secular Jews, who will be professionally equipped to teach precepts of Jewish civilization, history and culture to children at all school levels. The Foundation supports academic research into diverse aspects of Jewish identity, promotes international symposia and colloquia, and endeavors to raise awareness among secular Jews as to their role in acquiring Jewish knowledge for themselves and their children.

Door of Hope International

The Door of Hope International was created to address the basic needs of people living in under-developed parts of the world by providing food and medicine and to work in those regions to develop infrastructure that promotes long-term political and economic stability. Job creation is fundamental to our success, and we work to establish communications, transportation, and other networks that make lasting economic growth possible.

יוזמות קרן אברהם

יוזמות קרן אברהם הנו ארגון א-פוליטי שלא למטרות רווח הפועל לקידום השוויון, הדו-קיום ושיתוף הפעולה בין יהודים וערבים בישראל, באמצעות פיתוח והפעלת מיזמים רחבי-היקף ותמיכה בפעולות שטח שעניינן אזרחות משותפת ושוויון הזדמנויות לכלל תושבי המדינה.

למשרדי הממשלה:

משרד הביטחון

משרד החוץ

המועצה לביטחון לאומי, משרד ראש הממשלה

למוסדות ולארגונים:

הוועד היהודי האמריקני

הוועד היהודי האמריקני מגן על זכויות היהודים ברחבי העולם; לוחם בדעות קדומות ובאנטישמיות ומקדם זכויות אדם לכל; פועל למען ביטחונה של ישראל ולהעמקת ההבנה בין אמריקנים לישראלים; מקדם עמדות מדיניות ציבורית הנטועות בערכי הדמוקרטיה האמריקנית ובמורשת היהודית; מעודד את החינוכיות היצריתיות של העם היהודי. נוסד ב-1906 כארגון חלוצי בתחום יחסי האנוש בארה"ב, וכמוביל בתחום הפעילות המדינית היהודית ובדיפלומטיה הבינלאומית.

אוניברסיטת חיפה, המרכז לחקר הביטחון הלאומי

המרכז הוקם בשנת 2000 ועוקב באופן שיטתי, בעזרת מחקרים מקיפים ורציפים, אחרי המגמות העיקריות בסוגיות הביטחון הלאומי של ישראל. מחקריו מתמקדים בתפיסת הביטחון הלאומי, בשאלת החוסן הלאומי של החברה בישראל, בקשר בין החברה למערכת הביטחון, בחקר הטרור ובמעקב אחרי הקיצוניות והאלימות הפוליטית בישראל. מקבלי ההחלטות וגופים ממלכתיים המעצבים את התפיסה והמדיניות בתחום הביטחון הלאומי נעזרים דרך קבע במרכז ובחוקריו הבכירים בגיבוש תפיסתם ומדיניותם.

הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הסוכנות היהודית - השותפות העולמית של העם היהודי עם ישראל. הארגון פועל בשלושה תחומים מרכזיים: עלייה וקליטה, חינוך יהודי-ציוני ושותפות עם ישראל ולמען ישראל. הסוכנות היהודית פועלת לחזק את העם היהודי באשר הוא ומסייעת להבטיח את עתידו. פעילותה ומימונה של הסוכנות היהודית מתאפשרים תודות לאיחוד הקהילות היהודיות בצפון אמריקה (UJC) באמצעות המגבית המאוחדת לישראל (UIA) ומגבית קרן היסוד.

"תגלית" - birthright israel

"תגלית" - birthright israel פורשת רשת תמיכה בישראל ומקימה תשתית של שגרירי הסברה בעולם; מביאה עשרות אלפי סטודנטים יהודיים מנותקים מן היהדות ומישראל לסיור חינוכי ראשון בארץ; מחזקת את זהותם היהודית ומזרימה דם צעיר לקהילות בתפוצות.

"תגלית" - birthright israel הינה יוזמה חדשנית של פילנתרופים יהודים מובילים, ממשלת ישראל והקהילות היהודיות בתפוצות (הסוכנות היהודית, איחוד הקהילות היהודיות וקרן היסוד);

מרכז יצחק רבין לחקר ישראל

מרכז יצחק רבין לחקר ישראל הוקם על פי חוק, בשנת 1997, כדי להנציח את פועלו של יצחק רבין וכדי לבחון את הלקחים שעל החברה הישראלית להפיק מהרצח, מנסיבותיו ומהשלכותיו. המרכז משמש בית ובמה להנחלת מורשתו ופועלו של יצחק רבין כחייל וכמנהיג בתחומי החברה, השלום והביטחון. המרכז יוביל בטיפוח ובשיפור המנהיגות והשיח הציבורי, למען ישראל איכותית וסובלנית יותר, ברוח חזונו של יצחק

רבין. המרכז מנציח את חייו של יצחק רבין ואת הירצחו על מזבח השלום. המרכז הציב לעצמו לפעול בכל שדרות החברה הישראלית, כדי לשמר את זכרו של יצחק רבין ואת זיכרון הרצח תוך הטעמה של ערכי הדמוקרטיה והשוויון.

המשרד הכלכלי והתרבותי של טאייפה בתל-אביב

פורום איחוד אירופה-ישראל

פורום איחוד אירופה-ישראל הנו מסגרת לקידום הדיאלוג, ההבנה וקירוב היחסים בין האיחוד האירופי לבין מדינת ישראל. הפורום הוקם ביוזמת האיחוד האירופי בהתייעצות עם ממשלת ישראל ונחנך בירושלים ב-1999. בראשות הפורום עומד ועד מנהל שבו חברים אנשי עסקים, אקדמיה, ממשל ותקשורת מישראל ומאירופה. הפורום פועל מתוך הנחת היסוד שקידום יחסי אירופה-ישראל משרת הן את האינטרסים של ישראל והן את האינטרסים של אירופה.

המכון הישראלי לנפט ולאנרגיה

המכון הישראלי לנפט ולאנרגיה הוקם בשנת 1964, על מנת לקדם ולהגביר את הידע הטכנולוגי והכלכלי בנושאי נפט ואנרגיה בישראל. חברות במכון הישראלי לנפט ולאנרגיה כל חברות הנפט והאנרגיה הגדולות וכן חברות התשתית. למכון מרכז מידע, ועדות מקצועיות, מעבדה לבדיקות ומחקר, יחידה למניעת זיהום מקורות מים על ידי דלקים ומרכז ללימוד וסמינרים בנושא נפט ואנרגיה. המושב "משק האנרגיה" נערך בחסות המכון הישראלי לנפט ולאנרגיה ובשיתוף עם: בתי זיקוק לנפט בע"מ; חברת קו צינור אילת אשקלון בע"מ.

בנק ישראל

בנק ישראל הוא גוף מקצועי א-פוליטי, הממלא כיום תפקיד מרכזי בעיצוב ובהכוונת המדיניות הכלכלית בתחומים שונים. הבנק אחראי על ניהול המדיניות המוניטרית, קביעת הריבית ועמידה ביעד יציבות המחירים, לפיקוח והסדרה של מערכת הבנקאות, לניהול יתרות מט"ח של המדינה ולמעקב אחר המסחר בשוק המט"ח המקומי, להנפקת מטבע, להסדרת מערכת התשלומים במשק, ולביצוע שירותי בנקאות עבור הממשלה. הנגיד גם משמש כיועץ הכלכלי של הממשלה.

הבורסה לניירות ערך

הבורסה לניירות ערך בתל אביב ממלאת תפקיד מרכזי וחיוני בשוק ההון הישראלי ויש לה תרומה חשובה לצמיחת המשק. החברות הציבוריות מסתייעות בבורסה לגיוס ההון הדרוש למימון השקעות ופעילות עסקית, והממשלה נעזרת בבורסה לביצוע הפרטה של חברות באמצעות מכירת מניות לציבור. הבורסה מפעילה מערכת מסחר ממוחשבת ברמה בינלאומית לקנייה ומכירה של כל סוגי ניירות הערך: מניות, תעודות סל, איגרות חוב, אג"ח להמרה, נגזרים (אופציות וחוזים עתידיים) על מדד ת"א-25, על שערי החליפין של הדולר, האירו ועוד. הבורסה מספקת גם שירותים משוכללים לסליקה ומשמורת של ניירות ערך ישראלים וזרים.

לידידים:

יוסי הולנדר

דליה וד"ר מרדכי סגל

רוג'ר הרטוג

סיריל שטיין

הווארד פ. ברקוביץ'

איטה וד"ר ששון סומך

נירה וקנת' אברמוביץ'

וולטר סטרן

אלפרד אקירוב

לנותני החסות:

SIEMENS

סימנס ישראל

סימנס ישראל הינה הזרוע המקומית של סימנס העולמית בישראל. החברה משלבת את המסורת, האיכות והיכולות שנצברו בסימנס לאורך 157 שנים, עם הידע והצרכים של השוק המקומי. תחומי הפעילות העיקריים של סימנס ישראל הם: ייצור והולכת אנרגיה, מערכות רכבתיות, ציוד ומערכות בקרה לתעשייה, מוצרי תקשורת, תשתיות תקשורת ומערכות רפואיות.

קבוצת IDB

קבוצת IDB הינה מקבוצות האחזקה הגדולות ביותר במגזר הפרטי של המשק הישראלי. פעילות ההשקעה שלה, באמצעות החברות המוחזקות, מקיפה רבים מהתחומים של כלכלת ישראל, ביניהם תחומי הביטוח ושוקי ההון, תקשורת ותעשיות ההיי-טק, מסחר ותעשייה, פיתוח נדל"ן ותיירות.

IBM

יבמ היא החברה הגדולה בעולם בתחום טכנולוגיית המידע, עם 80 שנות ניסיון ומנהיגות בסיוע לעסקים וארגונים. בהתבסס על משאבים מהגופים השונים ביבמ ושותפיה העסקיים, מציעה יבמ מגוון רחב של שירותים וטכנולוגיות המאפשרות ללקוחותיה, גדולים כקטנים, להפיק תועלת מירבית מהעידן החדש של עסקים אלקטרוניים לפי דרישה.

בואינג

ליצרנית המטוסים בואינג מסורת של 100 שנות תעופה והיא מספקת מוצרים ושירותים ללקוחות ב-145 מדינות ברחבי העולם. בואינג היא היצרנית המובילה של מטוסים אזרחיים מזה למעלה מ-40 שנה והיא המובילה העולמית במטוסים צבאיים, לוויינים, טילי הגנה, טיסות חלל מאוישות ומערכות ושירותי שיגור. הכנסות החברה בשנת 2003 הסתכמו ב-50.5 מיליארד דולר. לבואינג וישראל קשר ייחודי הנובע מעבודה משותפת של 57 שנים. בואינג בחרה בתעשיות הישראליות בשל התמחותן בטכנולוגיות וייצור מוצרי תעופה, והסכמי רכש הגומלין הסתכמו ב-1.9 מיליארד דולר. בואינג היא הספקית של מטוסי ה-F-15I, מטוסי האפאצ'י לונגבאו והפצצות החכמות לחיל האוויר הישראלי. בנוסף, בואינג היא הספקית היחידה של מטוסים אזרחיים לחברות התעופה הישראליות-אל על, ארקיע וישראיר.

לוקהיד מרטין

לוקהיד מרטין היא חברה גלובלית מגוונת ביותר, העוסקת במחקר, תכנון, פיתוח, ייצור ושילוב של מערכות בטכנולוגיה עילית. החברה מעסיקה כ-130,000 עובדים, והיקף המכירות שלה בשנת 2003 עמד על כ-31.8 מיליארד דולר. ללוקהיד מרטין נציגות בישראל, ולה מערכת ענפה ורבת-שנים של שיתופי פעולה עם תעשיות ההיי-טק והתעשייה הביטחונית בארץ.

התעשייה האווירית לישראל בע"מ

התעשייה האווירית לישראל בע"מ הנה התעשייה הביטחונית הגדולה בישראל העוסקת בפיתוח ובייצור של מטוסי מנהלים, השבחה ותחזוקה של מטוסים צבאיים ואזרחיים, הסבה של מטוסי נוסעים לתצורת מטען, ייצור חלקי מטוסים, פיתוח וייצור של לוויינים, מערכות נשק וחימוש ומערכות אלקטרוניות ואלקטרו-אופטיות ואחרות תוך שימוש בטכנולוגיות מתקדמות. החברה מעסיקה למעלה מ-14,000 עובדים, היקף המכירות השנתי למעלה מ-2 מיליארד דולר, וצבר ההזמנות - למעלה מ-4.5 מיליארד דולר.

קבוצת אלישירא

קבוצת אלישירא בחזית הטכנולוגיה, בקו הראשון של חדשנות ויצירה, מפתחת ומספקת לכל זרועות הביטחון פתרונות מתקדמים מהמובילים בעולם. מערכותיה משולבות בעשרות רבות של פלטפורמות שונות, מאוישות ובלתי מאוישות בתחומי הלוחמה האלקטרונית, המודיעין והתקשורת, להגנה מיטבית מפני איומים הנובעים מתרחישים שונים בתחומי הביטחון הצבאי והטרור.

אלביט מערכות בע"מ

אלביט מערכות הינה חברה מובילה בתחום התעשייה הביטחונית בישראל ובעולם העוסקת במגוון רחב של טכנולוגיות מתקדמות ופרויקטים עבור צה"ל ולקוחותיה ברחבי העולם. פעילות קבוצת אלביט מערכות כוללת את תחומי החלל, האוויר, היבשה והים, מערכות אלקטרו-אופטיות מתקדמות ומערכי שליטה, בקרה, תקשורת ומודיעין ליישומים צבאיים ובתחום ביטחון הפנים.

רפאל - רשות לפיתוח אמצעי לחימה בע"מ

רפאל מפתחת, מייצרת ומספקת מערכות לחימה מתקדמות המבוססות על שליטה במגוון רחב של טכנולוגיות. המערכות כוללות נשקים מונחים לכוחות היב, האוויר והיבשה, מערכות אלקטרו-אופטיות, מערכות לוחמה אלקטרונית, מערכות פיקוד, שליטה, תקשורת, מחשבים ומודיעין, מערכות הגנה אקוסטיות, מערכות מיגון. לרפאל שיתופי פעולה עם תעשיות ביטחוניות בארץ ובעולם, לרבות שיתופי פעולה ליישום ולפיתוח טכנולוגיות מתקדמות לשוק האזרחי.

תדיראן קשר בע"מ

עם למעלה מ-40 שנות ניסיון בפיתוח, ייצור ושיווק של פתרונות קשר לשדה הקרב, תדיראן קשר הנה מובילה בינלאומית בתחומה. מוצריה של תדיראן קשר לאוויר, לים וליבשה נמצאים בשימוש בכ-50 צבאות ברחבי העולם והם מבוססי פיתוח מקורי בחזית הטכנולוגיה. לחברה חוסן כלכלי והיא הציגה גידול משמעותי עקבי.

אלדן השכרת רכב

קבוצת אלדן, חברה ישראלית כחול לבן, היא מהמובילות בענף הרכב בארץ. אלדן נוסדה בשנת 1965 באשקלון ע"י מר יוסי דהן הבעלים והיו"ר של הקבוצה. הקבוצה פעילה במספר תחומים: השכרת רכב, מכירת רכב, ניהול ציי רכב תפעולי עבור החברות המובילות במשק, מלונאות בארץ ובחו"ל ונכסים. לאחרונה רכשה החברה את חברת יורופקאר, מהלך כלכלי בעל השפעה רבה על שוק השכרת הרכב בישראל. אלדן מעסיקה 550 עובדים ב-32 סניפים ברחבי הארץ. החברה ממוקמת במקום ה-53 בדירוג דן אנד ברדסטריט של 100 החברות הגדולות בארץ.

Portland Trust

The Portland Trust was established in Britain in 2003. It is committed to driving initiatives that promote economic development, moderation and the resolution of conflict in the Middle East. Britain is uniquely placed to play a positive role in the region by virtue of its historical ties and its special relationship with the USA. The Portland Trust supports this role.

The Portland Trust

החברה המרכזית לייצור משקאות קלים בע"מ

(קבוצת קוקה-קולה ישראל)

החברה המרכזית לייצור משקאות קלים בע"מ הינה חברה פרטית אשר מחזיקה את הזיכיון של "קוקה-קולה" בארץ. החברה נוסדה ב-1968 והיא כעת אחת מעשרת מפעלי "קוקה-קולה" הגדולים בעולם. מאז תחילת פעולתה נהנית החברה ממגמה של גידול מתמיד. מערכת ההפצה של החברה נחשבת לא רק כמתקדמת ביותר בארץ, אלא כאחת מחמשת המערכות המתקדמות ביותר בעולם. השנה, החברה רכשה את מחלבות טרה. החברה מייצרת ו/או משווקת את המותגים הבאים: קוקה-קולה, דיאט קוקה-קולה, פאנטה, ספרייט, קינלי סודה, נסטי, פריגת, נביעות, קרלסברג, טובורג, גינס, מאלטי, אושן ספריי, סמירנוף אייס ועוד.

NDS מקבוצת News Corp היא ספקית מובילה של פתרונות קצה-אל-קצה לטלוויזיה דיגיטלית בתשלום להעברה מאובטחת של בידור ומידע לממירי טלוויזיה והתקני IP. משרדי הנהלת החברה ממוקמים באנגליה. כמעט 50 מיליון מנויים ברחבי העולם משתמשים במערכות המאובטחות שלנו לגישה מותנית.

אמפא בע"מ

אמפא בע"מ
Ampa Ltd.

אמפא בע"מ, עוסקת במספר תחומי עסקים הכוללים תעשייה, שיווק ושירות של מוצרי צריכה בארץ ובעולם, פיתוח מקרקעין ונכסי נדל"ן, השקעות, שירותים פיננסיים ושירותי ליסינג.

על שיתוף הפעולה:

עיריית הרצליה

רכבת ישראל בע"מ

רכבת ישראל נמצאת בתנופה ובצמיחה, מגמה זו עומדת להתחזק בשנים הקרובות. הרכבת זוכה להכרה לאומית בחשיבותה וממשיכה לפתח תשתיות ולהפעיל קווים נוספים, מתוך מטרה לקצר את המרחקים בין הפריפריה למרכז ולתרום לצמיחה במשק, לשיפור איכות החיים ולהקטנת הפערים החברתיים בישראל.

לוצאטו את לוצאטו

LUZZATTO & LUZZATTO

פירמה משפחתית ששורשיה ב"סטודיו לוצאטו" (Studio Luzzatto) הידוע שנוסד במילנו, איטליה, בשנת 1869. הפירמה החלה את פעולתה בישראל ב-1976 והיא כיום אחת מפירמות עורכי הפטנטים הגדולות בישראל. הפירמה מנוהלת על ידי ד"ר כפיר לוצאטו, נינו של מייסד השושלת ריקרדו לוצאטו, וכן על ידי ד"ר אסתר לוצאטו וגבי מיכל חכמי. הפירמה משרתת מגוון רחב של לקוחות מהארץ ומחו"ל בכל התחומים. בשנת 2001 חיים צ'צ'יק וצדוק פירסט צורפו כשותפים בפירמה, וב-2004 הצטרף אליה כשותף גם פרופ' עמנואל מנזורלה. מיכל חכמי, אשר הצטרפה כשותפה בשנת 1999, ניהלה לפני כן את הפירמה הירושלמית א.א. מלפורד, שנוסדה ב-1929, אליה הצטרפה ב-1979. לפירמה, שמשרדיה הראשיים נמצאים בגן התעשייה עומר, סניפים גם בירושלים וברמת-גן.

גלי צה"ל

תדרי גלי צה"ל:

FM 93.9 - באצבע הגליל,

FM 96.6 - בירושלים ובסביבה

FM 100.7 - במצפה רמון

FM 102.3 - בחיפה והסביבה ובבאר שבע והסביבה.

FM 104 - במרכז ובאילת

חברת החשמל

חברת החשמל נוסדה בשנת 1923 על-ידי פנחס רוטנברג, שהיה מנהלה הראשון. במשך 80 שנות פעילותה, עוד מהתקופה שקדמה להקמת המדינה, מניחה החברה את התשתית החשמלית למשק כולו. חברת החשמל אחראית לייצור, הולכה וחלוקה של חשמל ונושאת באחריות הלאומית לאספקת חשמל זמין, אמין וזול בכל שעה לכל מקום ברחבי המדינה. חברת החשמל פועלת מתוקף חוק החשמל ונמצאת בפיקוח הרשות לשירותים ציבוריים - חשמל. בשנת 2003 רשמה החברה הכנסות בסך 13.1 מיליארד ש"ח, סכום המהווה גידול של 9.8% בהשוואה לשנה קודמת. הרווח הגולמי של החברה הסתכם בשנת 2003 בסך 6 מיליארד ש"ח, כ-0.9 מיליארד יותר מאשר בשנת 2002. התפוקה לעובד בחברת החשמל ממשיכה להיות מהגבוהות בתעשייה הישראלית.

יפעת המרכז למידע תקשורתי בע"מ

קבוצת יפעת היא תאגיד המידע הגדול בישראל. החברה פועלת בישראל משנת 1947 וחברה ב-FIBEP, האיגוד הבינלאומי של חברות מידע ותקשורת. בקבוצה מועסקים למעלה מ-250 עובדים והיא מכילה את החברות הבאות אשר מספקות שירותי מידע וניתוח בתחומים שונים: יפעת מידע תקשורתי, יפעת בקרת פרסום, יפעת מחקרי מדיה מתקדמים, יפעת הון דיסק, יפעת מכרזים, דקל יפעת, יפעת מבזקי שלטון.

כוכבית 22 - החדשות בסלולרי

מלון דניאל

מלון דניאל הנו מהמלונות המובילים בתחום העסקי ובעל ניסיון רב באירוח ועידות וכנסים. בקומפלקס של מלון דניאל נמצא מלון SHIZEN שהנו מלון ספא וסגנון חיים באווירת המזרח הרחוק. שני בתי המלון מנוהלים על ידי חברת HEI, בבעלותה של קבוצת זבלדוביץ' (TAMARES).

פדרמן ובניו (אחזקות) בע"מ

הקבוצה בבעלותו המלאה של י. פדרמן (מבעלי עלית לשעבר) עוסקת בשני תחומים עיקריים - חקלאות ומזון. בתחום המזון הקבוצה פועלת באמצעות "קפה לנדור בע"מ", יצרנית הקפה הוותיקה בישראל. בשנים האחרונות שידרגה החברה את כל מערכי הייצור שלה והעמיקה את חדירתה, בנוסף לשוק הקמעונאי גם לשוק המוסדי (בתי קפה, בתי מלון, קייטרינג וכד'). בנוסף לפעילותה היצרנית, החברה מנהלת ומשווקת מותגים בינלאומיים ומקומיים איכותיים כמו: אספרסו - "אילי", פילטר - "רומבוטס" וטורקי - "דרך הקפה".

התאחדות התעשיינים בישראל

איגוד המתכת החשמל והתשתית בהתאחדות התעשיינים מרכז את פורום התעשיות הביטחוניות. חברות בו החברות הביטחוניות המובילות בישראל, לצד מאות מפעלי תעשייה אחרים המשמשים תעשייה ביטחונית תומכת. מטרתו העיקרית של הפורום היא לבסס את מעמדן של התעשיות הביטחוניות כתשתית לאומית. היצוא הביטחוני של חברות אלה, המעסיקות כ-50 אלף עובדים, מהווה 16% מהייצוא התעשייתי הלאומי, אשר לו ערך מוסף מהגבוהים בתעשייה.

